J. W. GOETHE

SPISŮ SVAZEK DRUHÝ

K SHAKESPEAROVU DNI

1771

Mám za to, že naším nejušlechtilejším pocitem je naděje, která nám říká: zůstaneme na světě i tehdy, kdy se zdá, že jsme osudem byli uvrženi nazpět do obecného nebytí. Tento vezdejší život, pánové, je pro naši duši přespříliš krátký; toho důkaz, že se jedenkaždý člověk, nejnepatrnější i nejvyšší, nejneschopnější i nejdůstojnější, přesytí všeho spíše nežli živobytí a že nikdo nedosáhne mety, za niž tak toužebně vyšel: neboť, nechť se člověku i daří jeho cesta, přece posléze, ba často zrovna před cílem své naděje, padne do jámy, kterou mu kdovíkdo vykopal, a nic už neplatí.

Nic neplatit! Já! Já, jenž jsem si vším, ježto všechno znám jen sebou. Tak volá každý, kdo cítí, čím je; a velkými kroky kráčí tímto životem, aby se otužil na nekonečnou pout, která ho čeká onde. Každý arci podle své míry. Dá-li se ten zde do běhu, jak dovede nejrychleji, překročí ho onen ve svých sedmimílových botách, a co ten zde za celý den, ujde onen pouhými dvěma kroky. Budiž tomu jakkoli, přičinlivý ten poutník zůstane nám druhem a tovaryšem, zatím co náš úžas a naše úcta patří krokům onoho giganta, v jehož jdeme šlépějích a jehož kročeje měříme svými.

Na cestu, pánové! Pozorujeme-li jedinou takovou šlápotu, dá to naší duši víc ohně a velkosti, než kdybychom okouněli na vjezd králův a tisíc noh jeho průvodu.

Dnes uctíváme památku poutníka největšího a sami sobě tím prokazujeme poctu. Neb máme v sobě zárodek zásluh, jež umíme ctít. Nečekejte ode mne, že budu psáti mnoho a po pořádku. Klid duše není svátečním šatem a dosud jsem se o Shakespearovi napřemýšlel málo; něco jsem vytušil, třebas i procítil, dále jsem se nedostal. Prvá stránka, kterou jsem v něm četl, učinila mne na celý život jeho nevolníkem, a jak jsem byl hotov s prvým kusem, stál jsem jako slepě narozený, jemuž divotvorcova ruka jediným okamžikem daruje zrak. Poznal jsem, pocítil jsem nejživěji, že má existence je rozšířena o celou nekonečnost. Všechno bylo mi nové, neznámé, a z nezvyklého světla mne rozbolely oči. Ponenáhlu učil jsem se dívat a dík svému uznalému geniu stále ještě živě pociťuji, čeho jsem nabyl.

Ani chvilku jsem nebyl na pochybách, že se musím zříci divadla pravidelného. Jednota místa mi připadala tak žalářovitě úzkostlivá, jednoty děje i času tíživými pouty naší obrazivosti. Vyskočil jsem na čerstvý vzduch a

teprve jsem pocítil, že mám ruce a nohy. A teď, jak jsem viděl, kolik se na mne páni od regulí ve své kleci napáchali křivd a kolik se tam ještě svíjí svobodných duší, bylo by mi srdce puklo, kdybych jim nebyl opověděl boj a kdybych jim den co den nesrážel nějakou tvrz.

Řecké divadlo, jež i Francouzi vzali za vzor, bylo svým vnitřním a vnějším ustrojením takové, že by spíš nějaký markýz mohl napodobiti Alkibiada, než aby Corneille stačil Sofoklovi.

Tragedie — zprvu mezihra bohoslužby, pak slavnostní obřad občanský — ukazovala lidu s čistou prostotou dokonalosti jednotlivé velké skutky otců a, sama jsouc velká i celistvá, probouzela v duších celistvé velké pocity.

A v jakých duších!

V duších řeckých! Nedovedu vyjádřiti, co to znamená. Mám to však v citu a pro stručnost se dovolávám Homéra i Sofokla i Theokrita: ti mne tomu citu naučili.

A teď jen rychle dodám: ty Francouzku, kampak s tím řeckým břemenem, vždyť je ti velké a těžké.

Proto také všechny francouzské truchlohry jsou parodie na sebe samy.

Jak to tam všechno pravidelně klape a že se sobě podobají jako bota botě, a jaká to bývá nuda, obzvláště ve čtvrtém dějství, ach, to víte, páni, ze zkušenosti, já o tom pomlčím.

Kdo vlastně prvý na to připadl, aby na jeviště uváděl kusy o politice a vraždách, nevím; kdo se o to zajímá, má zde látku ke kritickému pojednání. Pochybuji, že by čest toho vynálezu příslušela Shakespearovi; dosti na tom, že on tento druh divadla přivedl na stupeň, který, jak se zdá, je dosud nejvyšší, ježto tak málo zraků dohlédne nahoru a lze stěží doufati, že by se někdo pohledem nebo krokem dovedl přenésti přes něj.

Shakespeare, příteli! Kdybys byl ještě mezi námi, já bych nedovedl nikde žít, nežli s tebou; a jak rád bych se spokojil podružnou úlohou Pyladovou, kdybys ty byl Orestem — raději, než abych byl důstojným velekněžem v chrámu delfském. Ale už dost, pánové, zítra to dopíši, neboť jsem upadl do tónu, který vám snad nejde do té míry k duhu jako mně od srdce.

Shakespearovo divadlo je krásná skříňka s kukátkem, v níž se dějiny světa sunou před

našima očima na neviditelném drátu času. Jeho osnovy, abychom mluvili všedním slohem, nejsou vůbec osnovami, ale jeho hry točí se všechny okolo onoho skrytého bodu, jehož dosud žádný filosof neviděl a neurčil a v němž se sráží zvláštnost našeho já, předpokládaná svoboda našeho chtění, s nezbytným pochodem celku. Ale náš zkažený vkus opřádá nám oči takovou mlhou, že máme takřka zapotřebí nového stvoření, abychom vybředli z této temnoty.

Všichni Francouzi a pofrancouzštělí Němci, ba i Wieland, málo se vyznamenali při této příležitosti i jiných. Voltaire, jehož řemeslem odedávna bylo rouhati se všem majestátům, prokázal se i zde pravým Thersitem; já být Ulysses, však by se mu pod mým žezlem škubal hřbet!

Většina těchto pánů má také zvláštní pohoršení z jeho charakterů.

A já volám: příroda, příroda! Nic není tak zcela příroda, jako lidé Shakespearovi.

Tu se všichni na mne sápou.

Pusťte mne, ať mohu mluvit!

On závodil s Prometheem, vytvářel své lidi, rys za rysem, podle jeho vzoru, jenže *v nadživotní velikosti* — proto v nich nepo-

znáváme svých bratří — a pak je oživil všechny dechem svého vlastního ducha; je to on, kdo promlouvá ze všech, i poznáváme, jak jsou spřízněni.

A jak se může opovážiti naše století soudit o přírodě? Kde by se nám brala, nám, kdož od mládí na sobě pociťujeme a na jiných vidíme všechno sešněrované a načechrané! Stydím se leckdy před Shakespearem, neboť stává se občas, že si na prvý pohled pomyslím: to bych byl udělal jinak! Dodatečně poznávám, že jsem chudák, že ze Shakespeara věstí příroda a že moji lidé jsou mýdlové bubliny, jež se nadmuly vrtochem románu.

A teď konec, ačkoli jsem ještě nezačal.

Co řekli ušlechtilí filosofové o světě, platí též o Shakespearovi: co zveme zlem, není než druhá stránka dobra, jež náleží k jeho existenci a do celku tak nezbytně, jako musí tropické pásmo žhnout a Laponsko zamrzat, abychom měli mírné podnebí. Provádí nás vesmírem, my však, my zhýčkaní nezkušení lidé, křičíme, sotvaže spatříme nějakou cizí kobylku: Pane bože, on nás sežere!

Vzhůru, pánové! zatrubte — a zburcujte mi všechny šlechetné duše z ráje tak řečeného dobrého vkusu, kde, zmámeny spánkem,

v nudném soumraku tráví své polobytí a polonebytí s vášněmi v duši a bez dřeně v kostech, a nejsouce dosti znaveny, aby odpočívaly, leč příliš líné, aby se vzchopily k činu, mezi myrtami a křovisky vavřínů prolelkují a prozívají svůj stínovitý život.

GÖTZ
Z BERLICHING

S ŽELEZNOU RUKOU

ČINOHRA

1773

OSOBY:

CÍSAŘ MAXIMILIAN. GÖTZ Z BERLICHING. ALŽBĚTA, jeho žena. MARIE, jeho sestra. KAREL, jeho synáček. JIŘÍ, jeho panoš. BISKUP BAMBERSKÝ. WEISLINGEN, ADELHEIDA Z WALLDORFU, LIEBETRAUT, OPAT FULDSKÝ, u biskupského dvora. OLEARIUS, doktor obého práva. BRATR MARTIN. HANUŠ SELBITZ. FRANC SICKINGEN. LERSE. FRANC, Weislingův panoš. Komorná Adelheidina. METZLER, SIEVERS, LINK, KOHL, WILD, vůdcové vzbouřených sedláků. Dvořané, dvořanky na bamberském dvoře. Císařští radové. Radní heilbronnští. Soudcové tajného soudu. Dva norimberští kupci. MAX STUMPF, falckraběcí služebník. NEZNÁMÝ. Ženichův otec, ženich — sedláci. Berlichinští, weislinští, bamberští rejtaři. Hejtmani, důstojníci, žoldnéři říšských vojsk. Hospodský. Soudní sluha. Heilbronnští občané. Městská stráž. Hlídač vězení. Sedláci. Cikánský hejtman. Cikáni, cikánky.

PRVNÍ JEDNÁNÍ.

—

SCHWARZENBERG VE FRANCÍCH KRČMA

METZLER, SIEVERS *(za stolem).* DVA REJTAŘI *(u ohně).* KRČMÁŘ

SIEVERS

Honzo, ještě sklenku pálenky a naměř křesťansky!

KRČMÁŘ

Ty nenasyto!

METZLER *(tiše* SIEVERSOVI*)*

Vyprávěj ještě jednou to o Berlichingovi! Bamberští tamhle se durdí, div nezčernají.

SIEVERS

Bamberáci? Co *ti* zde dělají?

METZLER

Weislingen je už dva dny nahoře na zámku u hraběte; toho doprovázeli. Nevím, odkud přichází; čekají na něho; vrací se do Bamberka.

SIEVERS

Kdo je ten Weislingen?

METZLER

Biskupova pravá ruka, náramně mocný pán, který má také na Götze naličeno.

SIEVERS

Ať se má na pozoru!

METZLER *(tiše)*

Jen do toho! *(Nahlas.)* Kdy pak se Götz zase chytl s bamberským biskupem? Vždyť se povídalo, že už je všechno urovnáno.

SIEVERS

Ano, snášej se s kněžoury! Když biskup viděl, že nic nepořídí a vždycky všechno prohraje, přilezl ke kříži a dělal, co mohl, jen aby k smíru došlo. A ten dobrák Berlichingen neslýchaně povolil, jak to vždycky dělá, když je ve výhodě.

METZLER

Bůh nám ho zachovej! Je to spravedlivý pán!

SIEVERS

A teď si pomysli, jestli pak tohle není ostuda? Chytnou mu jednoho kluka, právě když to nejméně čeká. Ale on jim už z pačesů vši vychytá!

METZLER

Ale to je hloupé, že se mu poslední kousek nepodařil! Ten se asi vztekal.

SIEVERS

Myslím, že ho dávno nic tak nedožralo. Jen si pomysli, všechno bylo přesně vyzvěděno, kdy biskup přichází z lázně, s kolika jezdci a kudy; a kdyby to falešníci nebyli vyzradili. však by ho byl vykoupal a odrbal.

PRVNÍ REJTAR

Co vy tam rejete do našeho biskupa? Svrbí vás hřbet?

SIEVERS

Starejte se o sebe. U našeho stolu nemáte co hledat.

DRUHÝ REJTAR

A co se otíráte o našeho biskupa?

SIEVERS

Vám se budu zodpovídat! Takový kluk!

PRVNÍ REJTAR *(dá mu pohlavek)*

METZLER

Zab ho, psa!

(Pustí se do sebe.)

DRUHÝ REJTAR

Jen pojď, když si troufáš!

KRČMÁŘ *(je odtrhne od sebe)*

Dáte-li pokoj! Tisíc láter! Marš ven, máte-li co spolu. V mé světnici musí být pořádek. *(Vystrkuje rejtary ze dveří.)* A co vy začínáte, mezci?

METZLER

Moc si neotvírej hubu, Honzíku, ať tě přes ni neklepneme. Pojď, kamaráde, ať ty tam zmalujem.

DVA BERLICHINŠTÍ REJTAŘI *(přicházejí)*

PRVNÍ REJTAR

Co se tu děje?

SIEVERS

A, dobrý den, Petře! Dobrý den, Víte! Odkudpak?

DRUHÝ REJTAR

Ať necekneš, komu sloužíme.

SIEVERS *(tiše)*

To váš pan Götz asi také není daleko?

PRVNÍ REJTAR

Ty drž hubu! Vy se tu mažete?

SIEVERS

Potkali jste je venku, jsou to Bamberáci.

PRVNÍ REJTAR

Co ti tu dělají?

METZLER

Weislingen je nahoře na zámku, u milostivého pána, toho provázeli.

PRVNÍ REJTAR

Weislingen?

DRUHÝ REJTAR *(tiše)*

Petře! To je pro nás žrádlo! *(Nahlas.)* Jak je tu dlouho?

METZLER

Už dva dny. Ale chce ještě dnes pryč, povídal jeden z těch chlapů.

PRVNÍ REJTAR *(tiše)*

Copak jsem ti to nepovídal, že jel sem? Měli jsme tam ještě chvilku číhat. Pojď, Víte.

SIEVERS

Pomozte nám aspoň ty Bamberáky zřezat.

DRUHÝ JEZDEC

Vždyť vy jste také dva. Musíme pryč. Pámbu! *(Odejdou.)*

SIEVERS

Lumpáci to jsou, tihle rejtaři! Bez prachů ani ránu.

METZLER

Vsadil bych se, že mají něco za lubem. Komu slouží?

SIEVERS

Nemám to říc'! Slouží Götzovi.

METZLER

Tak a teď se dáme do těch tam venku. Pojď, mít v ruce třeba jen klacek, tak se těch jejich bidel nebojím.

SIEVERS

Kdybychom se jednou takhle mohli obout do knížat, co s nás kůži dřou!

— —

KRČMA V LESE

—

GÖTZ *(přede dveřmi pod lipou)*

Kdepak vězí mí pacholci! Musím se procházet, sice mne přemůže spánek. Pět dní a nocí už na číhané. Dovedou člověku ztrpčit tu trochu života a svobody. Ale zato, až tě chytnu, Weislingu, pak si popřeji. *(Nalévá si.)* Zase prázdná! Jiříku! Pokud tohohle bude dost a dobré mysli, směji se vládychtivosti a piklům knížat. — Jiříku! — Jen posílejte svého líbezného Weislinga po všech strýcích a kmotrech, aby mě očerňoval. Jen si poslužte Já bdím. Uklouzls mi, biskupe! Tak ať to slízne tvůj milý Weislingen. — Jiříku! Což ten chlapec neslyší? Jiříku! Jiříku!

HOCH *(v pancéři dospělého)*

Vzácný pane!

GÖTZ

Kde vězíš? Spal jsi? Jakou to u všech všudy děláš maškarádu? Pojď sem, pěkně vypadáš! Nestyď se, hochu. Jsi hodný! Ano, kdyby ti nebyl tak velký! To je Hanušův pancíř?

JIŘÍ

Chtěl trochu spát a svlékl jej.

GÖTZ

Je pohodlnější nežli jeho pán.

JIŘÍ

Nehněvejte se. Tiše jsem jej odnesl a oblékl, vzal jsem otcův starý meč se zdi, vyběhl jsem na louku a tasil.

GÖTZ

A oháněl ses jím? To se asi trní a hloží pomělo. Spí Hanuš?

JIŘÍ

Jak jste volal, vyskočil a křičel na mne, že voláte. Chtěl jsem krunýř svléci, ale slyšel jsem vás volat dvakrát, třikrát.

GÖTZ

Jdi! Odnes mu zas pancíř a řekni mu, aby byl připraven a poohlédl se po koních.

JIŘÍ

Už jsem je jak se patří nakrmil a dal jim zas uzdy. Můžete nasedat, kdy se vám zachce.

GÖTZ

Přines mi džbán vína, dej Hanušovi také sklenici, řekni mu, aby byl vzhůru, jde do

tuhého. Doufám, že každý okamžik budou mí špehové zpět.

JIŘÍ

Ach, vzácný pane!

GÖTZ

Co je ti?

JIŘÍ

Nesmím s vámi?

GÖTZ

Po druhé, Jiříku, až budeme chytat kupce a brát jim fůry.

JIŘÍ

Po druhé, to už jste často říkal. Ó, tentokrát, tentokrát! Poběžím jen za vámi, po straně si počíhám. Budu vám sbírat vystřílené šípy.

GÖTZ

Příště, Jiříku. Nejdřív musíš mít kabát, přílbu a kopí.

JIŘÍ

Vezměte mne s sebou. Kdybych byl minule býval s vámi, nebyl byste kuši ztratil.

GÖTZ

To ty víš?

JIŘÍ

Hodil jste ji nepříteli na hlavu a jeden pěšák ji zdvihl a pryč byla! Viďte, vím to?

GÖTZ

To ti mí pacholci vyprávějí?

JIŘÍ

Ba. Zato jim hvízdám všelijaké nápěvy, když hřebelcují koně, a učím je veselým písničkám.

GÖTZ

Jsi udatný hoch.

JIŘÍ

Vezměte mne s sebou, abych to mohl ukázat.

GÖTZ

Příště máš mé slovo. Tak, jak jsi, neozbrojený, nesmíš do půtky. Také budoucí časy potřebují mužů. Povídám ti, chlapče, bude o ně nouze: Knížata budou své poklady nabízet za muže, kterého nyní nenávidí. Jdi, Jiříku, vrať Hanušovi krunýř a přines mi vína. *(Jiří odejde.)* Kde vězí mí pacholci? Je to nepochopitelné. Mnich! Kde ten se tu bere?

BRATR MARTIN *(přichází)*

GÖTZ

Dobrý večer, ctihodný otče! Odkud tak pozdě? Zahanbujete mnohé rytíře, muži posvátného klidu!

MARTIN

Díky, šlechetný pane! A jsem zatím pokorný bratr, když to nejde bez titulu. Augustin je mé klášterní jméno, ale nejraději slyším na své křestní — Martin.

GÖTZ

Jste unaven, bratře Martine, a zajisté žízniv. *(Hoch přichází.)* Víno přichází právě vhod.

MARTIN

Pro mne stačí doušek vody. Vína píti nesmím.

GÖTZ

To jste učinil takový slib?

MARTIN

Nikoli, milostivý pane, víno píti není proti mému slibu; ale poněvadž je víno proti mému slibu, nepiji vína.

GÖTZ

Jak tomuhle rozumíte?

MARTIN

Blaze vám, že nerozumíte. Bez jídla a pití není živobytí.

GÖTZ

Ba!

MARTIN

Po jídle a pití jste jako znovuzrozen; jste silnější, odvážnější, obratnější v díle. Víno obveseluje lidské srdce a radost je matkou všech ctností. Jakmile jste se napil vína, jste dvakrát tím, čím máte být, jednou tak lehce myslíte, jste dvojnásob podnikavý, jednou tak rychle věc vykonáváte.

GÖTZ

Jak piji, tak je to pravda.

MARTIN

O tom právě mluvím. Ale my —

JIŘÍ *(s vodou)*

GÖTZ *(tajně Jiřímu)*

Sejdi na cestu k Dachsbachu a přilož ucho k zemi, neuslyšíš-li cval koňů, a hned buď zase zde.

MARTIN

Ale my, najedše a napivše se, jsme pravým opakem toho, čím máme býti. Naše ospalé

trávení naladí hlavu podle žaludku a v slabosti přeplněného klidu tvoří se žádosti, jež své matce snadno přerůstají přes hlavu.

GÖTZ

Jedna sklenice vám spánku neporuší, bratře Martine. Mnoho jste dnes ušel. *(Připíjí.)* Kristovým rytířům.

MARTIN

Ve jménu božím! *(Ťuknou si.)* Nečinných lidí nemohu cítit; a přec nemohu tvrditi, že všichni mniši jsou líní; dělají, co mohou. Tak právě přicházím od Sv. Víta, kde jsem včera přenocoval. Převor mne zavedl do zahrady; to je jejich úl. Výborný salát! Zelí, co srdce ráčí! Zvlášť květák a artičoky, jako nikde jinde v Evropě.

GÖTZ

To vám tedy nevoní.

(Vstane, pátrá po hochu a vrací se.)

MARTIN

Chtěl bych, aby mne Bůh byl učinil zahradníkem nebo laborantem! Byl bych šťasten. Opat mě miluje, jsem z kláštera v Erfurtu v Sasích; ví, že nemám posedění a proto

mne posílá na obchůzky. Jdu k biskupu kostnickému.

GÖTZ

Ještě jednu! Dobré pořízení!

MARTIN

Nápodobně.

GÖTZ

Co se tak na mne díváte, bratře?

MARTIN

Protože jsem zamilován do vašeho brnění.

GÖTZ

Chtěl byste je? Je těžké a obtížně se nosí.

MARTIN

Co není obtížné na tomto světě! A pro mne je nejobtížnější to, že nesmím býti člověkem. Chudoba, cudnost a poslušnost — tři sliby, a z nich každý o sobě se zdá přirozenému člověku nejnesnesitelnější, jak tedy všechny dohromady! A po celý život beznadějně úpět pod tímto břemenem anebo pod ještě tíživějším svědomím. Pane! Co jsou všechny strasti vašeho života proti bídě stavu, jenž z neporozumění touhy po přiblížení se

k bohu zatracuje nejlepší pudy, jimiž se rodíme, rosteme a prospíváme ?

GÖTZ

Kdyby váš slib nebyl tak svatý, přemluvil bych vás, abyste oděl brnění, dal bych vám koně a táhli bychom spolu.

MARTIN

Kdyby Bůh dal, aby má ramena byla dosti silná a unesla krunýř a má paže dosti mocná, sraziti nepřítele s koně ! — Ubohá slabá ruko, od nepaměti zvyklá nositi kříže a korouhve míru a mávati kadidelnicí —, jak bys chtěla vládnouti kopím a mečem ! Můj hlas, naladěný jen na Ave a Aleluja, byl by nepříteli poslem mé slabosti, kdežto váš by ho přemohl. Žádná řehole by mne nezdržela od toho, abych se nevrátil do řádu, který založil sám můj tvůrce.

GÖTZ

Na šťastný návrat !

MARTIN

Tohle piji jen pro vás. Návrat do mé klece je vždycky nešťastný. Vy, pane, můžete mluvit o štěstí, vracíte-li se do svých zdí u vědomí udatnosti a síly, které nižádná únava

nezdolá, a po prvé po dlouhé době se beze zbraní položíte na postel, jsa jist, že vás nepřítel nepřepadne, a potom se protáhnete po spánku, jenž vám lépe chutná, nežli mně tento doušek po dlouhé žízni.

GÖTZ

Zato to přichází také zřídka.

MARTIN *(ohnivěji)*

A je to, přijde-li to, předtuchou nebe. Když se vracíte obtížen kořistí svých nepřátel a vzpomínáte si : toho jsem shodil s koně, dříve nežli vystřelil, a toho jsem i s koněm srazil k zemi a potom jedete nahoru na svůj hrad, a —

GÖTZ

Co míníte ?

MARTIN

A vaše ženy. *(Nalévá.)* Na zdraví vaší paní ! *(Utírá si oči.)* Máte přece ženu ?

GÖTZ

Šlechetnou, výbornou ženu !

MARTIN

Blaze tomu, kdo má ctnostnou ženu ; ten je jednou tak dlouho živ. Neznám žen a přece byla žena korunou stvoření !

GÖTZ *(pro sebe)*

Je mi ho líto! Vědomí jeho stavu mu užírá srdce.

JIŘÍ *(přiskáče)*

Pane! Slyším cval koní! Dva! Jsou to zajisté oni.

GÖTZ

Vyveď mého koně! Ať Hanuš nasedne. Sbohem, drahý bratře, Bůh vás provázej! Buďte statečný a trpělivý. Bůh vám dá svobodu.

MARTIN

A vaše jméno, prosím?

GÖTZ

Odpusťte. Buďte zdráv. *(Podává mu levou ruku.)*

MARTIN

Proč mi podáváte levou? Nejsem hoden rytířské pravice?

GÖTZ

A kdybyste byl císař, musil byste se spokojiti s ní. Má pravice, ačkoli ve válce dobře slouží, je necitlivá pro stisk lásky. Jest v jednom kusu s rukavicí; a vidíte, rukavice je železná.

MARTIN

Tedy jste Götz z Berliching! Děkuji ti, Bože, žes mi popřál uvidět tohoto muže, kterého knížata nenávidí a k němuž se utíkají utlačení. *(Béře ho za pravici.)* Nechte mi tuto ruku, nechte mi ji políbit.

GÖTZ

Ale ne!

MARTIN

Nechte mne! Ty ruko, cennější než svaté ostatky, jimiž proudila nejsvětější krev, mrtvý nástroji, oživený důvěrou nejšlechetnějšího ducha v Hospodina.

GÖTZ *(nasazuje helmici a béře kopí)*

MARTIN

Před rokem a dnem byl u nás mnich, který vás navštívil, když vám byla ustřelena před Landshutem. Nikdy nezapomenu, jak nám vyprávěl, co jste vytrpěl a jak vás to bolelo, že jste pro své povolání zmrzačen a jak vás napadlo, že jste o komsi slyšel, že měl jen jednu ruku a přece dlouho sloužil jako udatný rejtar. Jakživ na to nezapomenu.

OBA PACHOLCI *(přicházejí)*

GÖTZ *(k nim. Mluví tajně)*

MARTIN *(pokračuje)*

Nikdy nezapomenu, jak v nejušlechtilejší, nejprostší důvěře v Boha pravil: a kdybych dvanáctero rukou měl a milost tvá by mi nepřála, co by mně prospěly? Takto mohu s jedinou —

GÖTZ

Tedy do haslašského lesa. *(Vrací se k Martinovi.)* Sbohem, vzácný bratře Martine! *(Líbá ho.)*

MARTIN

Nezapomeňte na mne, jakož i já vás nezapomenu. *(Götz odchází.)*

MARTIN

Jak mi bylo úzko u srdce, když jsem ho uviděl. Nepromluvil a přece můj duch ho poznal. Je to pravá rozkoš, vidět velikého muže.

JIŘÍ

Ctihodný pane, zajisté přespíte u nás.

MARTIN

Mohu mít postel?

JIŘÍ

Ne, pane! O postelích vím jen z doslechu, v naší hospodě je jen sláma.

MARTIN

Také dobře. Jak se jmenuješ?

JIŘÍ

Jiří, důstojný pane!

MARTIN

Jiří! To máš statečného patrona.

JIŘÍ

Říkají, že byl rejtar; také já jím budu.

MARTIN

Počkej! *(Vyjme modlitby a dá hochovi svatý obrázek.)* Tady ho máš! Jdi za jeho příkladem, buď statečný a boj se Boha. *(Martin odchází.)*

JIŘÍ

Ach, to je krásný bělouš! Kdybych jednou takového měl! — A zlatá zbroj! — Tohle je ošklivý drak. — Teď střílím po vrabcích, — svatý Jiří! učiň mne velkým a silným, dej mi takové kopí, brnění a koně, a potom ať jen přijdou draci!

—

JAXTHAUSEN. GÖTZŮV HRAD

—

ALŽBĚTA. MARIE. KAREL, jeho synek.

KAREL

Prosím, tetičko milá, vyprávěj mi ještě jednou o zbožném dítěti, je to tak krásné.

MARIE

Ty mně to vyprávěj, malý šelmo, chci slyšet, dáváš-li pozor.

KAREL

Počkej chviličku, ať si to rozmyslím. — Bylo jednou jedno — ano — bylo jednou jedno dítko a jeho matka byla nemocná ; dítě šlo —

MARIE

Tak ne. Maminka povídala : milé dítě —

KAREL

Jsem nemocná —

MARIE

A nemohu vycházet —

KAREL

A dala mu peníze a povídala : jdi, kup si snídani. Vtom přišel chudý člověk —

MARIE

Dítě šlo a potkalo starého člověka, který byl — nu, Karle !

KAREL

Který byl — starý —

MARIE

Ano ! že sotva mohl chodit, a pravil : milé dítě —

KAREL

Daruj mi něco, nejedl jsem chleba včera a dnes. Dítě mu dalo peníze —

MARIE

Které dostalo na snídani.

KAREL

Stařec řekl —

MARIE

Stařec vzal dítě —

KAREL

Za ruku a řekl — a stal se z něho zářící světec, a pravil : milé dítě —

MARIE

Za tvou dobročinnost tě skrze mne odměňuje Matka Boží: kteréhokoliž nemocného se dotkneš —

KAREL

Rukou —, myslím, pravou rukou.

MARIE

Ano.

KAREL

Uzdraví se.

MARIE

Dítě běželo domů a nemohlo radostí mluvit.

KAREL

A padlo své matince kolem krku a plakalo radostí —

MARIE

Ale matka zvolala: co je to se mnou? a — Karle.

KAREL

A — a —

MARIE

Už nedáváš pozor! — a uzdravila se. A dítě léčilo císaře a krále a zbohatlo tak, že postavilo veliký klášter.

ALŽBĚTA

Nemohu pochopit, kde je můj pán. Už je pět dní a nocí z domu a doufal, že se mu jeho podnik tak brzy zdaří.

MARIE

Už dávno se bojím. Kdybych měla takového muže, který se vždy vydává v nebezpečí, zemřela bych do roka.

ALŽBĚTA

Proto děkuji bohu, že mne udělal tvrdší.

KAREL

Ale musí tatínek vyjíždět, když je to tak nebezpečné?

MARIE

Je to jeho dobrá vůle.

ALŽBĚTA

Zajisté musí, Karlíčku.

KAREL

Proč?

ALŽBĚTA

Ještě si pamatuješ, jak ti z poslední vyjížďky přinesl koláče?

KAREL

Zase je přinese ?

ALŽBĚTA

Zajisté. Vidíš, byl takový krejčíř v Štutgartu, to byl znamenitý lučištník a v Rejnkolínu vyhrál první cenu.

KAREL

Bylo to mnoho ?

ALŽBĚTA

Sto tolarů. A pak mu je nechtěli dát.

MARIE

Viď, to je ošklivé, Karle ?

KAREL

Oškliví lidé.

ALŽBĚTA

Krejčíř šel k tvému otci a prosil, aby mu k jeho penězům dopomohl. Vyjel tedy a polapil Kolínským pár kupců a trápil je tak dlouho, až peníze vydali. Nebyl bys taky vyjel ?

KAREL

Ne ! To se musí projet hustým lesem a tam jsou cikáni a čarodějnice.

ALŽBĚTA

To je pěkný chlapec, bojí se čarodějnic.

MARIE

Dobře tak, Karle, ty žij na svém zámku jako zbožný křesťanský rytíř. Na svých vlastních statcích lze k dobrodiní najíti dosti příležitosti. Nejpočestnější rytíři konají na svých jízdách více nespravedlnosti nežli spravedlnosti.

ALŽBĚTA

Sestro, nevíš, co povídáš. Jen dej Bůh, aby náš chlapec časem zmužněl a nebyl podoben Weislingovi, který se tak zpronevěřile chová k mému muži.

MARIE

Nesuďme, Alžběto. Bratr je velmi rozhořčen, ty rovněž. Já se spíše celé věci účastním jako divák a mohu být spravedlivější.

ALŽBĚTA

Nelze to omluvit.

MARIE

Co jsem o něm slyšela, zaujalo mne. Vždyť tvůj muž sám vyprávěl tolik milého a dobrého o něm ! Jak šťastné bylo jejich mládí, kdy byli spolu pážaty markraběte !

ALŽBĚTA

Je to možné. Ale pověz mi, co může dobrého býti v člověku, jenž kuje pikle proti nejlepšímu, nejvěrnějšímu příteli, své služby zaprodává nepřátelům mého muže a snaží se našeho výtečného císaře, jenž je nám tak milostiv, zaujmouti proti nám lživými a zlomyslnými výklady.

KAREL

Tati ! Tati ! Vězník troubí písničku : „Hola hej, vrata otvírej !"

ALŽBĚTA

Tady ho máme s kořistí.

REJTAR *(přichází)*

REJTAR

Honili jsme ! Chytili jsme ! Bůh vás pozdrav, šlechetné paní.

ALŽBĚTA

Máte Weislinga ?

REJTAR

A tři rejtary s ním.

ALŽBĚTA

Jak to, že se tak dlouho zdržujete ?

REJTAR

Číhali jsme na něho mezi Norimberkem a Bamberkem ; ne a ne přijít a přece jsme věděli, že je na cestě. Konečně jsme vyzvěděli, že se dal stranou a seděl klidně u hraběte na Švarcenberku.

ALŽBĚTA

Toho by také rádi zapletli s mým pánem !

REJTAR

Hned jsem to pánovi říkal. Vzhůru ! A jeli jsme do haslašského lesa. A tam to bylo prapodivné : jak tak do noci jedeme, pase vám tam pastevec a pět vlků přepadne stádo a dá se do dávení. Náš pán se zasmál a pravil : Zdařbůh, milí braši. Všude štěstí a nám také ! A radoval se z dobrého znamení. A také my jsme se radovali z dobrého znamení. Vtom si přijíždí Weislingen se čtyřmi pacholky.

MARIE

Srdce se mi chvěje v těle.

REJTAR

Já a můj kamarád, jak to pán přikázal, dostali jsme se tak těsně k němu, jako bychom byli srostli, že se nemohl hnout, a pán a Hanuš přepadli pacholky a zajali je. Jeden utekl.

ALŽBĚTA

Ráda bych ho viděla. Jsem zvědavá. Přijdou brzy ?

REJTAR

Jedou nahoru údolím, za čtvrt hodinky jsou zde.

MARIE

Jistě bude celý skleslý.

REJTAR

Vypadá dost pochmurně.

MARIE

Až ho uvidím, bude mi ho ze srdce líto.

ALŽBĚTA

Ach ! — Hned připravím jídlo. Jistě budete všichni hladoví.

REJTAR

Pořádně.

ALŽBĚTA

Vezmi klíče od sklepa a přines nejlepšího vína. Zasloužili si ho. *(Odchází.)*

KAREL

Chci s tebou, teto.

MARIE

Pojď, chlapče. *(Odchází.)*

REJTAR

Tenhle nebude jako jeho otec, to by šel do stáje !

GÖTZ. WEISLINGEN. REJTAŘI.

GÖTZ *(klada na stůl přilbici a meč)*

Odepněte mi pancíř a podejte mi kabát. Pohodlí mi udělá dobře. Správně jsi to řekl, bratře Martine ! — Prohnal jste nás, Weislingu !

WEISLINGEN *(neodpovídá, prochází se po komnatě)*

GÖTZ

Buďte dobré mysli. Pojďte, sejměte zbroj. Kde jsou vaše šaty ? Doufám, že se nic neztratilo. *(Rejtarovi.)* Zeptej se jeho pacholků, otevřte zavazadla a dbejte, aby se nic neztratilo. Mohl bych vám také ze svého půjčiti.

WEISLINGEN

Nechte mne být jak jsem, mně je všechno jedno.

GÖTZ

Mohl bych vám dáti hezký čistý oděv, je sice jen plátěný. Pro mne je už malý. Měl jsem jej na sobě při svatbě našeho milostivého pana falckraběte, právě tehdy, kdy se váš biskup tak na mne rozezlil. Sebral jsem mu čtrnáct dní předtím dvě lodice na Mohanu. Jdu po schodech nahoru v hospodě U jelena v Heidelberku s Francem Sickingenem. Nežli se dojde nahoru, je tam chodba a železné zábradlíčko, tam stál biskup, podal Francovi ruku, jak šel mimo a podal ji také mně, jak jsem šel za ním. Smál jsem se v srdci a šel jsem k lantkraběti hanavskému, jenž mi byl velmi milým pánem, a povídám: biskup mi podal ruku, sázím se, že mne nepoznal. Tohle slyšel biskup, neboť jsem úmyslně mluvil nahlas, přišel vzdorně k nám — a řekl: Ano, poněvadž jsem vás nepoznal, podal jsem vám ruku. Tu jsem pravil: Pane, dobře jsem to zpozoroval, že mne nepoznáváte, a proto zde vám vaši ruku vracím. Nato mužíček zrudl vztekem jako rak a utekl do síně k falckraběti Ludvíkovi a knížeti nasavskému a žaloval jim to. Často jsme se potom tomu nasmáli.

WEISLINGEN

Byl bych rád, kdybyste mne ponechal o samotě.

GÖTZ

Proč? Prosím, buďte dobré mysli. Jste v mé moci a já ji nezneužiji.

WEISLINGEN

O to jsem se ještě nestrachoval. To je vaše rytířská povinnost.

GÖTZ

A vy víte, že je mi svatá.

WEISLINGEN

Jsem zajat; vše ostatní je lhostejné.

GÖTZ

Takto nesmíte mluvit. To tak kdyby vás chytli knížata, vsadili by vás do hlubokého vězení v řetězech a strážce by vám hvízdáním zaplašoval spánek.

(Sluhové přinášejí oděv.)

WEISLINGEN *(se svléká a obléká)*

(Přichází KAREL.*)*

KAREL

Dobré jitro, tatínku.

GÖTZ *(líbá hocha)*

Dobré jitro, chlapče. Jak jste se měli po celý ten čas?

KAREL

Docela šikovně, otče! Teta říká, že jsem dost šikovný.

GÖTZ

Tak.

KAREL

Přinesls mi něco s sebou?

GÖTZ

Tentokráte ne.

KAREL

Naučil jsem se mnohému.

GÖTZ

Aj, aj!

KAREL

Mám ti vyprávěti o pobožném dítku?

GÖTZ

Až po obědě.

KAREL

Umím ještě něco.

GÖTZ

A to je?

KAREL

Jaxthausen je vesnice a zámek na Jaxtě a náleží od dvou set let dědictvím a majetkem pánům z Berliching.

GÖTZ

Znáš pana z Berliching?

KAREL *(hledí na něj vyjeveně)*

GÖTZ *(sám k sobě)*

Samou učeností nezná svého otce. — Komu patří Jaxthausen?

KAREL

Jaxthausen je vesnice a zámek na Jaxtě.

GÖTZ

Na to se neptám. — Znal jsem už všechny pěšinky, cesty a brody, nežli jsem věděl, jak se řeka, vesnice a zámek jmenují. — Matka je v kuchyni?

KAREL

Ano, tati! Vaří řípu a jehněčí.

GÖTZ

To víš také, kuchyňko?

KAREL

A pro mne jako zákusek upekla teta jablíčko.

GÖTZ

Ty je nemůžeš jíst syrové?

KAREL

Lépe to tak chutná.

GÖTZ

Musíš vždycky mít něco zvláštního. — Hned k vám přijdu, Weislingu. Musím se přec podívat na svou paní. Pojď se mnou, Karle.

KAREL

Kdo je ten člověk ?

GÖTZ

Pozdrav ho a popros, aby byl veselý.

KAREL

Na, muži, tady ti podávám ruku, buď veselý, oběd bude brzy hotov.

WEISLINGEN *(zvedá hocha a líbá ho)*

Šťastné dítě ! Které neznáš jiného neštěstí, nežli není-li polévka dlouho na stole. Berlichingu, ať vám Bůh dá zažít mnohou radost na tomto chlapci.

GÖTZ

Kde je mnoho světla, je mocný stín — ale přece by mi to bylo vítáno. Uvidíme, co z toho bude. *(Odcházejí.)*

WEISLINGEN

Ó, kéž bych se probudil ! A aby toto vše byl jen sen ! V moci Berlichingově ! Od něhož jsem se sotva odpoutal, bál jsem se vzpomínky na něj jako ohně a doufal jsem ho překonati ! A on — stále starý dobrosrdečný Götz ! Svatý Bože, co z toho ze všeho bude ? Adelberte, byl jsi zpět přiveden do sálu, kde jsme si jako kluci hráli na honičku, kdy jsi ho miloval, kdys na něm lpěl jak na vlastní duši. Kdo se mu může přiblížiti a nenáviděti ho ? Ach ! Já jsem tak nepatrný zde ! Šťastné časy, odešly jste, kdy ještě starý Berlichingen sedal tady u krbu, kdy jsme si kolem něho hrávali a vespolek se milovali jako andělé ! Jaký strach bude míti biskup a přátelé ! Jsem přesvědčen, celá země jeví účast na mé nehodě. Ale co s tím ? Mohou mi dáti to, po čem toužím ?

GÖTZ *(s lahví vína a pohárem)*

Nežli bude oběd hotov, vypijeme sklenku. Pojďte, sedněte si a buďte jako doma ! Myslete si, že jste zase jednou u Götze. Tak dlouho jsme přec spolu neseděli, tak dlouho jsme už spolu nenačali láhev. *(Připíjí mu.)* Na veselé srdce !

WEISLINGEN

Ty časy už minuly.

GÖTZ

Pán Bůh chraň! Ovšem už se nedožijeme veselejších dnů, než jaké byly na dvoře markrabském, kdy jsme spolu spali a spolu se toulali. Rád si vzpomínám na své mládí. Pamatujete se ještě, jak jsem se dostal do sporu s Polákem a jak jsem mu mimoděk rukávem rozcuchal jeho nasmolené kudrny?

WEISLINGEN

To bylo při stole a on po vás bodl nožem.

GÖTZ

Toho jsem tenkrát statně ztloukl a z toho jste se rozhněval s jeho přáteli. Vždycky jsme jako udatní hoši k sobě poctivě drželi a jako takové nás každý uznával. *(Nalévá sklenici a připíjí.)* Castor a Pollux! Bylo mi vždy pěkně u srdce, když nám tak markrabě připíjel.

WEISLINGEN

Zavedl to würzburský biskup.

GÖTZ

To byl učený pán a při tom tak milý k lidem. Budu na něho pamatovati po celý

život, jak nás laskal, jak naši svornost pochvaloval a za šťastného prohlašoval člověka, jenž je bližencem svého přítele.

WEISLINGEN

Už o tom nemluvte!

GÖTZ

Proč ne? Po práci neznám příjemnější věci nežli vzpomínat na minulost. Ovšem, považím-li zase, jak jsme společně snášeli dobro a zlo, jak jsme druh druhu byli vším, a jak jsem tehdy se domníval, že to tak bude po celý život! Nebylo to mou jedinou útěchou, když mi ustřelili tuhle ruku před Landshutem a tys mne ošetřoval a lépe se o mne staral než rodný bratr? Doufal jsem, že nadále bude Adelbert mou pravou rukou. A teď —

WEISLINGEN

Och!

GÖTZ

Kdybys byl býval mne tenkrát poslechl, kdy jsem chtěl, abys se mnou táhl do Brabantu, bylo by vše zůstalo při starém. Tu tě držel nešťastný život při dvoru, a žertíky a dvoření ženským. Vždycky jsem ti povídal, když jsi se zabýval těmi marnivými, oškli-

vými tetkami a jim vyprávěl o nešťastných manželstvích, svedených děvčatech, o drsné pleti nějaké třetí osoby či něco podobného, co tak rády slyší, že se staneš darebákem, Adelberte, to jsem povídal.

WEISLINGEN

K čemu to všechno vyprávíš ?

GÖTZ

Kdyby Bůh dal, abych to mohl zapomenout nebo aby vše bylo jiné ! Což nejsi stejně svobodný, stejně urozený jako kdo jiný v Němcích, nezávislý, jen císaři poddán, a ty se lísáš mezi vasaly ? Co máš z biskupa ? Že je tvým sousedem ? Že by tě mohl škádlit ? Nemáš paží a přátel, abys ho poškádlil navzájem ? Neuznáváš cenu svobodného rytíře, jenž závisí jen na Bohu, na svém císaři a na sobě samém ? Zalezl jsi tak daleko, že jsi vrchní dvorní stvůra tvrdohlavého, závistivého popa !

WEISLINGEN

Dej promluvit i mně !

GÖTZ

Co můžeš říci ?

Ty hledíš na knížata jako vlk na pastýře. A přece, můžeš jim spílat, že pečují o svůj lid a své země ? Což jsou na okamžik jisti před nespravedlivými rytíři, kteří přepadávají jejich poddané na všech cestách a ničí jejich vesnice a zámky ? Jestliže pak na druhé straně země našeho drahého císaře vysazeny jsou moci odvěkého nepřítele a on od stavů žádá pomoci a stavové si sotva vlastní život uhájí : není-li to dobrý duch, jenž jim radí přemýšlet o prostředcích, jak uklidniti Německo a dáti průchod právu a spravedlnosti, aby tak každý, velký i malý, směl užívati výhod míru ? A na nás se hněváš, Berlichingu, že se utíkáme pod jejich ochranu, neboť jejich pomoc je blízká, zatím co vzdálené Veličenstvo ani sebe samo chránit nedovede.

GÖTZ

Ano ! Ano ! Rozumím ! Kdyby byla knížata tak, jak vy je líčíte, Weislingu, měli bychom vše, čeho si žádáme. Pokoj a mír ! Rád věřím ! Mír chce každý dravec, aby mohl pohodlně pozříti kořist. Blahobyt všech ! Jen ať jim nad tím hlavy nešediví ! A s naším císařem si neslušně zahrávají. On to dobře myslí

a rád by vše zlepšil. A tu denně přichází nový příštipkář a radí tak a tak. A poněvadž pán něco rychle pochopí, a mluvit může jen tak, že hned tisíc rukou uvede do pohybu, myslí, že se vše dá tak rychle a lehce provést. A vycházejí nařízení jedno přes druhé, a na jedno se přes druhé zapomíná ; a co se knížatům hodí do krámu, za tím se ženou, a slavnostně mluví o pokoji a jistotě říše tak dlouho, až mají malé lidi pod svou patou. Chtěl bych na to přisahat, že mnohý v srdci děkuje Bohu, že Turek drží císaře v šachu.

WEISLINGEN

Díváte se na to se své strany.

GÖTZ

To činí každý. Otázka zní, na čí straně je světlo a právo, a vaše cesty štítí se aspoň denního světla.

WEISLINGEN

Vy smíte mluvit, já jsem zajatec.

GÖTZ

Je-li vaše svědomí čisto, jste svoboden. Ale co bylo s božím mírem ? Ještě se pamatuji, jak jsem byl jako šestnáctiletý hoch

s markrabětem na říšském sněmu. Jak tam knížata huby otvírala a kněžstvo nejhůř. Váš biskup se nahučel do císaře, jako by mu bůhvíjak spravedlnost přirostla k srdci ; a nyní mi lapí člověka, v době, kdy naše spory jsou odklizeny a já na nic zlého nemyslím. Je všechno mezi námi usmířeno ? Co chce s tím panošem ?

WEISLINGEN

Stalo se to bez jeho vědomí.

GÖTZ

Proč ho nepustí ?

WEISLINGEN

Nechoval se, jak měl.

GÖTZ

Ne tak, jak měl ? Přisám bůh, dělal tak, jak měl, právě tak jako že byl chycen s vaším i biskupovým vědomím. Myslíte, že jsem se teprve narodil, abych neviděl, kam tohle všechno míří ?

WEISLINGEN

Jste podezřívavý a křivdíte nám !

GÖTZ

Weislingu, mám mluviti od plic ? Jsem vám trnem v očích, jakkoli jsem nepatrný, a

Sickingen a Selbitz neméně, poněvadž jsme pevně rozhodnuti spíše zemřít nežli býti za vzduch, který dýšem, vděčni někomu druhému, kromě Bohu, a že nikomu nebudeme věrni a služebni kromě císaři. A tak kolem mne obcházejí, u jeho Veličenstva, svých přátel a svých sousedů mne očerňují, a špehují, jak mne vypíchnout. Chtěli by mne odstraniti s cesty, stůj co stůj. Proto jste mi chytili chlapce, poněvadž jste věděli, že jsem ho poslal na výzvědy ; a proto nedělal to, co měl, poněvadž mne vám nezradil. A ty, Weislingu, jsi jejich nástroj !

WEISLINGEN

Berlichingu !

GÖTZ

Už ani slova o tom ! Jsem nepřítelem vysvětlování ; člověk podvádí sám sebe nebo druhého, ale obyčejně oba.

KAREL *(přichází)*

Tati, pojď jíst !

GÖTZ

Radostné poselství ! Pojďte, doufám, že vás mé ženské rozveselí. Byl jste druhdy milovníkem, slečny o vás dovedly vyprávět. Pojďte ! *(Odejdou.)*

V BISKUPSKÉM PALÁCI V BAMBERKU. JÍDELNA

BISKUP BAMBERSKÝ. OPAT FULDSKÝ. OLEARIUS, *doktor obého práva.* LIEBETRAUT. DVOŘANÉ.

U tabule. Roznášejí se zákusy a velké poháry.

BISKUP

Studuje nyní mnoho německých šlechticů v Bologni ?

OLEARIUS

Šlechticů i měšťěnínů. A bez nadsázky, odnášejí si největší pochvalu. Na akademii mají přísloví : Pilný jako německý šlechtic. Neboť zatím co měšťané velikou pilnost nasazují, aby svými vlohami nahradili nedostatek urozenosti, pečují šlechtici ve chvályhodném závodění, aby vrozenou důstojnost zvýšili nejskvělejšími zásluhami.

BISKUP

Hle !

LIEBETRAUT

Představme si tohle. Pilný jako německý šlechtic ! To jsem jaktěživ neslyšel.

OLEARIUS

Ano. jim patří obdiv celé akademie. Brzy přijdou nejstarší a nejobratnější nazpět jako doctores. Císař bude šťasten, bude-li moci jimi obsaditi nejvyšší místa.

BISKUP

Zajisté.

OPAT

Neznáte na příklad jednoho mládence? — Je z Hessenska —

OLEARIUS

Je jich tam mnoho z Hessenska.

OPAT

Jmenuje se — je to — nikdo z vás neví? — Jeho matka byla rozená z — Ach! Jeho otec měl jen jedno oko — a byl maršálkem.

LIEBETRAUT

Z Wildenholzu?

OPAT

Správně — z Wildenholzu.

OLEARIUS

Toho ovšem znám, mladý pán s mnohými schopnostmi. Zvlášť ho chválí pro obratnost v disputování.

OPAT

To má po matce.

LIEBETRAUT

Jenže ji proto její manžel nikdy nepochválil.

BISKUP

Jak jste řekl, že se jmenoval císař, který napsal vaše Corpus juris?

OLEARIUS

Justinianus.

BISKUP

Znamenitý pán! Ať žije!

OLEARIUS

Na jeho památku! *(Pijí.)*

OPAT

Může to být krásná kniha.

OLEARIUS

Mohla by se věru nazvat knihou knih; sbírka všech zákonů; v každém případě připravený rozsudek; a co ještě schází nebo je temné, nahrazují glosy, jimiž nejučenější mužové vyzdobili nejznamenitější dílo.

OPAT

Sbírka všech zákonů! To je něco! Tam tedy musí být i desatero.

OLEARIUS

Implicite ano, nikoli explicite.

OPAT

To si také myslím, samo pro sebe, bez každé explikace.

BISKUP

A co je nejkrásnější, že by, jak říkáte, mohla říše, kde je tahle kniha úplně zavedena a správně používána, žíti v nejjistějším klidu a míru.

OPAT

Nesporně.

BISKUP

Všichni doctores juris! Ať žijí!

OLEARIUS

Rád se o tom podrobně vyjádřím. *(Pijí.)* Dejž bůh, aby se tak mluvilo v mé vlasti!

OPAT

Odkud pocházíte, veleučený pane?

OLEARIUS

Z Frankfurtu nad Mohanem, k službám Vaší Eminenci.

BISKUP

Cožpak tam vy páni nejste dobře zapsáni? Čím to?

OLEARIUS

Dosti divné. Byl jsem tam, abych si odvezl dědictví po otci; luza by mne byla skoro ukamenovala, jakmile se dověděla, že jsem jurista.

OPAT

Bůh nedopusť!

OLEARIUS

Ale to je z toho: rada starších, které si daleko široko velmi váží, je obsazena samými lidmi, kteří římského práva jsou neznalí. Domnívají se, že stačí na to stáří a zkušenost získati si přesné znalosti vnitřních a vnějších poměrů města. Proto bývají měšťané a sousedé souzeni podle starých zvyků a hrstky statut.

OPAT

To je přec dobré.

OLEARIUS

Ale zdaleka to nestačí. Lidský život je krátký a za jednu generaci se všechny případy nevyskytují. Náš zákoník je sbírkou takových případů za mnohá staletí. A potom: vůle a mínění lidí je kolísavé; co dnes jeden považuje za správné, druhý zítra odsoudí; a tím nastupuje nevyhnutelný zmatek a nespravedlivost. Toto vše stanoví zákony; a zákony jsou neměnitelné.

OPAT

To je ovšem lepší.

OLEARIUS

Toho luza neuznává, která, jakkoli dychtí po novinkách, má v zášti ty novoty, které ji chtějí z kolejí vyvésti, i když si tím sebe víc polepší. Dívají se tak zle na právníka, jako na člověka, jenž dělá ve státu zmatek a je zloděj; a přímo zuří, chce-li se některý tam usaditi.

LIEBETRAUT

Vy jste z Frankfurta! Jsem tam dobře znám. Při korunovaci císaře Maximiliana jsme předváděli vašim ženichům, jak se hoduje. Vaše jméno je Olearius? Toho jména neznám nikoho.

OLEARIUS

Můj otec se jmenoval Öhlmann. Olearium jsem se nazval podle příkladu a na radu důstojných učitelů práva, abych odstranil nedostatek na titulní straně svých latinských spisů.

LIEBETRAUT

Dobře jste učinil, že jste se přeložil. Proroku není vlast přízniva, mohlo se vám tak vésti i s vaší mateřštinou.

OLEARIUS

O to nešlo.

LIEBETRAUT

Všechny věci mají několik příčin.

OPAT

Prorok nic ve vlasti neznamená!

LIEBETRAUT

A víte proč, veledůstojný pane?

OPAT

Poněvadž je tam zrozen a vychován.

LIEBETRAUT

Ano! To by mohla býti jedna příčina. Druhá je: Poněvadž při bližší známosti s pány

mizí nimbus důstojnosti a svatosti, který nám okolo nich vylže mlhavá dálka ; a pak z nich zbude zcela malý kousek loje.

OLEARIUS

Zdá se, že jste tu od toho, abyste říkal pravdy.

LIEBETRAUT

Poněvadž mám k tomu odvahu, nemám ani línou hubu.

OLEARIUS

Ale nemáte obratnost pravdy pěkně uplatniti.

LIEBETRAUT

Pijavice jsou tam dobře umístěny, kde ssají.

OLEARIUS

Lazebníky poznáte podle zástěry a nic jim nevykládáte v jejich úřadě ve zlé. Ale z opatrnosti byste udělal dobře, kdybyste nosil čapku s rolničkami.

LIEBETRAUT

Kde jste promoval ? Chci se jen optat, kdyby mi jednou napadlo jít hned do pravé kovárny.

OLEARIUS

Jste smělý.

LIEBETRAUT

A vy velmi široký.

*(*BISKUP *a* OPAT *se směji.)*

BISKUP

O něčem jiném ! — Jen ne tak ohnivě, pánové ! U stolu lze mluvit všechno. — Začni jiný diškurs, Liebetraute.

LIEBETRAUT

Proti Frankfurtu leží něco, říkají tomu Sachsenhausen —

OLEARIUS *(biskupovi)*

Co se vypráví o tureckém tažení, vaše knížecí milosti ?

BISKUP

Císař se především stará o to, aby zemi uklidnil, odklidil spory a upevnil úctu k soudům. Potom prý osobně potáhne proti nepříteli říše a křesťanstva. Teď ho ještě zaměstnávají jeho soukromé spory a říše je — nehledě na čtyřicet různých mírů — přece ještě peleší lotrovskou. Franky, Švábsko, Horní Rýn a země sousední jsou pustošeny svévol-

nými a smělými rytíři. Sickingen, Selbitz s jednou nohou a Berlichingen s železnou rukou tupí v těchto krajích císařovu důstojnost.

OPAT

Ano, nepostará-li se brzy Jeho Veličenstvo, strčí nás ti chlapi ještě jednou do kapsy.

LIEBETRAUT

To by musil být chlap, který by vinný sud fuldský chtěl strčit do kapsy.

BISKUP

Zvlášť Berlichingen je od mnoha let mým nesmiřitelným nepřítelem a nesmírně mne obtěžuje; doufám však, že to nebude dlouho trvat. Císař nyní sídlí se svým dvorem v Augšpurku. Učinili jsme veškera opatření, vše se zdaří. — Doktore, znáte Adelberta Weislinga?

OLEARIUS

Nikoli, vaše eminencí.

BISKUP

Vyčkáte-li příchodu tohoto muže, potěšíte se, že poznáte nejušlechtilejšího, nejrozumnějšího a nejpříjemnějšího rytíře v jedné osobě.

OLEARIUS

Kdo z takových úst zaslouží takové pochvaly, je jistě znamenitý muž.

LIEBETRAUT

Nebyl na žádné akademii.

BISKUP

To víme. *(Sluhové běží k oknu.)* Co je?

SLUHA

Právě vjíždí zámeckou branou Färber, Weislingův pacholek.

BISKUP

Popatřte, co přináší, hlásí asi svého pána.

*(*LIEBETRAUT *odchází. Vstávají a vypíjí.)*

*(*LIEBETRAUT *se vrací.)*

BISKUP

Co je nového?

LIEBETRAUT

Přál bych si, aby vám to řekl někdo jiný. Weislingen je zajat.

BISKUP

Ó!

LIEBETRAUT

Berlichingen ho zajal u Haslachu spolu s třemi pacholky. Jeden uprchl, aby vám to oznámil.

OPAT

Jobova zvěst.

OLEARIUS

Je mi to srdečně líto.

BISKUP

Chci toho rejtara vidět, přiveďte ho nahoru — chci s ním sám mluviti. Zaveďte ho do mého kabinetu. *(Odchází.)*

OPAT *(si sedne)*

Ještě doušek.

*(*SLUHOVÉ *nalévají.)*

OLEARIUS

Neráčil byste, vaše důstojnosti, udělat malou procházku v zahradě? Post coenam stabis seu passus mille meabis.

LIEBETRAUT

Opravdu, sedění je vám nezdravé. Ještě vás trefí šlak.

*(*OPAT *vstává.)*

LIEBETRAUT *(k sobě)*

Jen když bude venku, postarám se mu o exercitium. *(Odejdou.)*

JAXTHAUSEN

—

MARIE. WEISLINGEN

MARIE

Vy říkáte, že mne milujete. Ráda věřím a doufám, že s vámi budu šťastna a vás že učiním šťastným.

WEISLINGEN

Cítím jediné, že jsem zcela tvůj. *(Objímá ji.)*

MARIE

Prosím, nedotýkejte se mne. Jeden polibek jsem vám povolila jako závdavek ; zdá se však, že se chcete zmocniti toho, co vám patří jen za určitých podmínek.

WEISLINGEN

Jste příliš přísná, Marie ! Nevinná láska Boha neuráží, nýbrž těší.

MARIE

Budiž ! Ale mne to netěší. Učili mne : Laskání je řetěz, silný vzájemnou příbuzností jednotlivých článků, a dívky, které milují, jsou prý slabší nežli Samson po ztrátě vlasů.

WEISLINGEN

Kdo vás tomuhle učil ?

MARIE

Abatyše mého kláštera. Byla jsem u ní až do šestnácti let a jen s vámi jsem tak šťastna, jako jsem byla ve styku s ní. Poznala lásku a směla mluviti. Měla srdce plné citu ! Byla to znamenitá paní.

WEISLINGEN

V tom se ti podobala ! *(Béře ji za ruku.)* Jak mi bude, až vás opustím !

MARIE *(odtáhne ruku)*

Poněkud úzko u srdce, doufám, neboť vím, jak bude mně. Ale vy musíte pryč.

WEISLINGEN

Ano, nejdražší, a chci. Neboť cítím, jakých blaženství si touto obětí dobudu. Blahoslaven buď tvůj bratr a den, kdy vyjel, aby mne zajal.

MARIE

Jeho srdce bylo plno nadějí pro tebe i pro sebe. Sbohem ! řekl při loučení, postarám se, abych ho znovu našel.

WEISLINGEN

Zdařilo se mu to. Jak bych si přál, abych nebyl správu svých statků a jejich bezpečnost zanedbal ošklivým dvorským životem. Mohla bys ihned být mou.

MARIE

I odklad má své radosti.

WEISLINGEN

To neříkej, Marie, musil bych se obávati, že cítíš méně silně nežli já. Ale trpím po zásluze. A jaké naděje budou mě na každém kroku provázeti! Být cele tvůj, jen v tobě a v kruhu dobrých žít, vzdálen světa, odloučen, všech slastí užívat, které taková dvě srdce si vespolek poskytují! Co je knížecí milost, co pochvala světa proti této prosté jediné blaženosti? Mnohé jsem doufal a mnohého jsem si přál, toto však předstihuje všechny naděje a přání.

GÖTZ *(přichází)*

GÖTZ

Váš panoš je zase zde. Mohl únavou a hladem sotva slovo ze sebe dostati. Má choť mu dává jíst. Tolik jsem rozuměl: biskup

nechce mého panoše vydati, mají býti jmenováni císařští komisaři a stanoven den, kdy by věc měla být smířena. Buď jak buď, Adelberte, jste svoboden; nežádám nic, jen vaše rukoudání, že budoucně neposkytnete ani veřejně ani tajně pomoci mým nepřátelům.

WEISLINGEN

Zde beru vaši ruku. Ať mezi námi nezměnitelně od tohoto okamžiku vládne přátelství a důvěra, podobna věčnému zákonu přírody! Dovolte, abych i tuto ruku uchopil *(vezme ruku Mariinu)* a tím získal tuto nejšlechetnější slečnu.

GÖTZ

Smím za vás říci ano?

MARIE

Řeknete-li to se mnou zároveň.

GÖTZ

Je to štěstí, že se tentokráte naše zájmy shodují. Nemusíš se červenat. Tvůj pohled je dostatečným důkazem. Nuže, Weislingu, podejte si ruce, a já říkám Amen! — Příteli a bratře! — Děkuji ti, sestro! Dovedeš více nežli přísti len. Upředla jsi nit, abys tohoto rajského ptáka spoutala. Nedíváš se docela

volně! Co ti schází? Já — jsem zcela šťasten; več jsem jen ve snu doufal, vidím a nesním. Ach! nyní je konec snu. Dnes v noci se mi zdálo, jako bych ti podával svou železnou pravici, a žes ji tak pevně držel, že mi vypadla z železných ramen jako zlomena. Lekl jsem se a probudil jsem se z toho. Měl jsem jen snít dále, byl bych viděl, jak mi nasazuješ novou živou ruku. — Nyní odejdeš, abys svůj zámek a své statky dal do dokonalého pořádku. Proklatý dvůr způsobil, žes obé zanedbal. Musím zavolat svou paní. Alžběto!

MARIE

Bratr je celý rozradostněný.

WEISLINGEN

A přece nemá větší radosti, nežli já.

GÖTZ

Budeš pěkně bydlit.

MARIE

Franky jsou požehnanou zemí.

WEISLINGEN

A smím říci, můj zámek leží v nejpožehnanějším a nejrozkošnějším kraji.

GÖTZ

Směle to smíte říci, i já to tvrdím. Zde teče Mohan a volně stoupá vrch, jenž, oděn v role a vinice, je korunován vaším hradem, potom se řeka rychle ohýbá za roh skály, na níž stojí váš hrad. Okna velkého sálu jdou příkře dolů na vodu, vyhlídka je daleko na mnoho hodin.

ALŽBĚTA *(přichází)*.

ALŽBĚTA

Co děláte?

GÖTZ

Přidej svou ruku a řekni: Bůh vám žehnej! Jsou svoji.

ALŽBĚTA

Tak rychle!

GÖTZ

Ale nikoli neočekávaně.

ALŽBĚTA

Ať po ní vždycky tak toužíte, jako jste se o ni ucházel! Buďte tak šťasten, jako ji budete milovat!

WEISLINGEN

Amen! Jen pod touto podmínkou přeji si štěstí.

GÖTZ

Milá ženo, ženich jde na menší cestu; neboť velká změna vede s sebou mnoho menších. Nejdřív odejde na biskupský dvůr, aby dal tamnímu přátelství pomalu ochladnouti. Pak vyrve své statky z rukou zištných nájemců. A — pojďte, sestro, pojď, Alžběto! Ať zůstane o samotě. Jeho panoš má zajisté pro něho tajné vzkazy.

WEISLINGEN

Nic, co byste nesměli věděti.

GÖTZ

Není zapotřebí. — Franky a Švábsko! Jste nyní sbratřeny víc než kdy jindy. Ó jak nyní knížata přiskřípneme! *(Všichni tři odejdou.)*

WEISLINGEN

Bože na nebesích! Mohl's mně nehodnému takové blaženství připravit? Je toho příliš pro mé srdce. Jak jsem byl závislý na lidech, o nichž jsem se domníval, že je ovládám, na pokladech knížete, na uctivé pochvale kolem dokola! Götzi, drahý Götzi, vrátils mne mně samému a ty, Marie, dokonalas můj obrat. Jsem tak volný jako na svěžím vzduchu.

Bamberk už nechci vidět, zpřetrhám všechny hanebné styky, jež mne ponižovaly pod mou důstojnost. Srdce mé se šíří, zde není úporné snahy po odpírané velikosti. Jen ten jedině je šťastný a veliký, kdo nemusí ani vládnout ani poslouchat, aby něčím byl!

FRANC *(vstupuje)*

FRANC

Bůh vás pozdrav, vzácný pane! Přináším vám tolik pozdravů, že nevím, kde začít. Bamberk a deset mil okolo vám tisíckrát vzkazují: pozdrav vás Bůh.

WEISLINGEN

Vítej, Franci! Co více přinášíš?

FRANC

Jste u dvora a všude v takové paměti, že to nelze ani říci.

WEISLINGEN

To nepotrvá.

FRANC

Jak dlouho živ budete! A po smrti se to bude jasněji skvíti, nežli mosazná písmena na náhrobku. Jak si vaši nehodu k srdci vzali!

WEISLINGEN

Co říkal biskup ?

FRANC

Tolik se vyptával, že mi naléhavostí otázek překážel v odpovídání. Sice to už věděl ; neboť Färber, jenž unikl od Haslachu, přinesl mu zprávu. Ale chtěl vědět vše. Tak starostlivě se ptal, zdali jste bez úrazu ? Řekl jsem : úplně, od špičky vlasů až k nehtu na malíčku.

WEISLINGEN

Co říkal návrhům ?

FRANC

Chtěl hned všechno vydati, chlapce a ještě peníze, jen aby vás osvobodil. Jakmile však slyšel, že se beztoho osvobodíte a že jen vaše slovo vyváží onoho panoše, tu chtěl stůj co stůj Berlichinga dostat před soud. Vzkázal mi pro vás sto věcí — zase jsem je zapomněl. Bylo to dlouhé kázání na text : nemohu být bez Weislinga.

WEISLINGEN

Bude si musit zvykat !

FRANC

Co tím myslíte ? Pravil : ať si pospíší, všechno na něho čeká.

WEISLINGEN

Ať čeká. Já nejdu ke dvoru.

FRANC

Ne ke dvoru ? Pane ! Jak to ? Kdybyste věděl, co já vím. Kdyby se vám jen zdálo, co já jsem viděl.

WEISLINGEN

Co je s tebou ?

FRANC

Už od vzpomínky jsem bez sebe. Bamberk už není Bamberkem, anděl v ženské podobě učinil z něho předdvoří nebes.

WEISLINGEN

Nic víc ?

FRANC

Ať se stanu kněžourem, neuvidíte-li ji a nebudete-li bez sebe.

WEISLINGEN

Kdo pak to je ?

FRANC

Adelheida z Walldorfu.

WEISLINGEN

Ta ! Mnoho jsem slyšel o její kráse.

FRANC

Slyšel ? Je to totéž, jako kdybyste řekl : viděl jsem hudbu. Jazyk nestačí vyjádřiti jednu linii její dokonalosti, poněvadž dokonce oko si samo nestačí v její přítomnosti.

WEISLINGEN

Ty ses zbláznil.

FRANC

Možná. Naposled, kdy jsem ji viděl, nebyl jsem více při smyslech nežli opilý. Či spíše jsem cítil, mohu tak říc, v tomto okamžiku, jak se vede svatým při nebeských zjevech. Všechny smysly silnější, vyšší, dokonalejší a přece žádného nelze užíti.

WEISLINGEN

To je divné.

FRANC

Jak jsem se s biskupem loučil, seděla u něho. Hráli v šachy. Byl velmi milostiv, po-

dal mi ruku k políbení a řekl mi mnohé, z čehož jsem nic nepochopil. Neboť jsem viděl jeho sousedku, upírala oči na prkno, jako by pomýšlela na velkou věc. Jemný, číhavý rys kolem úst a tváří ! Byl bych býval chtěl být králem ze slonoviny. Ušlechtilost a laskavost sídlily na jejím čele. A oslnivé světlo tváře a ňader, jak se odráželo od tmavých vlasů !

WEISLINGEN

Stal jsi se z toho básníkem.

FRANC

Aspoň cítím v tom okamžiku, co dělá básníka, plné, zcela jediným pocitem naplněné srdce ! Když biskup skončil a já se uklonil, podívala se na mne a pravila : Též ode mne, neznámé, pozdrav ! Řekni mu, aby hezky brzy přišel. Že naň čekají přátelé ; aby jimi nepohrdal, i když má tolik starých. — Chtěl jsem něco odpověděti, ale soutěska od srdce k ústům byla uzavřena, poklonil jsem se. Byl bych býval všechno dal za to, abych ji mohl políbiti špičku jejího malíčku : Jak jsem tak stál, shodil biskup sedláka, skočil jsem po něm a při zvedání jsem se dotkl lemu jejího šatu, to mně projelo všemi údy, a nevím, jak jsem se dostal ven ze dveří.

WEISLINGEN

Je její muž u dvora?

FRANC

Je už čtyři měsíce vdovou. Aby se rozptýlila, dlí v Bamberku. Uvidíte ji. Podívá-li se na člověka, je mu, jako by stál v jarním slunci.

WEISLINGEN

Na mne by to mělo slabší účinek.

FRANC

Pokud jsem slyšel, jste na polovic oženěn.

WEISLINGEN

To bych chtěl. Má něžná Marie bude štěstím mého života. Její sladká duše ji září z modrých oči. A bílá jako anděl nebes, stvořena z nevinnosti a lásky, vede mé srdce k pokoji a blaženství! Sbal věci a vzhůru na můj zámek! Nechci Bamberka viděti, i kdyby mne osobně žádal sv. Vít. *(Odchází.)*

FRANC

Pánbůh nedopouštěj! Doufejme v nejlepší! Marie je milá a krásná a nemohu se hněvat na zajatce a nemocného, jenž se do ní zamiluje. V očích má útěchu, družnou melancholii. — Ale kolem tebe, Adelheido, je život, oheň, odvaha. — Stal bych se —! Jsem blázen — a tím mě učinil jediný její pohled. Můj pán musí tam! Já tam musím! A tam se chci buďto znovu do rozumu nebo do úplné zuřivosti do ní zadívat.

DRUHÉ JEDNÁNÍ

—

BAMBERK. SÁL

BISKUP, ADELHEIDA *(hrají v šachy).*

LIEBETRAUT *(s citerou. Paní, dvořané kolem něho u krbu)*

LIEBETRAUT *(zpívá a hraje)*

S lukem a střelou
na cestu smělou
Mílek se dal.
Chce bojovat statně
a zvítězit zdatně,
útokem hnal.
Výš ! Výš !
Střel ! Miř !
Křídla se chvěla,
zvonila střela,
žár očí mu plál.

I nalezl ňadra
tak nekrytá, žel,
a každičký na klín
vzít si ho směl ;
tu všechny své šípy
vyházel ven

a tiskli ho k srdci
a zlíbali v sen —
Mílku náš,
snílku náš,
spi !

ADELHEIDA.

Jste nepozorný při hře. Šach králi.

BISKUP

Ještě je východisko.

ADELHEIDA.

Dlouho vám to už takhle nepůjde. Šach králi.

LIEBETRAUT

Být velkým pánem, nehrál bych téhle hry a zakázal ji u dvora i v celé zemi.

ADELHEIDA.

Pravda, ta hra je zkušebním kamenem mozku.

LIEBETRAUT

Proto ne ! Chtěl bych raději slyšet kvílení umírăčku a sýčků, raději slyšet štěkot zlého psa — svědomí — v nejhlubším spánku, nežli to věčné : Šach králi od běžců, koníků a jiných bestií.

BISKUP

Koho by tohle napadlo!

LIEBETRAUT

Na příklad někoho, kdo by byl sláb a měl silné svědomí, jak to už tak většinou bývá pohromadě. Říkají tomu hra královská a tvrdí, že byla vynalezena pro krále, jenž vynálezce odměnil záplavou zlata. Je-li tomu tak, pak se mi zdá, jako bych ho viděl. Byl rozumem nebo věkem nezletilý, byl pod poručnictvím své matky nebo své ženy, měl mlíčko na bradě a na spáncích vlásky jako len, byl ohebný jako vrbička a rád hrál dámu a s dámami, ne snad z vášně, chraň Bůh, jen z dlouhé chvíle. Jeho hofmistr, příliš čiperný na učence a příliš toporný na muže velkého světa, vynalezl in usum delphini tu hru, tak homogenní s Jeho Veličenstvem — a tak dále

ADELHEIDA

Šach králi a teď je konec! Měl byste vyplňovat mezery našich učebnic dějepisu, Liebetraute.

(Povstávají.)

LIEBETRAUT

Mezery našich rodokmenů, to by bylo výnosnější. Vždyť zásluhy našich předků slouží

k témuž účelu, jako jejich podobizny, totiž k vyčalounování prázdných stěn našich komnat a našich charakterů — tu by se dalo něco vydělat.

BISKUP

Že nechce přijít, jste řekl?

ADELHEIDA

Prosím vás, pusťte to z mysli.

BISKUP

Co v tom jen vězí?

LIEBETRAUT

Co? Příčiny vám odříkám jako růženec. Upadl do jakéhosi zdrcení, z kterého bych ho snadno vykuřoval.

BISKUP

Učiňte tak, jeďte k němu.

LIEBETRAUT

Jak daleko mohu jít?

BISKUP

Neomezeně. Ničím nešetři, jen mi ho přiveď zpět.

LIEBETRAUT

Smím vás také do toho zaplésti, milostivá paní?

ADELHEIDA

S mírou.

LIEBETRAUT

To je dalekosáhlá pravomoc.

ADELHEIDA

Znáte mne tak málo či jste tak mlád, abyste nevěděl, jakým tónem můžete s Weislingem o mně hovořit?

LIEBETRAUT

Domnívám se, že tónem vábničky.

ADELHEIDA

Vy jakživ nezmoudříte!

LIEBETRAUT

Copak se to vůbec děje, milostivá paní?

BISKUP

Jděte, jděte. Vezměte nejlepšího koně z mé stáje, vyberte si sluhy a přiveďte mi ho sem!

LIEBETRAUT

Když vám ho sem nepřikouzlím, říkejte si: že stará baba, co pomáhá od bradavic a pih, vyzná se v čárech lépe než já.

BISKUP

Co to pomůže! Berlichingen si ho docela získal. Když se i vrátí, bude chtít zase pryč.

LIEBETRAUT

Což o to, chtít bude, ale bude-li moci? Stisk knížecí ruky a úsměv krásné paní! Od toho se takový Weislingen neodtrhne. Spěchám a poroučím se vaším milostem.

BISKUP

Šťastnou cestu!

ADELHEIDA

Sbohem!

*(*LIEBETRAUT *odejde.)*

BISKUP

Jen když tu bude, pak už spoléhám na vás.

ADELHEIDA

Chcete mne použíti za vějičku?

BISKUP

To ne.

ADELHEIDA

Tedy za volavku.

BISKUP

Ne, tou je Liebetraut. Prosím, neodpírejte mi, čím mi kromě vás nikdo nemůže posloužiti.

ADELHEIDA

Uvidíme.

JAXTHAUSEN

HANUŠ SELBITZ. GÖTZ

SELBITZ

Každý vás za to pochválí, že jste Norimberským opověděl nepřátelství.

GÖTZ

Bylo by mi to užralo srdce, kdybych jim to byl dlouho zůstával dlužen. Je nad slunce jasnější, že zradili Bamberským mého panoše. Budou na mne pamatovat.

SELBITZ

Mají na vás dávno pifku.

GÖTZ

A já na ně; to jsem rád, že oni začali.

SELBITZ

Říšská města a popi jsou přec odjakživa jedna ruka.

GÖTZ

Vědí, proč.

SELBITZ

Však my jim zatopíme.

GÖTZ

Počítal jsem s vámi. Bůh dej, aby nám norimberský purkmistr se svým zlatým řetězem okolo krku přišel do rány; af je mazaný jak chce, ten by koukal.

SELBITZ

Slyšel jsem, že Weislingen je opět na vaší straně. Půjde s námi?

GÖTZ

Ještě ne; má to svou příčinu, proč nás nesmí ještě veřejně podporovat; ale zatím je to dost, že není proti nám. Pop je bez něho, co mešní roucho bez popa.

SELBITZ

Kdy vytáhneme?

GÖTZ

Zítra nebo pozítří. Teď brzy přijdou kupci z Bamberka a Norimberka od frankfurtského jarmarku. Uděláme dobrý lov.

SELBITZ

Dejž to Bůh. *(Odchází.)*

BAMBERK. POKOJ ADELHEIDIN

ADELHEIDA. KOMORNÁ

ADELHEIDA

Říkáš, že je zde. Ani tomu nevěřím.

SLEČNA

Kdybych ho nebyla sama viděla, řekla bych: pochybuji.

ADELHEIDA

Liebetrauta měl by biskup zasadit do zlata, provedl mistrovský kousek.

SLEČNA

Viděla jsem, jak vjížděl do zámku, seděl na bělouši. Kůň se plašil, jak přišel na most, a nechtěl s místa. Lid se sběhl ze všech ulic, aby ho viděl. Bavili se, že kůň jankuje. Se všech stran byl pozdravován a všem děkoval. Seděl v sedle s příjemnou lhostejností a lichotkami a hrozbami dostal koně konečně do vrat, Liebetraut s ním a několik zbrojnošů.

ADELHEIDA

Jak se ti líbí?

SLEČNA

Jak se mi už dávno mužský nelíbil. Podobal se zde císaři *(ukazuje na obraz Maxmiliánův)*, jako by byl jeho syn. Jen nos má trochu menší, ale stejně příjemné světle hnědé oči, stejně krásné plavé vlasy a urostlý je jako panna. Polotruchlivý rys v obličeji — sama nevím, proč se mi tolik líbil.

ADELHEIDA

Jsem na něj zvědava.

SLEČNA

To by byl tak pán pro vás.

ADELHEIDA

Blázínku!

SLEČNA

Děti a blázni —

Přichází LIEBETRAUT

LIEBETRAUT

Nuže, milostivá paní, čeho si zasloužím?

ADELHEIDA

Parohů od své ženy. Neboť soudě podle tohohle výkonu, umluvil jste už nejednomu

sousedovi počestnou manželku, až zapomněla na svou povinnost.

LIEBETRAUT

Naopak, milostivá paní! Chcete snad říci, že jsem ji k povinnosti přivedl; neboť, když se to i na krásně stalo, vemluvil jsem ji manželovi do postele.

ADELHEIDA

Jak jste to udělal, že jste ho sem přivedl?

LIEBETRAUT

Víte přec, jak se chytají sluky; mám vás ještě zaučovati do svých kousků? — Nejdřív jsem se tvářil, jako bych nic nevěděl, že za mák nerozumím jeho jednání a přivedl ho tím do nevýhody, že musil vyprávět celou historii. Ale na tu jsem hned nazíral se zcela jiné stránky než on, nemohl jsem shledat — uznat — a tak dále. Potom jsem všelicos vyprávěl o Bamberku, o velkém i malém, vzbudil jisté vzpomínky, a jak jsem jeho představivost zaměstnal, navázal jsem znovu mnoho nitek, které jsem viděl zpřetrhány. Nevěděl, co se s ním děje, pocítil novou touhu po Bamberku, chtěl — nechtě. A jak tak vešel do svého srdce a tam chtěl věc rozmotat a příliš sám

sebou byl zaměstnán. aby mohl dávat na sebe pozor, hodil jsem mu okolo krku lano, spletené ze tří mocných provazů, z přízně ženské, knížecí a z lichocení, a tak jsem ho přivlekl.

ADELHEIDA

Co jste řekl o mně?

LIEBETRAUT

Čirou pravdu. Že máte pro své statky mrzutosti a že jste doufala, že jako on svým vlivem u císaře to může lehce urovnat.

ADELHEIDA

Dobře.

LIEBETRAUT

Biskup vám ho přivede.

ADELHEIDA

Čekám na ně. *(Liebetraut odejde.)* Se srdcem, s jakým zřídka očekávám návštěvu.

VE SPESSARTU

BERLICHINGEN. SELBITZ. JIŘÍ *(jako rejtarský pacholek)*

GÖTZ

Jiří. tys ho nenatrefil.

JIŘÍ

Den předtím odejel s Liebetrautem do Bamberka a s nimi dva jezdci.

GÖTZ

Věru že nevím, k čemu to.

SELBITZ

Zato já. Vaše usmíření bylo trochu ukvapené, aby bylo trvalé. Liebetraut je mazaný chlap; ten ho obalamutil.

GÖTZ

Ty myslíš, že se zpronevěří naší úmluvě?

SELBITZ

Prvý krok je vykonán.

GÖTZ

Nevěřím tomu. Kdo ví, jak nutné to bylo, aby šel ke dvoru; má tam ještě dlužníky; doufejme v nejlepší.

SELBITZ

Dejž Bůh, aby si to zasloužil a udělal, co je nejlepší.

GÖTZ

Napadá mne lest. Oblékneme Jiřímu ukořistěný kabát bamberského jezdce a dáme mu glejt; ať jede do Bamberka a podívá se, jak se věci mají.

JIŘÍ

Po tom už dávno pasu.

GÖTZ

Je to tvá prvá jízda. Buď opatrný, chlapče. Bylo by mi líto, kdyby tě postihla nehoda.

JIŘÍ

Jen nechte být, mne to nepoplete, i když se jich sebe víc kolem mne slézá, myslím si, že to jsou krysy a myši. *(Odejde.)*

BAMBERK

BISKUP. WEISLINGEN

BISKUP

Tak ty se déle nedáš zdržet?

WEISLINGEN

Nebudete přece žádati, abych přísahu porušil.

BISKUP

Mohl jsem požadovati, abys mu nepřisahal. Jaký duch tě to posedl? Nemohl jsem tě i bez toho osvoboditi? Tak málo znamenáme na císařském dvoře?

WEISLINGEN

Stalo se; odpusťte, můžete-li.

BISKUP

Nechápu, co tě ke všem všudy donutilo k tomuto kroku! Odříci se mne! Což nebylo možno navrhnout sto jiných podmínek, abys vyvázl? Nemáme jeho panoše? Nebyl bych dal dost peněz, abych ho uklidnil? Naše útoky na něho a na jeho soudruhy by byly

pokračovaly. — Nedovedu si představiti, že mluvím s jeho přítelem, který nyní pracuje proti mně, a podkopy, které sám vykopal, nyní lehce učiní nepotřebnými.

WEISLINGEN

Vaše milosti!

BISKUP

A přec — hledím-li opět do tvé tváře, slyším-li tvůj hlas — je to nemožné, to je nemožné.

WEISLINGEN

S bohem, vaše milosti.

BISKUP

Žehnám ti. Jindy, odcházel-lis, říkal jsem: na shledanou. Nyní — dej Bůh, abychom se již nikdy neviděli.

WEISLINGEN

Mnohé se může změniti.

BISKUP

Bohužel se už příliš mnoho změnilo. Snad tě ještě jednou uvidím, jako nepřítele před svými hradbami, jak ničíš pole, která tobě nyní vděčí za svůj rozkvět.

WEISLINGEN

Ne, vaše milosti.

BISKUP

Ty nemůžeš říci ne. Světští stavové, moji sousedé, všichni si na mne brousí zuby. Pokud jsem tebe měl — Odejděte, Weislingu! Nemám vám již co říci. Mnohé jste zničil! Odejděte!

WEISLINGEN

A já nevím, co říci.

(BISKUP *odchází.*)

FRANC *(vstupuje)*

FRANC

Adelheida vás očekává. Není zdráva. A přece vás nechce propustit bez rozloučení.

WEISLINGEN

Pojď!

FRANC

Jistě odejdeme?

WEISLINGEN

Ještě dnes večer.

FRANC

Je mi, jak bych odcházel se světa.

WEISLINGEN

Mně také, a k tomu ještě, jako bych nevěděl, kam.

ADELHEIDIN POKOJ

ADELHEIDA. SLEČNA

SLEČNA

Jste bledá, milostivá paní.

ADELHEIDA

Nemiluji ho a přec bych chtěla, aby zůstal. Vidíš, mohla bych s ním žíti, ačkoli bych ho nechtěla za manžela.

SLEČNA

Myslíte, že odejde?

ADELHEIDA

Šel říci biskupovi s bohem.

SLEČNA

Potom ho čeká ještě zlá chvilka.

ADELHEIDA

Jak to myslíš?

SLEČNA

Co se ptáte, milostivá paní? Chytila jste jeho srdce na udici a, chce-li se odtrhnouti, vykrvácí.

ADELHEIDA. WEISLINGEN

WEISLINGEN

Nejste zdráva, milostivá paní?

ADELHEIDA

To vám může být lhostejné. Opouštíte nás, navždy nás opouštíte. Co vy se ptáte, zdali žijeme či umíráme.

WEISLINGEN

Neznáte mne.

ADELHEIDA

Beru vás, jak se dáváte.

WEISLINGEN

Zdání klame.

ADELHEIDA

Jste tedy chameleon

WEISLINGEN

Kdybyste mi viděla do srdce!

ADELHEIDA

To bych tam viděla krásné věci!

WEISLINGEN

Zajisté! Nalezla byste tam svůj obraz.

ADELHEIDA

V některém koutě mezi portrety vymřelých rodin. Prosím vás, Weislingu, pomněte, že mluvíte se mnou. Klamná slova platí leda tehdy, jsou-li maskami našich činů. Zakuklenec, kterého lze poznati, hraje ubohou úlohu. Nepopíráte svého jednání a mluvíte opak; co o vás máme mysliti?

WEISLINGEN

Co chcete. Tak se trápím tím, co jsem, že se málo starám o to, zač jsem považován.

ADELHEIDA

Přicházíte se rozloučit.

WEISLINGEN

Dovolte, abych vám políbil ruku, a řeknu: žijte blaze. Připomínáte mi to! Nepomyslil jsem si — Jsem vám na obtíž, milostivá paní.

ADELHEIDA

Špatně si to vykládáte; chtěla jsem vám jen usnadniti odchod. Vždyť přece chcete odejíti.

WEISLINGEN

Ó, řekněte: že musím. Kdyby mě netáhla rytířská povinnost, svaté rukoudání —

ADELHEIDA

Jděte! Jděte! To povídejte dívkám, které čtou Teuerdanka a přejí si právě takového muže! Rytířská povinnost! Hračka!

WEISLINGEN

To není vaše smýšlení!

ADELHEIDA

Přisám Bůh, přetvařujete se! Co jste slíbil? A komu? Člověku, jenž neuznává své povinnosti vůči císaři a říši, právě v tom okamžiku, kdy vaším zajetím propadá říšskému achtu. Povinnost! jež nemůže platit více nežli nespravedlivá vynucená přísaha. Nezbavují naše zákony takových přísah? Vykládejte to dětem, které věří v Krakonoše. Za tím vězí něco jiného. Státi se nepřítelem říše, nepřítelem občanského míru a blaženosti! Nepřítelem císařovým! Soudruhem loupežníka! Ty, Weislingu, ty se svou něžnou duší!

WEISLINGEN

Kdybyste ho znala —

ADELHEIDA

Byla bych k němu spravedliva. Má velkou nezkrocenou duši. A právě proto běda

tobě, Weislingu! Jdi a domýšlej si, žes jeho soudruhem. Jdi! a nech se ovládat. Jsi milý, úslužný —

WEISLINGEN

On také.

ADELHEIDA

Ale tys poddajný a on nikoli! Nepozorovaně tě odtrhne, staneš se otrokem zemana, zatím cos mohl býti pánem knížat. — Ale je to nemilosrdné, ztrpčovat ti tvůj budoucí stav.

WEISLINGEN

Kdybys byla cítila, jak mne láskyplně přijal.

ADELHEIDA

Láskyplně! To mu počítáš k dobru? To byla jeho povinnost; a co bys býval ztratil, kdyby se byl choval ježatě? Byla bych to radostněji přijala. Takový bezuzdný člověk jako ten —

WEISLINGEN

Mluvíte o svém nepříteli.

ADELHEIDA

Mluvila jsem pro vaši svobodu. — A vůbec nevím; co mi je po tom. S bohem.

WEISLINGEN

Dovolte ještě okamžik.

(Béře jeji ruku a mlčí.)

ADELHEIDA

Chcete ještě něco říci ?

WEISLINGEN

— — Musím odejít.

ADELHEIDA

Tedy jděte.

WEISLINGEN

Milostivá paní ! — Nemohu.

ADELHEIDA

Musíte.

WEISLINGEN

To je váš poslední pohled ?

ADELHEIDA

Jděte ! Jsem churavá, přišel jste nevhod.

WEISLINGEN

Jen se tak na mne nedívejte.

ADELHEIDA

Ty chceš být naším nepřítelem a my se máme ještě na tebe usmívati ? Jdi !

WEISLINGEN

Adelheido !

ADELHEIDA

Nenávidím vás.

FRANC *(přichází)*

FRANC

Milostivý pane ! Biskup vás volá.

ADELHEIDA

Jděte ! Jděte !

FRANC

Přeje si, abyste přišel rychle.

ADELHEIDA

Jděte ! Jděte !

WEISLINGEN

Neloučím se, uvidím vás zas. *(Odchází.)*

ADELHEIDA

Tak ? O to se postaráme. Markétko, až přijde, odmítni ho, že jsem nemocna, že mne bolí hlava, že spím — Odmítni ho. Jestliže lze ho ještě získat, pak jenom takto. *(Odchází.)*

PŘEDSÍŇ

WEISLINGEN. FRANC

WEISLINGEN

Nechce mne vidět?

FRANC

Blíží se noc, mám osedlat koně?

WEISLINGEN

Nechce mne vidět!

FRANC

Kdy poroučí vaše milost připravit koně?

WEISLINGEN

Je příliš pozdě. Zůstaneme zde.

FRANC

Zaplať pánbůh. *(Odchází.)*

WEISLINGEN

Zůstaneš! Dej si pozor, pokušeni je veliké. Kůň se mi plašil, jak jsem vjížděl do zámecké brány, můj dobrý duch se mu stavěl na odpor, znal nebezpečí, která na mne zde

čekala. — Není-li však správné aspoň tak uspořádati všechny věci, které jsem biskupovi zůstavil nevyřízené, aby můj nástupce mohl tam začíti, kde já jsem skončil? To všechno přec mohu udělati, aniž se prohřešim proti svému a Berlichingovu spojenectví. Ale trvale mne zde nezadrží. — Bylo by přece lépe bývalo, kdybych byl nepřišel. Ale chci pryč — zítra nebo pozítří. *(Odchází.)*

VE SPESSARTU

—

GÖTZ. SELBITZ. JIŘÍ

SELBITZ

Vidíte, stalo se, jak jsem říkal.

GÖTZ

Ne. Ne. Ne.

JIŘÍ

Věřte mi, hlásím podle pravdy. Učinil jsem, jak jste přikázal, vzal jsem si kabát a znamení Bamberčana, a abych si vydělal na jídlo a pití, doprovázel jsem reinecké sedláky nahoru do Bamberka.

SELBITZ

V zakuklení ? To se ti mohlo zle vyplatit.

JIŘÍ

To si také nyní myslím, když je po všem. Ale rejtar, jenž na všechno myslí napřed, daleko nedoskáče. Přišel jsem do Bamberka a hned v hospodě slyšel jsem vyprávět : Weislingen a biskup jsou usmířeni, a mnoho se mluvilo o sňatku s vdovou po panu z Walldorfa.

GÖTZ

Řeči !

JIŘÍ

Viděl jsem, jak ji vedl k tabuli. Je krásná, na mou čest, je krásná. Všichni jsme se poklonili, děkovala nám všem, on kýval hlavou, byl zřejmě veselý, šli mimo nás a lid šeptal : Krásný párek !

GÖTZ

Může být.

JIŘÍ

Slyšte dále. Když druhého dne šel na mši, vyčíhal jsem si vhodnou chvíli. Byl sám s jediným pážetem. Stál jsem dole na schodech a řekl mu tiše : Několik slov od vašeho Berlichinga. Byl velmi zmaten ; viděl jsem doznání zločinu v jeho tváři, nedodal si ani odvahy pohledět na mne, na sprostého rejtarského kluka.

SELBITZ

To z toho, že jeho svědomí bylo horší nežli tvůj stav.

JIŘÍ

Ty jsi bamberský ! pravil. Přináším vám pozdrav rytíře Berlichinga, povídám, a jdu

se zeptat — Přijď zítra ráno, řekl, do mého pokoje, promluvíme si o tom.

GÖTZ

Přišel jsi ?

JIŘÍ

Ovšem jsem přišel a musil jsem dlouho a dlouho státi v předsíni. A hedvábní kluci mne okukovali zpředu a zezadu. Myslím si, jen si čumte — Konečně mě zavedli dovnitř, vypadal zlostný, ale bylo mi to lhostejné. Přistoupil jsem k němu a vyřídil jsem váš vzkaz. Tvářil se ukrutánsky zle, jako člověk, jenž nemá odvahy a nechce to na sobě dát znát. Divil se, že mu připomínáte jeho povinnost po rejtarském klukovi. To mne žralo. Řekl jsem, že je jen dvojí druh lidí, čestní a lotři, a já že sloužím Götzovi z Berliching. Nyní začal. tlachal samé zkroucené věci, k jedinému konci : Že jste ho překvapil rychlým jednáním, že není vám ničím povinován a že s vámi nechce nic míti.

GÖTZ

To máš z jeho úst ?

JIŘÍ

To a ještě víc — vyhrožoval mi —

GÖTZ

Stačí ! Ten je tedy nyní také ztracen ! Věrnosti, zases mne oklamala ! Ubohá Marie ! Jak ti to jen povím !

SELBITZ

Chtěl bych raději ještě druhou nohu ztratiti, nežli být takový lotr.

BAMBERK

ADELHEIDA. WEISLINGEN

ADELHEIDA

Už mi začíná být nesnesitelně dlouhá chvíle; hovořit se mi nechce a stydím se s vámi si hrát! Nudo, jsi horší nežli zimnice.

WEISLINGEN.

Už mne máte dost?

ADELHEIDA

Ani ne tak vás, jako vaší společnosti. Přála bych si, abyste byl tam, kam jste chtěl jít a abychom vás byli nezdržovali.

WEISLINGEN

Taková je ženská přízeň! Nejdřív nám vysedí mateřským teplem naše nejmilejší tužby; potom opouští hnízdo jako neposedná kvočna a přenechává už klíčící potomstvo smrti a rozkladu.

ADELHEIDA

Jen si ženám spílejte! Neopatrný hráč rozkousá a rozšlape karty, které — nevinně —

způsobily, že prohrál. Ale něco vám o mužských povím. Co pak jste vy, máme-li už mluviti o nestálosti. Vy, kteří zřídka jste tím, čím chcete být a nikdy tím, čím máte. Králové v slavnostním rouchu, provázení závistí luzy. Co by dala žena krejčířova za to, aby na krku měla šňůru perel s lemu vašeho roucha, jež při chůzi nedbale odhazujete!

WEISLINGEN

Jste krutá.

ADELHEIDA

Je to jen rým na vaši notu. Nežli jsem vás znala, Weislingu, bylo mi jak té krejčířové ženě. Pověst vás tak sterými jazyky, bez metafory řečeno, dryáčnicky vychválila, že jsem se dala přemluviti k přání: kéž bys uviděla tento výlupek mužského pokolení, fénixe Weislinga! Mé přání se splnilo.

WEISLINGEN

A fénix se ukázal býti prasprostým kohoutem domácím.

ADELHEIDA

Nikoli, Weislingu, zajímal jste mne.

WEISLINGEN

Zdálo se —

ADELHEIDA

A bylo to vskutku. Neboť opravdu jste předčil svou pověst. Množství cení jen odlesk zásluh. A jaká už jednou jsem, nechci uvažovati o lidech, jimž přeji; tak jsme po jistou dobu žili vedle sebe, cosi mi chybělo, a nevěděla jsem, čeho na vás pohřešuji. Konečně se mi otevřely oči. Místo činného muže, který oživuje záležitosti celého knížetství, který při tom na sebe a svou slávu nezapomíná, který na stu velkých podniků, jako po horách na sobě nakupených k oblakům vystoupil; místo toho viděla jsem pojednou člověka naříkajícího jako nemocný poeta, melancholického jako zdravé děvče a línějšího než starý mládenec. Zprvu jsem to připisovala vaší nehodě, jež vám ještě z nedávna ležela na srdci, a omlouvala jsem vás, pokud jsem mohla. Nyní, kdy to s vámi zřejmě den ze dne jde s kopce, musíte mi odpustiti, že vám svou přízeň odnímám. Máte ji neprávem, jinému jsem ji darovala doživotně, který ji na vás nemohl přenésti.

WEISLINGEN

Tedy mne pusťte.

ADELHEIDA

Dříve ne, nežli se neztratí poslední naděje. Samota je za těchto okolností nebezpečná. Ubohý člověče! Jste mrzutý jako ten, komu se jeho první děvče zpronevěřilo, a právě proto se vás nezřeknu. Podejte mi ruku, odpusťte mi, co jsem řekla z lásky.

WEISLINGEN

Kdybys mě jen mohla milovat, kdybys mohla mé horoucí vášni poskytnout jen krůpěj útěchy! Adelheido! Tvé výtky jsou nejvýš nespravedlivé. Kdybys aspoň stou část toho mohla tušiti, co po celý čas ve mně kvasí, nebyla bys mne tak nemilosrdně rozdírala svou přízní, lhostejností a opovržením; — usmíváš se! K tomu bylo zapotřebí více nežli jednoho dne, scelit se v sobě po onom přenáhleném kroku. Pracovati proti člověku, jehož památka ve mně znovu žije v lásce.

ADELHEIDA

Podivný muži, jenž můžeš toho milovat, kterému závidíš! To je stejné, jako bych vozila svému nepříteli zásoby.

WEISLINGEN

Cítím to, zde se nesmí váhati. Ví, že jsem opět Weislingem, a nepropase náskoku, který

má před námi. Též nejsme, Adelheido, tak líní, jak si myslíš. Naši jezdci jsou sesíleni a ostražití, naše vyjednávání pokračuje a říšský sněm v Augšpurku dá, doufám, dozráti našim záměrům.

ADELHEIDA

Vy tam jdete?

WEISLINGEN

Kdybych aspoň jedinou naději mohl vzíti ssebou!

ADELHEIDA

Ó vy nevěřící! Stále znamení a zázraky! Jdi, Weislingu, a dokonči dílo. Prospěch biskupův, tvůj a můj je do té míry stkán, že i kdyby to bylo jen z politiky —

WEISLINGEN

Ty ještě žertuješ!

ADELHEIDA

Nežertuji. Mé statky má v moci pyšný vévoda a tvých nezůstaví dlouho Götz na pokoji; a nebudeme-li svorni jako naši nepřátelé a nedostaneme-li císaře na svou stranu, jsme ztraceni.

WEISLINGEN

Toho se nebojím. Většina knížat je našeho smýšlení. Císař požaduje pomoci proti Turkům a proto se sluší, aby zase nám pomohl. Jakou rozkoší bude pro mne osvoboditi tvé statky od drzých nepřátel, uklidniti nepokojné hlavy v Švábsku a obnoviti mír biskupství a nás všech. A pak —

ADELHEIDA

Den jde za dnem a budoucnost je v rukou osudu.

WEISLINGEN

Ale musíme chtíti.

ADELHEIDA

Vždyť chceme.

WEISLINGEN

Opravdu?

ADELHEIDA

Nu ano. Jen jděte.

WEISLINGEN

Kouzelnice!

—

HOSPODA

NEVĚSTIN OTEC, GÖTZ, SELBITZ *(u stolu).*
Přistoupí k nim ŽENICH

GÖTZ

Nejchytřejší bylo, že jste svůj spor ukončili šťastně a vesele svatbou.

OTEC

Lépe než se mi kdy zdálo. V klidu a míru se sousedem a k tomu ještě dobře zaopatřená dcera!

ŽENICH

A já jsem majetníkem sporného kusu a nadto nejhezčí holčiny z celé vsi. Jen jste se měl dávno podvolit.

SELBITZ

Jak dlouho jste se soudili?

OTEC

Na osm let. Lepší osm let zimnice než ještě jednou začít. To je tahání, ani si nemůžete představit, nežli těm parukářům vyrvete rozsudek; a co z toho člověk má?

Čert vem asesora Sapupiho! je to zatracený černý Talián.

ŽENICH

Ano, je to blázen. Byl jsem tam dvakrát.

OTEC

A já třikrát. A vidíte, pánové: konečně jsme dostali rozsudek, kde mně dali za pravdu tolik jako jemu a jemu jako mně, a tak jsme pitomě koukali, až mi Pán Bůh vnukl — dej mu dceru a ten kus pole k tomu.

GÖTZ *(pije)*

Na dobrou shodu v budoucnu.

OTEC

Dejž to Bůh! Ale soudit se už nebudu co živ. Co se jen člověk naklopí. Každou reverenci, co vám takový prokurátor udělá, musíte zaplatit.

SELBITZ

Vždyť jsou tam ročně císařské revise.

OTEC

Vidět to nebylo. Mnohý pěkný tolárek mi uklouz. Pořád mazat, neslýchaně.

GÖTZ

Jak to ?

OTEC

Tam všechno lžícuje pračičku. Sám asesor, Bůh mu to odpusť, odebral mi osmnáct zlatých.

ŽENICH

Kdo ?

OTEC

Kdo jiný než ten Sapupi !

GÖTZ

To je hanebné.

OTEC

Ano, vlastně jsem mu měl jich složit dvacet. A jak jsem mu je vyplatil, v jeho nádherném zahradním domu, ve velkém sále, chtělo mi srdce puknout bolestí. Podívejte se, našincův dům a dvůr si dobře stojí, ale odkud se mají brát hotové peníze ? Stál jsem tu, Bůh sám ví, jak mi bylo. Neměl jsem v kapse ani groše na cestu zpátky. Konečně jsem si dodal odvahy a vyložil mu to. Nyní, když viděl, že natahuji moldánky, hodil mi dva zpátky a poslal mě pryč.

ŽENICH

To je nemožné ! Sapupi ?

OTEC

Co se tak koukáš ? Ovšem ! Nikdo jiný !

ŽENICH

Čert ho vem, mne obral také o patnáct zlatých.

OTEC

Zatraceně !

SELBITZ

Götzi ! A pak že *my* jsme raubíři !

OTEC

Proto rozsudek dopadl tak nemastně. Ty bestie jedna !

GÖTZ

To nesmíte zůstavit bez stížnosti.

OTEC

Co máme dělat ?

GÖTZ

Seberte se a jděte do Špýru, je právě doba revise, udejte to, musí to vyšetřit a vám dopomoci k tomu, co vám náleží.

ŽENICH

Myslíte, že to prosadíme ?

GÖTZ

Kdybych mu mohl na zub, mohl bych vám to slíbit.

SELBITZ

Ten peníz už stojí za to.

GÖTZ

Vždyť jsem dříve vyjížděl i k vůli čtvrtině.

OTEC

Tak co ty ?

ŽENICH

Půjdem teda, ať už to skončí jak skončí.

JIŘÍ *(přichází)*

JIŘÍ

Norimberští se blíží.

GÖTZ

Kde ?

JIŘÍ

Pojedeme-li zcela zvolna, chytneme je v lese mezi Beerheimem a Mühlbachem.

SELBITZ

Výborně !

GÖTZ

Pojďte, děti ! Bůh vás pozdrav ! Pomoziž nám každému k tomu, což jeho jest !

SEDLÁK

Děkujem pěkně. K večeři nezůstanete ?

GÖTZ

Nemůžeme. Sbohem.

———

TŘETÍ JEDNÁNÍ

AUGŠPURK. ZAHRADA

DVA NORIMBERŠTÍ KUPCI

PRVNÍ KUPEC

Zde se postavíme, císař musí tudy. Přichází právě dlouhou alejí.

DRUHÝ KUPEC

Kdo je s ním ?

PRVNÍ KUPEC

Adelbert Weislingen.

DRUHÝ KUPEC

Biskupův přítel ! To je dobré.

PRVNÍ KUPEC

Padneme na kolena a já promluvím.

DRUHÝ KUPEC

Hle, zde přicházejí.

CÍSAŘ. WEISLINGEN

PRVNÍ KUPEC

Není v dobré míře.

CÍSAŘ

Jsem rozmrzelý, Weislingu, a hledím-li nazpět na svůj minulý život, zoufal bych si ; tolik polovičatých, tolik ztroskotaných podniků ! A to všechno proto, že není v říši sebe menšího knížete, aby mu nezáleželo na vlastních rozmarech více, nežli na mých zámyslech.

KUPCI *(mu padnou k nohám)*

KUPEC

Nejjasnější ! Nejmocnější pane !

CÍSAŘ

Kdo jste ? Co je ?

KUPEC

Ubozí kupci norimberští, sluhové vašeho Veličenstva, a prosíme o pomoc. Götz z Berliching a Hanuš Selbitz přepadli a oloupili nás třicet, jak jsme se bamberským územím ubírali z frankfurtského trhu ; prosíme vaše císařské Veličenstvo o pomoc, sice jsme zničeni a budeme nuceni svůj chléb si vyžebrávat.

CÍSAŘ

Svatý Bože ! Svatý Bože ! Co to je ? Jeden z nich má jen jednu ruku a druhý jen jednu

nohu ; což kdyby ještě měli dvě ruce a dvě nohy, co byste potom dělali ?

KUPEC

Prosíme poníženě vaše Veličenstvo, aby milosrdným okem pohlédělo na naši tíseň.

CÍSAŘ

To to vypadá ! Ztratí-li kupec pytel pepře, má celá říše býti volána do zbraně ; a nastanou-li spory, na nichž císařskému veličenstvu a říši velmi záleží, poněvadž běží o království, knížetství a vévodství a jiné, pak vás nikdo nedostane dohromady.

WEISLINGEN

Přicházíte nevhod. Jděte a počkejte zde několik dní.

KUPCI

Poroučíme se vaší milosti. *(Odcházejí.)*

CÍSAŘ

Zas nové pletky. Narůstají, jak hydře hlavy.

WEISLINGEN

A nelze jich vyplenit, leda ohněm a mečem a smělým podnikem.

CÍSAŘ

Myslíte ?

WEISLINGEN

Podle mého nic není snazšího, jestliže se vaše Veličenstvo a knížata sjednotí v jiném nepatrném sporu. Není to nikterak celé Německo, jež žaluje na nepokoje. Jen Franky a Švábsko doutnají ještě zbytky zhoubné občanské války. I tu jsou mnozí šlechtici a lidé svobodní, kteří touží po klidu. Kdybychom jednou toho Sickinga, Selbitze—Berlichinského odstranili, rozpadne se ostatní samo. Neboť *oni* to jsou, kteří dodávají vzpurnému davu ducha.

CÍSAŘ

Rád bych těchto lidí šetřil, jsou stateční a šlechetní. Kdybych vedl válku, musili by se mnou do pole.

WEISLINGEN

Bylo by záhodno, aby se byli už dávno naučili poslouchat svých povinností. A pak by bylo velmi nebezpečné odměniti jejich zbojnické podnikání čestnými místy. Neboť je to právě tato císařská mírnost a milost, které doposud tak nesmírně zneužívali ; a jejich nohsledy, kteří v to důvěřují a doufají, nebude

lze dříve zkrotiti, až je před očima světa úplně zničíme, a jim bude vzata veškerá naděje, že se ještě kdy vzmohou.

CÍSAŘ

Vy tedy radíte k přísnosti?

WEISLINGEN

Nevidíme jiné možnosti, jak vymítnouti toho ducha závrati, jenž zachvacuje celé krajiny. Neslyšíme-li už tu a tam nejtrpčí žaloby šlechticů, že proti nim povstávají a s nimi pře vedou jejich poddaní, nevolníci, že jim hrozí ztenčením zděděné vlády, takže lze se obávati nejnebezpečnějších následků?

CÍSAŘ

Nyní by byla krásná příležitost proti Berlichingovi a Selbitzovi; jen bych nechtěl, aby jim bylo ublíženo. Chtěl bych je zajmout a potom musí přisahat slavnou přísahu, že zůstanou klidni na svých zámcích a ze své oblasti nevyjdou. Při příštím zasedání to přednesu.

WEISLINGEN

Radostná aklamace ušetří vašemu veličenstvu konec řeči. *(Odcházejí.)*

JAXTHAUSEN

SICKINGEN. BERLICHINGEN

SICKINGEN

Ano, přicházím požádati vaši slečnu sestru o srdce a ruku.

GÖTZ

Byl bych rád, kdybyste byl přišel dříve. Musím vám říci: Weislingen získal za svého zajetí její lásku, požádal o její ruku a já mu ji přislíbil. Vypustil jsem ho, ptáčka, a on přezírá milostivou ruku, která ho v nouzi krmila. Krouží sem a tam, aby bůhví v kterém křoví potravu hledal.

SICKINGEN

Skutečně?

GÖTZ

Jak říkám.

SICKINGEN

Přetrhl dvojí svazek. Blaze vám, že jste se blíže se zrádcem nespřiznil.

GÖTZ

Ubohé děvče sedí a propláče a promodlí svůj život.

SICKINGEN

Naučíme ji zpívat.

GÖTZ

Jak! Rozhodnete se oženit s opuštěnou?

SICKINGEN

Pro vás pro oba je ctí, že jste jím byli oklamáni. Má ubohé děvče jít proto do kláštera, že prvý muž, kterého znala, byl ničema? Nikoli! Trvám na svém. Nechť se stane královnou na mých zámcích.

GÖTZ

Upozorňuji vás, nebyl jí lhostejný.

SICKINGEN

Nedůvěřuješ mi, že bych mohl zaplašiti stín bídníkův? Pojďme k ní. *(Odcházejí.)*

LEŽENÍ ŘÍŠSKÉ EXEKUCE

HEJTMAN. DŮSTOJNÍCI

HEJTMAN

Půjdeme opatrně a šetřme podle možností svých lidí. Též máme přesně předepsáno zahnat ho do úzkých a zajmout ho živého. Půjde to těžce; kdo by se na něho odvážil?

PRVNÍ DŮSTOJNÍK

Ovšem! A bude se bránit jako kanec. Vůbec nám jaktěživ neublížil a každý se bude chránit obětovat pro císaře a říši ruku a nohu.

DRUHÝ DŮSTOJNÍK

Byla by to hanba, kdybychom ho nedostali. Držím-li ho jednou za šos, pak už se nevytrhne.

PRVNÍ DŮSTOJNÍK

Jen ho nechytejte do zubů, vyvrátil by vám dásně. Panáčku, takový chlap se nelapí jako upláchlý zloděj.

DRUHÝ DŮSTOJNÍK

Uvidíme.

HEJTMAN

Náš dopis už asi má. Nebudeme meškati a vyšleme oddíl, aby ho pozoroval.

DRUHÝ DŮSTOJNÍK

Dovolte, abych je vedl.

HEJTMAN

Nevyznáte se v kraji.

DRUHÝ DŮSTOJNÍK

Mám pacholka, který je zde narozen a vychován.

HEJTMAN

Dobře. *(Odchází.)*

JAXTHAUSEN

SICKINGEN

SICKINGEN

Všechno jde, jak jsme si přáli; trochu se polekala mou nabídkou a pohleděla na mne od hlavy k patě; sázím se, že mě srovnávala s tím běláskem. Zaplať Bůh, že se smím ještě vytáhnout. Odpověděla málo a zmateně; tím lépe. Ať se to v ní trochu povaří. U dívek, které jsou naklepnuty nešťastnou láskou, je svatba brzy upečena.

GÖTZ *(přichází)*

SICKINGEN

Co přinášíte, švakře?

GÖTZ

Klatbu.

SICKINGEN

Cože?

GÖTZ

Zde si přečtěte to psaníčko. Císař proti mně nařídil exekuci, která má mé maso hodit ptactvu na nebi a zvířatům na zemi.

SICKINGEN

Ať si pro ně přijdou. Jsem tu v pravý čas.

GÖTZ

Nikoli, Sickingu, vy odejdete. To by vaše veliké podniky byly přímo v zárodku zašlapány, kdybyste se v nepravý čas stal nepřítelem říše. A také mně můžete mnohem více prospěti, vzbudíte-li dojem nestrannosti. Císař vás miluje a nejhorší, co se mi může přihoditi, je zajetí; pak užijte své přímluvy a vytrhněte mne z bídy, do které by nás oba mohla uvrci nevčasná pomoc. Vždyť jak by to bylo ? Teď táhnou proti mně : dovědí-li se, žes u mne, pošlou jich víc a s námi není o nic líp. Císař sedí u zdroje a byl bych už nyní nenávratně ztracen, kdyby bylo lze tak rychle vtlouci do lidí statečnost, jako lze stlouci houfec lidí.

SICKINGEN

Ale mohu vám tajně poslat nějakých dvacet jezdců.

GÖTZ

Dobře. Poslal jsem už Jiřího k Selbitzovi a své pacholky po sousedech. Milý švakře, až budou mí lidé pohromadě, bude to hrstka, jakou málokterý kníže viděl.

SICKINGEN

Bude vás proti množství málo.

GÖTZ

Jeden vlk je víc než dost na stádo ovcí.

SICKINGEN

Mají-li však dobrého pastýře ?

GÖTZ

Nestarej se. Jsou to sami žoldáci. A potom nejlepší rytíř nic neudělá, není-li pánem svého jednání. Tak také jednou přišli na mne, když jsem slíbil falckraběti sloužit proti Konrádu Schottovi ; tam mi předložili z kanceláře ceduli, jak mám jet a jak jednat ; tu jsem radům zase papír hodil zpět a řku : nedovedl bych podle toho jednat, nevím, co se mi může přihoditi, to není na cedulce psáno, sám musím otevřít oči a dívat se, co dělat.

SICKINGEN

Mnoho štěstí, bratře ! Hned odjíždím a pošlu ti, co narychlo seženu.

GÖTZ

Pojď ještě k paním, zdržel jsem je pohromadě. Chtěl bych, abys měl její slovo, nežli

odejdeš. Pak pošli jezdce a přijď opět tajně pro ně, neboť se obávám, že můj zámek nebude brzy útočištěm pro ženy.

SICKINGEN

Doufejme v nejlepší. *(Odcházejí.)*

BAMBERK. ADELHEIDIN POKOJ

ADELHEIDA. FRANC

ADELHEIDA

Už jsou tedy obě exekuční výpravy na cestě ?

FRANC

Ano, a pán můj má potěšení táhnout proti vašim nepřátelům. Chtěl jsem hned ssebou, jakkoli rád jdu k vám. Nyní opět odejdu, abych se brzy vrátil s radostným poselstvím. Pán mi to dovolil.

ADELHEIDA

Co je s ním ?

FRANC

Je zdráv. Poručil mi políbit vaši ruku.

ADELHEIDA

Na — tvé rty jsou teplé.

FRANC *(tiše ukazuje na prsa)*

Zde je ještě větší teplo. *(Nahlas.)* Milostivá paní, vaši sluhové jsou nejšťastnějšími lidmi pod sluncem.

ADELHEIDA

Kdo vede proti Berlichingovi?

FRANC

Sirau. Žijte blaze, drahá milostivá paní! Musím opět pryč. Nezapomeňte na mne.

ADELHEIDA

Musíš pojíst, popít a odpočinout si.

FRANC

Proč to? Vždyť jsem vás viděl. Nejsem ani unaven, ani hladov.

ADELHEIDA

Znám tvou věrnost.

FRANC

Ach, milostivá paní!

ADELHEIDA

Ty to nevydržíš, uklidni se a občerstvi se.

FRANC

Jaká péče o ubohého hocha! *(Odchází.)*

ADELHEIDA

Má oči plny slz. Miluji ho od srdce. Tak pravdivě a vřele na mně ještě nikdo nelpěl. *(Odchází.)*

JAXTHAUSEN

GÖTZ. JIŘÍ

JIŘÍ

Chce sám mluvit s vámi. Neznám ho; je to statný muž s černýma, ohnivýma očima.

GÖTZ

Přiveď ho.

LERSE *(přichází)*

GÖTZ

Bůh vás pozdrav. Co přinášíte?

LERSE

Sebe sama, to není mnoho, ale to všechno vám nabízím.

GÖTZ

Jste mi vítán, dvojnásobně vítán, statečný muži, v této době, kdy jsem nedoufal nalézti nových přátel, spíše se každou hodinu bál ztráty starých. Vaše jméno?

LERSE

Franc Lerse.

GÖTZ

Děkuji vám, Franci, že jste mne seznámil se statečným člověkem.

LERSE

Už jsem vás jednou seznámil, ale tenkrát jste mně za to neděkoval.

GÖTZ

Nevzpomínám si na vás.

LERSE

To by mne mrzelo. Víte ještě, jak jste s falckrabětem šel proti Konrádu Schottovi a jak jste o masopustní úterek chtěl jet do Hassfurtu ?

GÖTZ

To vím.

LERSE

Víte, jak jste se srazil u jedné vesnice s dvacetipěti jezdci ?

GÖTZ

Pravda. Měl jsem je nejdříve jen za dvanáct a rozdělil svůj houfec, nás bylo šestnáct, a zastavil jsem se u vesnice před stodolou, pro případ, že potáhnou mimo. Potom jsem chtěl za nimi, jak jsem si to s druhým houfem smluvil.

LERSE

Ale viděli jsme vás a vytáhli jsme na návrší za vesnicí. Přitáhl jste a zastavil jste se dole. Jak jsme viděli, že nechcete nahoru, jeli jsme dolů.

GÖTZ

Tu jsem teprv uviděl, že jsem sáhl rukou do žhavého uhlí. Pětadvacet proti osmi. Teď nebylo nač čekat. Erhard Truchses probodl mi jednoho pacholka a za to jsem ho srazil s koně. Kdyby se byli všichni chovali jako on a jeden pacholek, bylo by to špatně dopadlo se mnou a s mým malým houfem.

LERSE

A ten pacholek —

GÖTZ

Byl nejstatečnější chlap, jakého jsem kdy viděl. Dorážel na mne pořádně. Jakmile jsem myslil, že jsem ho od sebe zapudil a dal jsem se do druhých, hned byl zas u mne a na mne dotíral. Prosekl mi také pancéřový rukáv, takže to trochu krvácelo.

LERSE

Odpustil jste mu to ?

GÖTZ

Náramně se mi líbil.

LERSE

Tedy doufám, že se mnou budete spokojen. Svou zkoušku jsem složil na vás samém.

GÖTZ

Jsi to ty? Buď vítán, buď vítán. Můžeš, Maximiliane, říci, žes jediného mezi svými sluhy takhle získal?

LERSE

Divím se, že jste už dříve na mne nepřipadl.

GÖTZ

Jak by mne bylo napadlo, že mi nabídne služby ten, kdož se snažil nejurputněji mne přemoci?

LERSE

Právě to, pane! Z mládí sloužím jako rejtar a s mnohým rytířem jsem se dával do půtky. Jakmile jsme narazili na vás, zaradoval jsem se. Znal jsem vaše jméno, a tak jsem vás poznal. Víte, že jsem nevydržel; viděl jste, že to nebyl strach, neboť jsem přišel zas. Zkrátka jsem vás poznal a v téže hodině jsem se rozhodl vám sloužit.

GÖTZ

Jak dlouho chcete u mne vydržet?

LERSE

Rok. Bezplatně.

GÖTZ

Nikoli. Budete vydržován jako každý druhý a dostanete víc, jakožto ten, kdo mi dal práci u Remlinu.

JIŘÍ *(přichází)*

JIŘÍ

Hanuš Selbitz vás pozdravuje. Zítra je zde s padesáti muži.

GÖTZ

Dobře.

JIŘÍ

Po Kocheru táhne dolů oddíl říšských vojsk, bezpochyby vás pozorovat.

GÖTZ

Kolik?

JIŘÍ

Je jich kolem padesáti.

GÖTZ

Ne víc! Pojď, Lerse, pomlátíme je, aby Selbitz našel už kus práce hotové.

LERSE

To bude bohatý předkrm.

GÖTZ

Na kůň! *(Odchází.)*

LES U MOČÁLU

—

DVA ŘÍŠŠTÍ REJTAŘI *(se potkají)*

PRVNÍ REJTAR

Co tu děláš?

DRUHÝ REJTAR

Prosil jsem o dovolení jít vykonat svou potřebu. Od včerejšího večera, od toho planého poplachu vrazilo se mi to do střev, že každou chvíli musím s koně.

PRVNÍ REJTAR

Tvé oddělení je tu nablízku?

DRUHÝ REJTAR

Asi hodinu lesem nahoru.

PRVNÍ REJTAR

A cože ses zaběhl až sem?

DRUHÝ REJTAR

Prosím, neprozraď mne. Chci až do nejbližší vesnice, podívat se, mohu-li teplými obklady odpomoci své slabosti. Odkud jsi ty?

JIŘÍ

Vzhůru nohama ho srazil můj pán s koně, až mu chochol přilby uvíz v blátě. Jeho jezdci ho zvedli na koně a pryč byli, jako posedlí. *(Odchází.)*

TÁBOR

HEJTMAN. PRVNÍ RYTÍŘ

PRVNÍ RYTÍŘ

Z dálky se sbíhají k táboru.

HEJTMAN

Je jim asi v patách. Dejte padesáti lidem rozkaz vytáhnout až ke mlýnu; dostane-li se příliš daleko, snad ho chytnete.

RYTÍŘ *(odejde)*

Vedou DRUHÉHO RYTÍŘE

HEJTMAN

Jak se máme, mladý pane? Urazil jste si několik růžků?

RYTÍŘ

Aby tě mor! Nejsilnější parohy by se roztříštily jako sklo. Ty čerte! Vyřítil se na mne a bylo mi, jako by mne hrom do země vrazil.

HEJTMAN

Děkujte bohu, že jste z toho ještě vyvázl.

RYTÍŘ

Není co děkovat. Pár žeber je v půli. Kde je felčar? *(Odchází.)*

JAXTHAUSEN

GÖTZ. SELBITZ

GÖTZ

Co říkáš té klatbě, Selbitzi ?

SELBITZ

To je kousek Weislingův.

GÖTZ

Myslíš !

SELBITZ

Nemyslím, vím.

GÖTZ

Odkud ?

SELBITZ

Byl na říšském sněmu, povídám ti, okolo císaře.

GÖTZ

Dobře, tedy mu zase jeden pokus zhatíme.

SELBITZ

Doufám.

GÖTZ

Půjdem odtud ! A ať začne hon na zajíce.

TÁBOR

HEJTMAN. RYTÍŘ

HEJTMAN

Z toho nic nebude, pánové. Rozbíjí nám jeden houf po druhém, a co nezhyne nebo není zajato, uteče s pánem bohem raději do Turecka, nežli by se vrátilo do tábora. Tak slábneme den ze dne. Musíme se mu jednou provždy dostat na kobylku a to v celé vážnosti ; chci býti sám při tom, ať vidí, s kým má čest.

RYTÍŘ

Souhlasíme ; zná však kraj, ví o všech stezkách a úžinách v horách, takže ho nechytneme snáz nežli myš na sýpce.

HEJTMAN

Však my ho dostaneme. Nejdřív na Jaxthausen. Ať chce nebo nechce, musí se vrátit, aby si hájil hrad.

RYTÍŘ

Má se celý náš houf dát na pochod ?

HEJTMAN

Ovšem! Víte-li, že nám už ubylo o sto lidí?

RYTÍŘ

Proto rychle, nežli roztaje celý kus ledu; z blízka je horko a stojíme tu jako máslo na slunci. *(Odchází.)*

HORY A LES

GÖTZ. SELBITZ. VOJSKO

GÖTZ

Přicházejí ve velkém zástupu. Nejvyšší čas, že k nám přirazili Sickingovi jezdci.

SELBITZ

Rozdělíme se. Já obejdu návrší z leva.

GÖTZ

Dobře. A ty, Franci, zaveď mi těch padesát nahoru napravo lesem; jdou po pasece, postavím se jim. Jiří, ty zůstaneš u mne. A uvidíte-li, že na mne útočí, vpadněte jim ihned do boků. Zmlátíme je. Nemají tušení, že se jim můžem postavit. *(Odchází.)*

PASEKA

s jedné strany návrší, s druhé strany les.

HEJTMAN. EXEKUČNÍ VÝPRAVA

HEJTMAN

Zarazil na pasece! To je drzost. To se mu nevyplatí. Co! Nebát se proudu, který se naň řítí?

RYTÍŘ

Nejeďte v čele; zdá se, že chce prvního, který naň narazí, zasadit hlavou dolů do země. Držte se vzadu.

HEJTMAN

Nerad.

RYTÍŘ

Prosím vás; jste ještě uzlem v tomto svazku lískových prutů; uvolníte-li uzel, přelomí vám je jednoho za druhým jako stéblo.

HEJTMAN

Trubači, zatrub! A vy ho sfoukněte. *(Odchází.)*

SELBITZ *(poklusem s vrchu)*

SELBITZ

Za mnou! Ať volají na své ruce: Násobte se. *(Odejde.)*

LERSE *(z lesa)*

LERSE

Na pomoc Götzovi! Je skoro obklopen. Dobrý Selbitzi, už jsi nás trochu vysekal. Posázíme paseku jejích makovicemi. *(Odjíždí. Boj.)*

NÁVRŠÍ SE STRÁŽNÍ VĚŽÍ

—

SELBITZ *(raněn)*. JEZDCI

SELBITZ

Zde mne položte a vraťte se ke Götzovi.

PRVNÍ JEZDEC

Dovolte, pane, zůstat. Potřebujete nás.

SELBITZ

Ať někdo vystoupí na věž a podívá se, jak to jde.

PRVNÍ JEZDEC

Jak se dostanu nahoru ?

DRUHÝ JEZDEC

Vystup na má ramena, tam dosáhneš skuliny a můžeš si tak pomoci až k otvoru nahoru.

PRVNÍ JEZDEC *(vystupuje)*

Ach, pane.

SELBITZ

Co vidíš ?

PRVNÍ JEZDEC

Vaši jezdci prchají. K návrší.

SELBITZ

Pekelní lotři ! Raději bych chtěl, aby stáli a já měl kuli v lebce. Jeďte tam někdo a klejte a hromujte, až přijdou zpět. *(Jezdec odchází.)* Vidíš Götze ?

JEZDEC

Tři černá péra vidím uprostřed boje.

SELBITZ

Pluj, statečný plavče. Já tu ležím !

JEZDEC

Bílý chochol, kdo je to ?

SELBITZ

Hejtman.

JEZDEC

Götz naň útočí. — Bác ! Padá.

SELBITZ

Hejtman ?

JEZDEC

Ano, pane.

SELBITZ

Dobře, dobře !

JEZDEC

Běda ! Běda ! Götze již nevidím.

SELBITZ

Tak zemři, Selbitzi!

JEZDEC

Strašná tlačenice tam, kde stál. I modrý chochol Jiřího mizí.

SELBITZ

Pojď dolů. Nevidíš Lerseho?

JEZDEC

Ne. Všechno je v jednom chumlu.

SELBITZ

Už nic. Pojď! Jak se chovají jezdci Sickingovi?

JEZDEC

Dobře. — Tu jeden prchá do lesa. Ještě jeden! Celý oddíl. Je po Götzovi.

SELBITZ

Pojď dolů.

JEZDEC

Nemohu. — Dobře. Dobře! Vidím Götze! Vidím Jiřího!

SELBITZ

Na koni?

JEZDEC

Zpříma na koni! Vítězství! Vítězství! Prchají.

SELBITZ

Říšská vojska?

JEZDEC

S praporem uprostřed, Götz za nimi. Rozptylují se. Götz dostihuje praporečníka — má prapor — zastavil se. Hrstka lidí okolo něho. Kamarád ho dojíždí — táhnou sem.

GÖTZ. JIŘÍ. LERSE. ODDÍL VOJSKA

SELBITZ

Mnoho štěstí! Götzi! Vítězství! Vítězství!

GÖTZ *(sestupuje s koně)*

Drahý, drahý! Jsi zraněn, Selbitzi?

SELBITZ

Tys živ a vítěziš! Málo jsem učinil. A ti rejtarští psi! Jak jsi se spasil?

GÖTZ

Tentokrát to šlo do tuhého! A zde Jiřímu děkuji za život a zde Lersovi. Srazil jsem hejtmana s kobyly. Probodli mého koně a

útočili na mě, Jiří se ke mně prosekal a seskočil, já bleskem na jeho koně a jak hrom seděl zas i on. Jak jsi dostal koně ?

JIŘÍ

Jednomu, který po vás řal, vrazil jsem dýku do střev, právě když se mu pancéř povytáhl. Padl, a pomohl jsem vám od nepřítele a sobě ke koni.

GÖTZ

Pak jsme uvízli, až se k nám prosekal Franc a tak jsme kosili zevnitř ven.

LERSE

Psi, které jsem vedl, měli kosit z vnějšku dovnitř, až by se byly naše kosy potkaly ; ale prchali jako říšští rejtaři.

GÖTZ

Prchal přítel i nepřítel. Jen vy, malá hrstko, kryli jste má záda ; měl jsem dosti co činit s chlapy přede mnou. Pád jejich hejtmana mi pomohl jimi otřásti a prchli. Mám jejich prapor a něco zajatců.

SELBITZ

Hejtman vám pláchl ?

GÖTZ

Zachránili ho zatím. Pojďte, děti, pojďte ! Selbitzi ! — Udělejte z větví nosítka ; — ty nemůžeš na koně. Pojďte na můj zámek. Jsou rozptýleni. Ale nás je málo a nevím, mají-li další oddíly v zásobě. Pohostím vás, přátelé. Na takovouhle bitku chutná sklenka vína.

TÁBOR

HEJTMAN

HEJTMAN

Nejraději bych vás všechny vlastníma rukama odpravil! Takhle prásknout do bot! Neměl ani hrstku lidí! Utéci — před jedním mužem! Nikdo tomu nebude chtít věřit, leda kdo by se nám chtěl smát. — Vyjeďte ven, vy, vy a vy. Kde naleznete naše rozptýlené muže, zpět s nimi, nebo je zapíchněte. Tyhle vroubky si musíme obrousit, kdyby při tom měly naše čepele vzít za své.

JAXTHAUSEN

GÖTZ. LERSE. JIŘÍ

GÖTZ

Ani okamžik nesmíme meškat! Ubozí hoši, nemohu vám popřáti odpočinku. Rychle jeďte po okolí a pokuste se ještě sehnat jezdce. Všechny je objednejte do Weileru, tam jsou v největším bezpečí. Budeme-li váhat, přitáhnou mi před zámek. *(Dva odcházejí.)* Jednoho musím vyhnat na výzvědy. Začíná být horko, a kdyby to byli aspoň stateční chlapi! Ale je jich jen přesila. *(Odchází.)*

SICKINGEN. MARIE

MARIE

Prosím vás, milý Sickingu, neodcházejte od mého bratra! Jeho jezdci, jezdci Selbitzovi i vaši, jsou rozptýleni; je sám, Selbitz je raněn a odvezen na svůj zámek a obávám se nejhoršího.

SICKINGEN

Uklidněte se, neodejdu.

GÖTZ *(přichází)*

GÖTZ

Pojďte do kostela, páter čeká. Za čtvrt hodiny budete svoji.

SICKINGEN

Dovolte, abych zde zůstal.

GÖTZ

Teď máte jít do kostela.

SICKINGEN

Rád — a potom ?

GÖTZ

Potom si půjdete svou cestou.

SICKINGEN

Götzi !

GÖTZ

Nechcete do kostela ?

SICKINGEN

Pojďte, pojďte.

TÁBOR

—

HEJTMAN. RYTÍŘ

HEJTMAN

Kolik je jich všeho všudy ?

RYTÍŘ

Sto padesát.

HEJTMAN

Ze čtyř set ! To je zlé. Nyní hned vzhůru a proti Jaxthausenu, nežli se opět vzpamatuje a postaví se nám do cesty.

JAXTHAUSEN

—

GÖTZ. ALŽBĚTA. MARIE. SICKINGEN

GÖTZ

Bůh vám požehnej, dej vám šťastné dny a ty dny, které vám odečte, nechť přidá vašim dětem.

ALŽBĚTA

A ty nechť jsou takové, jako jste vy : poctivé ! A pak ať se stanou, čím chtějí být.

SICKINGEN

Děkuji vám. A děkuji i vám, Marie. Vedl jsem vás k oltáři a vy mne povedete k blaženosti.

MARIE

Chceme společně podniknouti pout do této cizí zaslíbené země.

GÖTZ

Šťastnou cestu !

MARIE

Tak to není myšleno, vás neopustíme.

GÖTZ

Sestro, musíte.

MARIE

Jsi velmi nemilosrdný, bratře.

GÖTZ

A vy jste spíše něžní nežli prozíraví.

JIŘÍ *(přichází)*

JIŘÍ *(tajně)*

Nikoho nemohu sehnat. Jediný byl ochoten, pak se zpáčil a nechtěl.

GÖTZ

Dobře, Jiří. Štěstí začíná se mnou vrtošit. Tušil jsem to, Sickingu, prosím vás, odejděte ještě dnes večer. Přemluvte Marii. Je vaší ženou. Ať to cítí. Když nám ženy zkříží naše podnikání, je náš nepřítel na volném poli bezpečnější nežli jindy na hradě.

PACHOLEK *(přichází)*

PACHOLEK *(tiše)*

Pane, prapor říšských vojsk je na cestě, přímo sem, velmi rychle.

GÖTZ

Metlami jsem je vzbudil ! Kolik je jich ?

PACHOLEK

Asi dvě stě. Nebudou odtud ani na dvě hodiny daleko.

GÖTZ

Ještě za řekou ?

PACHOLEK

Ano, pane.

GÖTZ

Mít jen padesát mužů, nemohli by mi sem přejít. Neviděls Lerseho ?

PACHOLEK

Ne, pane.

GÖTZ

Vzkaž jim všem, aby byli připraveni. — Nastává loučení, milení. Plač, dobrá Marie, přijdou okamžiky, kdy se budeš radovat. Lépe, pláčeš-li ve svůj svatební den, než kdyby přemíra radosti byla poslem budoucího neštěstí. Sbohem, Marie. Sbohem, bratře.

MARIE

Nemohu vás opustiti, sestro. Milý bratře, dovol nám zůstat zde. Tak málo si vážíš mého muže, že v tomto nejzazším případě odmítáš jeho pomoc ?

GÖTZ

Ano, daleko to se mnou došlo. Snad je blízek můj pád. Vy začínáte dnes žít a proto se musíte oddělit od mého osudu. Rozkázal jsem osedlat vaše koně. Hned musíte odtud.

MARIE

Bratře, bratře !

ALŽBĚTA *(Sickingovi)*

Povolte mu, jděte.

SICKINGEN

Milá Marie, půjdeme.

MARIE

Ty také ? Srdce mi puká.

GÖTZ

Tedy zůstaň. Za několik hodin bude můj hrad obklíčen.

MARIE

Běda ! Běda !

GÖTZ

Budeme se hájiti, jak to půjde.

MARIE

Matko Boží, smiluj se nad námi !

GÖTZ

A na konec zemřeme nebo se vzdáme. — Ty pak svým pláčem jenom dokážeš, že tvůj šlechetný muž bude mít se mnou stejný osud.

MARIE

Mučíš mne.

GÖTZ

Zůstaň ! Zůstaň ! Zajmou nás oba zároveň. Sickingu, padneš se mnou do jámy ! A já doufal, že mi pomůžeš z ní ven.

MARIE

Musíme pryč. Sestro, sestro !

GÖTZ

Doveďte ji do bezpečí a pak si vzpomeňte na mne.

SICKINGEN

Nevstoupím na její lože, pokud se nedovím, že jste mimo nebezpečenství.

GÖTZ

Sestro, moje milá sestro. *(Líbá ji.)*

SICKINGEN

Pryč, pryč !

GÖTZ

Ještě maličko — a uvidím vás. Uklidněte se. Shledám se s vámi.

SICKINGEN, MARIE *(odcházejí)*

GÖTZ

Hnal jsem je a když odcházejí, chtěl bych je držet. Alžběto, ty zůstaneš u mne.

ALŽBĚTA

Až do smrti. *(Odchází.)*

GÖTZ

Koho Bůh miluje, tomu ať dá takovou ženu.

JIŘÍ *(přichází)*

JIŘÍ

Jsou blízko, viděl jsem je s věže. Slunce vycházelo a uviděl jsem blýskání jejich kopí. Jak jsem je viděl, neměl jsem větší úzkosti, nežli má kočka před armádou myší. Ačkoli ty krysy jsme my.

GÖTZ

Prohlédněte závory. Zavalte to zevnitř trámy a kameny. *(Jiří odchází.)* Uděláme si blázny z jejich trpělivosti a svou statečnost

ať si ukoušou na vlastních nehtech. *(Trubač venku.)* Aha ! červenokabátník, lotr, který se nás zeptá, chceme-li se stát mizery. *(Jde k oknu.)* Co je ?

(Slyšet řeč z dálky.)

GÖTZ *(do vousů)*

Provaz tobě na krk !

TRUBAČ *(mluví dál)*

GÖTZ

Uražeč Veličenstva ! — Tohle vyzvání je od popa.

TRUBAČ *(končí)*

GÖTZ *(odpovídá)*

Já se vzdát ! Na milost a nemilost ! S kým mluvíte ? Což já jsem nějaký lupič ? Řekni svému hejtmanovi : Před Jeho Císařským Veličenstvem mám, jako vždy, povinnou úctu. Ale on, řekni mu to, může mi — — — *(Přirazí okno.)*

OBLÉHÁNÍ. KUCHYNĚ

ALŽBĚTA. GÖTZ

GÖTZ

Máš mnoho práce, ubohá ženo.

ALŽBĚTA

Chtěla bych, abych ji měla dlouho. Těžko vydržíme.

GÖTZ

Neměli jsme kdy udělat si zásoby.

ALŽBĚTA

A těch lidí, co jste zatím živil. A vína už je také namále.

GÖTZ

Jen abychom to vydrželi nějakou chvíli, až navrhnou kapitulaci. Dobře se bráníme. Střílejí celý den a zraňují naše zdi a rozbíjejí naše okna. Lerse je statný chlap ; plíží se s flintou kolem ; kde se někdo přiblíží, paf, už leží.

ŽOLDNÉŘ

Uhlí, milostivá paní.

GÖTZ

Co je?

PACHOLEK

Kule došly, chceme líti nové.

GÖTZ

Jak je to s prachem?

PACHOLEK

Je ho zatím dost. Šetříme ranami.

SÁL

LERSE

Postav to sem a podívej se, kde seženeme v domě olovo. Zatím se držím tohohle. (*Vyzdvihne okno a rozbíjí sklo.*) Všeho třeba využíti. — Tak je to na tom světě, nikdo neví, co se z věcí může stát. Sklenář, který zasazoval sklo, jistě nemyslil, že olovo způsobí některému z jeho pravnuků ošklivé bolení hlavy! A když mne můj otec dělal, nemyslil, který pták pod nebesy a který červ na zemi by mě mohl sežrat.

JIŘÍ *(přichází s okapovou rourou)*

JIŘÍ

Tady máš olovo. Trefí-li jen polovina, neujde nikdo, kdo by mohl ohlásit Jeho Veličenstvu: Pane, projeli jsme to.

LERSE *(odsekne kus)*

Pěkný kus.

JIŘÍ

Ať si dešť hledá jinou cestu! Z toho starosti nemám; dobrý jezdec a správný dešť nikdy nesejdou s cesty.

LERSE *(lije)*

Podrž lžíci. *(Jde k oknu.)* Tady se potuluje říšský voják s flintou ; myslí si, že jsme se vystříleli. Ať zkusí kouli, tak teplou, jak vyšla z pánve. *(Nabíjí.)*

JIŘÍ *(opře lžíci)*

Podívám se.

LERSE *(střílí)*

Bác ho, vrabce.

JIŘÍ

Před chvílí po mně střelil *(lijí)*, když jsem vystoupil vikýřem, abych přines rouru. Trefil holuba, který seděl nedaleko mne ; holub spadl do okapu ; poděkoval jsem mu za pečeni a sestoupil s dvojitou kořistí.

LERSE

Nyní nabijeme a půjdeme po celém zámku vydělat si oběd.

GÖTZ *(přichází)*

GÖTZ

Zůstaň, Lerse ! Chci s tebou mluviti ! Tebe, Jiříku, nechci zdržovat od lovu. *(Jiří odchází.)*

GÖTZ

Navrhují mi smlouvu.

LERSE

Půjdu k nim ven a poslechnu si, oč běží.

GÖTZ

Nejspíš tohle : za určitých podmínek mám se dostavit do rytířského vězení.

LERSE

To není nic. Co kdyby nám povolili svobodný odchod, poněvadž od Sickinga branné pomoci neočekáváte ? Zahrabali bychom peníze a stříbro, kde by je musili kouzelnými proutky hledat, nechali bychom jim hrad a ve cti bychom odešli.

GÖTZ

Toho nedopustí.

LERSE

Pokusme se. Požádáme o bezpečný doprovod a půjdu ven. *(Odchází.)*

SÁL

GÖTZ. ALŽBĚTA. JIŘÍ. PACHOLCI *(okolo stolu)*

GÖTZ

Tak nás svádí nebezpečí. Jen si pochutnejte, přátelé! Nezapomeňte na pití. Láhev je prázdná. Ještě jednu, milá ženo. *(Alžběta pokrčí rameny.)* Už tu žádné není?

ALŽBĚTA *(tiše)*

Ještě jedna; schovala jsem ji pro tebe.

GÖTZ

To ne, má milá, vydej ji. Oni potřebují posílení, ne já: vždyť jde o mou věc.

ALŽBĚTA

Přineste ji venku ze skříně.

GÖTZ

To je poslední. A je mi, jak bychom nemusili šetřit. Už dávno jsem nebyl tak veselý. *(Nalévá.)* Ať žije císař!

VŠICHNI

Ať žije!

GÖTZ

To budiž naše předposlední slovo, až budem umírat! Miluji ho, neboť máme stejný osud. A já jsem ještě šťastnější nežli on. On musí chytat říšským stavům myši, zatím co krysy ohlodávají jeho statky. Vím, že by si často přál býti spíše mrtev, nežli být duší takového mrzáckého těla. *(Nalévá.)* Půjde to právě ještě jednou okolo. A když naší krve bude na mále, jako vína v této láhvi, které nejdřív slabě a pak po kapkách vytéká *(vykapá poslední zbytek do své sklenice)*, co bude naše slovo poslední?

JIŘÍ

Ať žije svoboda!

GÖTZ

Ať žije svoboda!

VŠICHNI

Ať žije svoboda!

GÖTZ

A přežije-li nás ta, klidně můžeme zemřít. Neboť vidíme v duchu šťastné vnuky a šťastné císaře vnuků. Kdyby sluhové knížat tak šlechetně a svobodně sloužili jako vy mně, kdyby

knížata císaři sloužila, jako bych já mu chtěl sloužit —

JIŘÍ

To by se dřív musilo mnoho změnit.

GÖTZ

Ne tolik, jak se zdá. Zdali jsem nepoznal mezi knížaty vzácných lidí a vymřel snad tento rod ? Dobří lidé, kteří byli šťastni v sobě a v svých poddaných ; kteří trpěli vedle sebe šlechetného svobodného souseda ; a kteří se ho ani nebáli, ani mu nezáviděli ; jimž se srdce otvíralo, když mnoho sobě rovných viděli u stolu a nemusili teprve rytíře přeměniti v dvorské stvůry, aby s nimi žili.

JIŘÍ

Znal jste takové pány ?

GÖTZ

Zajisté. Co živ budu si pamatovat, jak lantkrabě hanavský pořádal lov a přítomná knížata a páni pod širým nebem jedli a vesnický lid přibíhal, aby se podíval. To nebyla maškaráda, kterou by byl pořádal na počest sobě samému. Ale byly to plné, kulaté hlavy chlapců a děvčat, všechny s červenými tvářemi, a byli to blahobytní muži a statní

starci, všichni s veselými obličeji a všichni se účastnili lesku svého pána, jenž na Boží zemi mezi nimi hodoval.

JIŘÍ

To byl pán, zcela jako vy.

GÖTZ

Nemám věřit, že by mohlo najednou panovati více takových knížat ? Že nejskvělejším rodinným pokladem, jenž se dědí na vnuky a pravnuky, je úcta k císaři, mír a přátelství se sousedy a láska poddaných ? Každý by oddržel své a rozmnožoval je, kdežto nyní se domnívají, že nepřibudou, nezničí-li druhých.

JIŘÍ

Vyjížděli bychom potom také ?

GÖTZ

Kéž by dal Bůh, aby nebylo neklidných hlav v celém Německu ! I pak bychom nalezli dost práce. Očistili bychom hory od vlků, přinesli bychom sousedovi, pokojně orajícímu, pečeni z lesa a zato s ním pojídali polévky. Kdyby nám to nestačilo, postavili bychom se se svými bratry jako cherubové s planoucími meči před hranice říše proti tureckým vlkům.

proti francouzským lišákům a zároveň bychom ochraňovali velmi ohrožené země svého drahého císaře a pokoj říše. To by byl život. Jiří ! tak obětovat svou kůži za obecné blaho ! *(Jiří vyskočí.)* Kam chceš ?

JIŘÍ

Ach, zapomněl jsem, že jsme zavřeni a že nás zavřel císař — a abychom svou kůži uchránili, dáme ji v sázku ?

GÖTZ

Buď dobré mysli.

LERSE *(přichází)*

LERSE

Svoboda ! Svoboda ! To jsou sprostní lidé, nerozhodní rozvážní oslové. Máte odtáhnout se zbraněmi, komoni a zbroj! Zásoby máte zde zůstavit.

GÖTZ

Z těch je zuby bolet nebudou.

LERSE *(tajně)*

Schoval jste stříbro ?

GÖTZ

Ne ! Paní, jdi s Francem, něco ti poví.

ZÁMECKÝ DVŮR

JIŘÍ *(ve stáji zpívá)*

Kluk si ptáčka nachytal —
hm, hm,
pak do klece se posmíval —
hm, hm.
Tak, tak !
hm, hm !

Tak pitomě byl rád,
hm, hm,
a po něm hloupě hmát.
Hm, hm !
Tak ! Tak !
Hm ! Hm !

A ptáček ulít na střechu,
hm, hm !
A smál se chlapci. Ju, chu, chu,
hm, hm !
Tak, tak !
Hm, hm.

GÖTZ

Jak jsi daleko ?

JIŘÍ *(vyvádí koně)*

Jsou osedláni.

GÖTZ

Jsi čilý.

JIŘÍ

Jako ptáček z klece.

VŠICHNI OBLEŽENÍ

GÖTZ

Máte pušky? Tyhle ne! Jděte nahoru a vezměte nejlepší ze zbrojnice, bude to stejné. Pojedeme napřed.

JIŘÍ

Hm! Hm!
Tak! Tak!
Hm! Hm! *(Odcházejí.)*

SÁL

DVA VOJÁCI *(u skříně se zbraněmi)*

PRVNÍ

Já vezmu tuhle.

DRUHÝ

A já tu. Tady je ještě krásnější.

PRVNÍ

To ne! Už zmiz!

DRUHÝ

Poslouchej!

PRVNÍ *(skočí k oknu)*

Svatý Bože, pomoz! Vraždí našeho pána! Spadl s koně! Jiří padá!

DRUHÝ

Kde se zachráníme! Na zdi po ořechu dolů do pole. *(Odběhne.)*

PRVNÍ

Franc se ještě drží, jdu k němu. Zemrou-li oni, nechci taky žít. *(Odkvapí.)*

ČTVRTÉ JEDNÁNÍ

—

HOSPODA V HEILBRONNU

GÖTZ

GÖTZ

Připadám si jako zlý duch, kterého kapucín zaklel do pytle. Dřu se a nic mi to nepomáhá. Křivopřísežníci!

ALŽBĚTA *(přichází)*

GÖTZ

Jaké jsou zprávy o mých milých věrných, Alžběto?

ALŽBĚTA

Nic určitého. Někteří jsou probodeni, jiní ve vězení. Nikdo mi nemohl nebo nechtěl říci, kteří.

GÖTZ

To je odměna věrnosti? za dětskou poslušnost? — Abys dlouho živ byl a dobře ti bylo na zemi.

ALŽBĚTA

Milý muži, nerouhej se našemu nebeskému otci. Mají svou odměnu, byla jim vrozena,

svobodné, šlechetné srdce. Byť ve vězení — jsou svobodni! Dej si pozor na deputační rady, velké zlaté řetězy jim sluší —

GÖTZ

Jako praseti náhrdelník. Chtěl bych vidět Jiřího a France spoutané!

ALŽBĚTA

Nad takovým pohledem by se andělé rozplakali.

GÖTZ

Neplakal bych. Stiskl bych zuby a hryzal bych na svém hněvu. Ti, které miluji jako oko v hlavě, v řetězech! Milí hoši, kdybyste mne byli nemilovali! — Nemohl bych se pohledu na ně nasytiti. — Ve jménu císařově nedostát slovu!

ALŽBĚTA

Vypusťte tyto myšlenky z hlavy. Pomyslete si, že máte předstoupiti před rady. Nejste připraven, s takovou na ně nemůžete a obávám se nejhoršího.

GÖTZ

Co na mně chtějí?

ALŽBĚTA

Soudní posel!

GÖTZ

Osel spravedlnosti! Tahá jejich pytle do mlýna a jejich hnůj na pole. Co je?

SOUDNÍ SLUHA *(přichází)*

SLUHA

Páni komisariusové jsou na rathouze shromážděni a vzkazují pro vás.

GÖTZ

Jdu.

SLUHA

Doprovodím vás.

GÖTZ

Velká čest!

ALŽBĚTA

Mírněte se.

GÖTZ

Buď bez starosti. *(Odcházejí.)*

RADNICE

CÍSAŘŠTÍ RADOVÉ. HEJTMAN. RADNÍ HEILBRONNŠTÍ

RADNÍ

Shromáždili jsme na váš rozkaz nejsilnější a nejstatečnější občany, čekají zde nedaleko, aby na váš pokyn se zmocnili Berlichinga.

PRVNÍ RADA

S velkou radostí se pochvalně zmíníme Jeho Císařskému Veličenstvu, jak jste poslušni nejvyšších rozkazů. Jsou to řemeslníci?

RADNÍ

Kováři, sudaři, tesaři, mužové cvičených pěstí a tady dobře obrnění. *(Ukazuje na prsa.)*

RADA

Dobře.

SOUDNÍ SLUHA *(přichází)*

SLUHA

Götz z Berliching čeká přede dveřmi.

RADA

Vpusťte ho.

GÖTZ *(přichází)*

GÖTZ

Pozdrav Bůh, pánové, co na mně chcete ?

RADA

Nejdříve abyste uvážil : kde jste ? a před kým ?

GÖTZ

Přisámbůh, vím, kdo jste, pánové.

RADA

Konáte jen svou povinnost.

GÖTZ

Z celého srdce.

RADA

Sedněte si.

GÖTZ

Tady dolů ? Postojím. Ta stolička páchne nebožáky, jako vůbec celá světnice.

RADA

Tedy stůjte.

GÖTZ

K věci, je-li libo.

RADA

Budeme jednati po pořádku.

GÖTZ

To jsem rád, chtěl bych, aby se tak bylo dálo odjakživa.

RADA

Víte, jak jste upadl na milost a nemilost do našich rukou.

GÖTZ

Co mi dáte, zapomenu-li na to ?

RADA

Kdybych vám mohl dáti skromnosti, prospěl bych vaší věci.

GÖTZ

Prospěl ! Kdybyste to dovedl ! K tomu ovšem patří více, nežli něco zkaziti.

PÍSAŘ

Mám to všechno protokolovati ?

RADA

Co náleží k jednání.

GÖTZ

Pro mne si to můžete dát vytisknout.

RADA

Byl jste v moci císaře, jehož otcovská milost zaujala místo veličenské spravedlnosti

a určila vám za pobyt nikoli žalář, nýbrž Heilbronn, jeho město nad jiné milované. Přísežně jste se zavázal, že se, jak rytíři přísluší, dostavíte a dalšího pokorně vyčkáte.

GÖTZ

Ano, zde jsem a čekám.

RADA

A my jsme zde, abychom vám oznámili Jeho Císařského Majestátu milost a přízeň. Odpouští vám všechny vaše přestupky, zbavuje vás achtu a všelikého zaslouženého trestu, což vy s ponízeným díkem uznáte a naopak složíte slavnou přísahu, která vám tímto přečtena budiž.

GÖTZ

Jsem Jeho Veličenstva věrný sluha, jako vždy. Ještě slovo, nežli budete pokračovati: Kde jsou mí lidé? Co bude s nimi?

RADA

Po tom vám nic není.

GÖTZ

Ať tak od vás odvrátí císař svou tvář, až budete v nouzi! Byli to mí soudruzi a jsou. Kam jste je dali?

RADA

Z toho vám nejsme povinni skládat účty.

GÖTZ

Aj! Nemyslil jsem si, že nejste ani zavázáni tím, co slíbíte, neřku-li —

RADA

Naším úkolem jest předložiti vám přísežnou formuli. Poddejte se císaři a najdete cestu, jak svým lidem život a svobodu vyprosíte.

GÖTZ

Sem s vaší cedulí!

RADA

Písaři, čtěte!

PÍSAŘ

Já Götz z Berliching přiznávám veřejně tímto listem: že, poněvadž jsem se nedávno proti císaři a říši zbojnicky vzepřel —

GÖTZ

To není pravda. Já nejsem zbojník, ničeho jsem se nedopustil proti Jeho Císařskému Veličenstvu a po říši mi nic není.

RADA

Mírněte se a slyšte dále.

GÖTZ

Nic dále nechci slyšeti. Vystupte někdo a podejte svědectví! Učinil jsem proti císaři, proti domu rakouskému jediného kroku? Neukazoval jsem povždy všemi skutky, že lépe cítím nežli kdokoli jiný, čím je Německo povinováno svému vladaři? a zvláště čím jsou povinni malí, rytíři a šlechtici, svému císaři? Byl bych lotr, kdybych se dal přemluvit tohle podepsat.

RADA

A přece máme vymezený rozkaz, vás buďto po dobrém přemluviti nebo v případě opačném uvrci do žaláře.

GÖTZ

Do žaláře! Mne!

RADA

A tam můžete svůj osud očekávati od spravedlnosti, když tě ho nechcete přijmout z rukou milosti.

GÖTZ

Do žaláře! Zneužíváte císařské moci! Do žaláře! To není jeho rozkaz! Jak! Nejdřív mi, zrádci, postaví past a tam jako slaninu zavěsí svou přísahu, své rytířské slovo. Pak

mi přislíbí rytířskou vazbu a pak zase slib zruší.

RADA

Loupežníku nejsme povinni státi v slovu.

GÖTZ

Kdybys nenosil obrazu císařova, který ctím v nejpokálenější podobě, sežral bys mi toho loupežníka nebo by ses jim zadávil! Jsem v poctivé při. Bohu bys mohl děkovat a před světem se naparovat, kdybys byl co živ udělal tak šlechetný čin, jako ten, pro který zde sedím zajat.

RADA *(kyne radnímu, ten táhne za zvonek.)*

GÖTZ

Ne pro mizerný výdělek, abych zem a lidi odňal nechráněným malým lidem, vytáhl jsem do pole, ale abych svého hocha osvobodil a svou kůži bránil! V tom vidíte nějaké bezpráví? Císař a říše by nebyli pocítili naší nouze ve svých poduškách. Zaplať Bůh, mám ještě jednu ruku, a dobře jsem učinil, že jsem jí použil.

OBČANÉ *(vstupují s tyčemi v rukou, se zbraní po boku)*

GÖTZ

Co tohle má být ?

RADA

Nechcete poslouchati. Lapte ho !

GÖTZ

Takhle tedy na mne ? Kdo není jako uherský býk, ať se nepřibližuje ! Dostal by od této mé pravé železné ruky takový pohlavek, že by mu dokonale vykurýroval bolení hlavy. zubů a všechno bolení na této zemi. *(Vrhají se na něho; jednoho srazí, druhému vytrhne od boku zbraň; ustupují.)* Pojďte ! Pojďte ! Rád bych se seznámil s nestatečnějším z vás.

RADA

Vzdejte se !

GÖTZ

S mečem v ruce ! Víte, že kdybych teď chtěl, probil bych se těmito žaláři a uprchl pryč ? Ale naučím vás, jak se dostojí slovu. Slibte mi rytířskou vazbu a odevzdám svůj meč a budu jako dříve zajatcem.

RADA

S mečem v ruce chcete vésti spor s císařem ?

GÖTZ

Bůh chraň ! Jen s vámi a s vaší čistou kumpanií. — Můžete jít domů, lidičky. Za ztrátu času nic nedostanete a odtud si můžete přinést jen několik boulí.

RADA

Chyťte ho. Nedodává vám vaše láska k císaři více zmužilosti ?

GÖTZ

Ne více, nežli jim císař dává náplastí na rány, které jim jejich zmužilost vynese.

SLUHA *(vstupuje)*

SLUHA

Právě volá věžník : zástup přes dvě stě hlav táhne k městu. Nepozorováni pronikli za vinicí a hrozí našim zdem.

RADNÍ

Běda nám ! Co to je ?

STRÁŽ *(přichází)*

STRÁŽ

Franc Sickingen stojí před branou a vzkazuje vám : slyšel, jak nedůstojně jste porušili

smlouvu s jeho švakrem a jak páni heilbronnští ve všem pomáhali. Volá vás k odpovědnosti, nebo zapálí do jedné hodiny město na čtyřech stranách a vydá je v plen.

GÖTZ

Statečný švakře!

RADA

Odstupte, Götzi. — Co dělat?

RADNÍ

Slitujte se nad námi a naším občanstvem! Sickingen se nezná ve svém hněvu a je s to, aby to udělal.

RADA

Máme sobě a císaři zadat a zříci se soudní pravomoci?

HEJTMAN

Jen kdybychom měli dosti lidí je zadržet! Takto bychom však mohli zahynout a věc by byla tím horší. Získáme ústupností.

RADNÍ

Požádáme Götze, aby se za nás přimluvil. Zdá se mi, jako bych už město viděl v plamenech.

RADA

Vpusťte Götze.

GÖTZ

Co je?

RADA

Dobře bys učinil, kdybys odradil svého švakra od jeho zbojnického počínání. Místo aby tě ze záhuby spasil, ještě hlouběji tě tam vrhá tím, že se přidružuje k tvému pádu.

GÖTZ *(vidí Alžbětu u dveří, tajně k ní)*

Jdi tam! Řekni mu: ať ihned sem vrazí, ať sem přijde, ale aby jen městu neublížil. Budou-li se ti lotři zde brániti, ať sáhne k násilí. Nezáleží mi na tom, zahynu-li, jen budou-li tihle zapíchnuti se mnou.

———

VELKÝ SÁL NA RADNICI

SICKINGEN. GÖTZ

Celá radnice je obsazena Sickingovými jezdci.

GÖTZ

To byla pomoc nebe! Jak tak přicházíš, švakře, vhod a neočekávaně?

SICKINGEN

Beze všech čárů. Vyslal jsem dva tři posly, aby vyzvěděli, jak se ti vede. Po zprávě o jejich křivé přísaze dal jsem se na cestu. Teď je máme.

GÖTZ

Nežádám nic nežli rytířskou vazbu.

SICKINGEN

Jsi přílišný poctivec. Ani nechceš využíti výhod spravedlivého nad křivopřísežníky! Jsou v neprávu, nepodložíme jim podušky. Hanebně zneužili císařských příkazů. A jak Jeho Veličenstvo znám, můžeš požadovati více. To je málo.

GÖTZ

Byl jsem odjakživa spokojen s málem.

SICKINGEN

A odjakživa jsi přicházel zkrátka. To je mé mínění: vypustí tvé lidi z vězení a dovolí ti s nimi na tvůj přísežný slib odtáhnouti na tvůj hrad. Můžeš slíbit, že nevyjdeš ze svého okrsku a budeš přece na tom líp než zde.

GÖTZ

Řeknou, že mé statky propadly císaři.

SICKINGEN

Na to řekneme my: Budeš tam bydlit v nájmu, až ti je dá císař opět lénem. Ať se točí jako úhoři v keseru, nám neuniknou. Budou mluvit o Císařském Veličenstvu, o svém příkazu. To nám bude lhostejno. Znám císaře také a něco u něho znamenám. Chtěl tě vždy mít ve svém vojsku. Dlouho nebudeš na svém zámku sedět a budeš povolán.

GÖTZ

Dej Bůh, brzy, dřív než zapomenu šermovat.

SICKINGEN

Statečnost se nezapomíná, jako se jí nelze učit. O nic se nestarej! Až tvá záležitost bude v pořádku, půjdu ke dvoru, neboť můj podnik počíná zráti. Dobré předzvěsti mi říkají: vy-

raz! Nezbývá mi, nežli zkoumat smýšlení císařovo. Trevír a Falc čekají spíš, že nebesa spadnou, nežli to, že se jim dostanu na kobylku. Ale já přijdu, jako krupobití! A dovedeme-li býti pány svého osudu, budeš brzy švakrem kurfirsta. Při tomto podniku doufal jsem na tvou pěst.

GÖTZ *(hledí na svou ruku)*

Ach, to znamenal sen v tu noc, než jsem Marii zadal Weislingovi. Weislingen mi sliboval věrnost a držel mou železnou pravici tak pevně, že mi jako zlomená vyšla z kloubení! Ach! V tomto okamžiku jsem bezbrannější, nežli když mi ji ustřelili. Weislingu! Weislingu!

SICKINGEN

Zapomeň na zrádce. Zničíme jeho nástrahy, podryjeme jeho postavení, a svědomí a hanba nechť ho užerou. Vidím, vidím v duchu padat své nepřátele i tvé. Götzi, jen ještě půl roku!

GÖTZ

Tvá duše vysoko vzlétá. Nevím, od nějaké doby nechtějí se v mé duši otevřít radostné naděje. — Byl jsem již více v neštěstí, už jsem byl zajat, ale tak, jak mi nyní je, nikdy mi nebylo.

SICKINGEN

Odvážnému štěstí přeje. Pojď k těm parukářům! Dost dlouho měli slovo, převezmeme jednou jejich práci za ně.

(Odcházejí.)

ADELHEIDIN ZÁMEK

ADELHEIDA. WEISLINGEN

ADELHEIDA

Proklatě!

WEISLINGEN

Zuby jsem stiskl. Takový krásný úklad, tak šťastně provedený, a na konec ho pusti na jeho zámek! Zatracený Sickingen!

ADELHEIDA

Neměli to dělat.

WEISLINGEN

Seděli a ani se nehnuli. Co mohli dělat? Sickingen hrozil ohněm a mečem, hrdý, prchlivý člověk! Nenávidím ho. Úcta k němu roste jako proud, jenž jen jednou pozřel několik potoků, ostatní samy od sebe následují.

ADELHEIDA

Což neměli císaře?

WEISLINGEN

Milá ženo! Je jen stínem císaře, stárne a je rozmrzelý. Jakmile slyšel, co se stalo a já

a ostatní radové jeho vlády jsme horlili, povídal: Nechte je na pokoji! Mohu přec starému Götzovi přáti jeho místečka a sedí-li tam tiše, co si na něho stěžujete? Mluvili jsme o blahu státu. Ó, pravil: kdybych jen byl měl vždy poradce, kteří by mého nepokojného ducha více odkazovali na štěstí jednotlivých lidí.

ADELHEIDA

Ztrácí vladařského ducha.

WEISLINGEN

Pustili jsme se do Sickinga. Odpověděl: Je to můj věrný služebník; neučinil-li to na můj rozkaz, splnil přece lépe mou vůli, než mí zplnomocněnci, já to mohu schválit, ať už předem, či dodatečně.

ADELHEIDA

K vzteku to je.

WEISLINGEN

Přece však jsem se nevzdal veškeré naděje. Byl na rytířské slovo ponechán na svém zámku, aby si tam tiše seděl. To je pro něho nemožnost; najdeme brzy něco proti němu.

ADELHEIDA

A to tím dřív, že smíme doufat, že císař brzy odejde s tohoto světa, a Karel, jeho znamenitý nástupce, slibuje císařštější smýšlení.

WEISLINGEN

Karel? Není ještě ani zvolen ani korunován.

ADELHEIDA

Kdo by si toho nepřál a v to nedoufal?

WEISLINGEN

Máš veliké mínění o jeho vlastnostech; skoro by se zdálo, že naň hledíš jinýma očima.

ADELHEIDA

Urážíš mne, Weislingu. Což mne znáš jako takovou?

WEISLINGEN

Neřekl jsem nic pro tebe urážlivého. Ale mlčet k tomu nemohu. Znepokojuje mne Karlova neobyčejná pozornost k tobě.

ADELHEIDA

A mé chování?

WEISLINGEN

Jsi žena. Vy nikdy nemáte v nenávisti toho, kdo se vám dvoří.

ADELHEIDA

Ale vy?

WEISLINGEN

Užírá mi srdce strašná myšlenka! Adelheido!

ADELHEIDA

Mohu vyléčit tvou pošetilost?

WEISLINGEN

Kdybys chtěla! Mohla bys odejít ode dvora.

ADELHEIDA

Řekni mi, jak? Ty nejsi u dvora? Mám tebe opustit a své přátele a bavit se se sovami na svém zámku? Ne, Weislingu, z toho nic nebude. Uklidni se, víš, jak tě miluji.

WEISLINGEN

To je svatá kotva v této bouři, pokud se lano nepřetrhne. *(Odejde.)*

ADELHEIDA

Takhle mi začínáš! To ještě scházelo. To, co má hruď podniká, je příliš velké, abys mi

směl při tom stát v cestě! Karle! Velký znamenitý muži a budoucí císaři! A zrovna tomu by nelichotila má láska? Weislingu, neodvažuj se mi bránit, sic musíš pod drn, má cesta jde přes tebe.

FRANC *(přichází s dopisem).*

FRANC

Zde, milostivá paní.

ADELHEIDA

Dal ti jej Karel sám?

FRANC

Ano.

ADELHEIDA

Co je s tebou? Vyhlížíš ustaraně.

FRANC

Vždyť tomu chcete, abych se usoužil; ve věku nadějí mne vrháte do zoufalství.

ADELHEIDA

Je mi ho líto — a jak málo by mne to stálo, aby byl šťasten! Buď dobré mysli, hochu. Znám tvou lásku a věrnost a nikdy nebudu neuznalá.

FRANC *(stísněně)*

Kdybyste byla toho schopna, zahynul bych. Můj Bože, nemám jedné kapky krve, která by nebyla vaše, smysl pro nic, nežli vás milovat a činit vám pomyšlení.

ADELHEIDA

Milý hochu.

FRANC

Lichotíte mně. *(V slzách.)* Nezasloužím-li si při své oddanosti nic více, nežli abych viděl, jak se jiným dává přednost, jak vaše všechny myšlenky jsou upřeny na Karla —

ADELHEIDA

Nevíš, co chceš a ještě méně, co mluvíš.

FRANC *(hněvem a zlostí dupe)*

Také nechci. Nechci již býti prostředníkem.

ADELHEIDA

Franci! Zapomínáš se!

FRANC

Sebe obětovat! A svého milého pána!

ADELHEIDA

Jdi mi s očí.

FRANC

Milostivá paní!

ADELHEIDA

Jdi, prozraď svému milému pánovi mé tajemství. Byla jsem bláhová, že jsem tě měla za něco, čím nejsi.

FRANC

Drahá milostivá paní, víte, že vás miluji.

ADELHEIDA

A tys byl mým přítelem, tak blízek mému srdci. Jdi, zraď mne.

FRANC

Dřív bych si srdce vyrval z prsou. Odpusťte mi, milostivá paní. Mé srdce je příliš plno, mé smysly toho nesnesou.

ADELHEIDA

Milý horoucí hochu!

(Uchopí ho za ruce, přitáhne ho k sobě a setkají se v polibení. Padne jí s pláčem kol šíje.)

ADELHEIDA

Pusť mne!

FRANC *(dusí se v slzách na její šíji)*

Bože! Bože!

ADELHEIDA

Pusť mne, stěny jsou zrádkyně. Pusť mne. *(Osvobodí se.)* Nepovoluj ve své lásce a věrnosti, dostane se ti nejkrásnější odměny. *(Odejde.)*

FRANC

Nejkrásnější odměny! Až potud dovol mi žíti. Svého vlastního otce bych zavraždil, kdyby mne zde chtěl vypíchnout.

JAXTHAUSEN

—

GÖTZ *(u stolu).* ALŽBĚTA *(u něho s prací; na stole světlo a psací náčiní).*

GÖTZ

Zahálka ne a ne mi zachutnat a mé omezení je den ode dne užší: chtěl bych dovésti spát, nebo si představovat, že klid je něco příjemného.

ALŽBĚTA

Tedy dopiš svou historii, kterou jsi počal psát. Dej svým přátelům svědectví do ruky, aby zahanbili tvé nepřátele; poskytni šlechetnému potomstvu radost, aby tě dobře znalo.

GÖTZ

Ach! Psaní je pilná zahálka, nejde mi od ruky. Zatím, co píšu, co jsem udělal, zlobím se nad ztrátou času, ve kterém bych mohl něco udělat.

ALŽBĚTA *(béře papíry)*

Nebuď tak podivný. Jsi právě u svého prvého zajetí v Heilbronnu.

GÖTZ

To bylo pro mne vždycky osudné místo.

ALŽBĚTA *(čte)*

„Tam byli i někteří z buntu, kteří mi pravili: že jsem pošetile jednal a předstoupil před své nejhorší nepřátele, poněvadž jsem přece mohl očekávat, že si nebudou slušně vůči mně vésti; tu jsem odpověděl:" Nu, cos odpověděl? Piš dál.

GÖTZ

Řekl jsem: Dávám-li tak často svou kůži v sázku za cizí zboží, neměl bych ji vsaditi i na své slovo?

ALŽBĚTA

Tu pověst máš.

GÖTZ

A té mi nevezmou! Všechno mi vzali, majetek, svobodu —

ALŽBĚTA

Bylo to tenkráte, kdy jsem potkala v hostinské síni lidi z Miltenberku a Singlingenu, kteří mne neznali. Tehdy jsem měla radost, jako bych porodila syna. Chválili tě v roz-

hovoru a pravili: Je vzorem rytíře, statečný a čestný, je-li svoboden, a odevzdaný v osud a věrný v neštěstí.

GÖTZ

Ať mi tu jediného postaví, komu jsem nedodržel slova! A Bůh ví, více jsem se potil ve službě bližnímu nežli sobě a více jsem pracoval pro pověst statečného a věrného rytíře, nežli pro bohatství a hodnost. A zaplať Bůh, oč jsem se snažil, toho jsem dosáhl.

LERSE, JIŘÍ *(se zvěřinou)*

GÖTZ

Mnoho štěstí, statní myslivci!

JIŘÍ

Těmi jsme se stali z dobrých rejtarů. Z bot se dobře dělají trepky.

LERSE

Hon je přece něco, jakási válka.

JIŘÍ

Kdyby jen tu nebyla stálá práce s říšskými pacholky. Víte, milostivý pane, jak jste nám prorokoval: kdyby se svět obrátil, stali bychom se myslivci. A jsme jimi i bez toho.

GÖTZ

Vyjde to na stejno. vysmekli jsme se ze své dráhy.

JIŘÍ

Jsou povážlivé časy. Osm dní je už vidět strašnou kometu, celé Německo žije ve strachu, že to znamená smrt císaře, který je velmi nemocen.

GÖTZ

Velmi nemocen! Naše dráha jde ke konci.

LERSE

A zde nablízku jsou ještě strašnější změny. Sedláci zvedli hrozné povstání.

GÖTZ

Kde?

LERSE

V srdci Švábska. Pálí, žhou a vraždí. Obávám se. že poplení celou zemi.

JIŘÍ

Je strašná válka. Povstalo okolo sta vesnic a je jich denně víc. Vichřice nedávno vyrvala celé lesy a brzy poté bylo vidět v kraji, kde povstání započalo, ve vzduchu dva ohnivé meče přes sebe křížem.

GÖTZ

To jistě mezi nimi trpí nevinně také někteří z mých dobrých pánů a přátel.

JIŘÍ

Škoda, že nesmíme vyjet.

PATÉ JEDNÁNÍ

SELSKÁ VOJNA

Zmatek na vsi a loupení. Ženy, starci s dětmi a zavazadly. Útěk.

STAŘEC

Pryč! Pryč! Jen utéci před krvavými psy!

ŽENA

Svatý Bože, jak krvavě rudé je nebe a slunce krvavě rudé!

MATKA

To hoří!

ŽENA

Můj muž! Můj muž!

STAŘEC

Pryč! Pryč do lesa! *(Přejdou.)*

LINK

LINK

Kdo se vzpouzí, zapíchnout ho! Ves je naše. — Aby mi nepřišlo nazmar obilí, ať tu

nic nezůstane. Vyrabujte všechno a rychle! Hned zapálíme.

METZLER *(sbíhá s návrší)*

METZLER

Jak je u vás, Linku?

LINK

Páté přes deváté, jak vidíš, přicházíš k vymetání. Odkud?

METZLER

Od Weinsberka. To bylo posvícení.

LINK

Jak to?

METZLER

Oddělali jsme je, jedna radost.

LINK

Koho to?

METZLER

Dětřich z Weileru vedl kolo! Spratek! Vzteklí, jak jsme byli, přivalili jsme se v houfu, a on shora s kostelní věže chtěl po dobrém s námi vyjednávat. Bác! dostal kouli do hlavy. My nahoru, jako hrom — a chlapa z okna po hlavě dolů.

LINK

Ale!

METZLER *(sedlákům)*

Bestie, já vás proženu! Tahají se s tím a kramaří, osli!

LINK

Zapalte! Ať se v tom škvaří! Pryč! Jen do toho, lumpové.

METZLER

Pak jsme vyvedli Helfensteina, Eltershovena, na třináct jich bylo, šlechticů, dohromady osmdesát. Vyvedli jsme je na rovinu před Heilbronnem. To bylo řevu a jásání, když naši viděli tu dlouhou řadu bohatých ubožáků, jak na sebe třeští oči a na zem a na nebe! Byli obklopeni, a než se vzpamatovali, zpořáděni.

LINK

Že jsem při tom nebyl!

METZLER

Jaktěživ jsem neměl takovou švandu.

LINK

Honem! Ven!

SEDLÁK

Je vymeteno.

LINK

Tedy zapalte se všech stran.

METZLER

Bude to pěkný ohníček. Vidíš, jak ti chlapi přes sebe dělali kotrmelce a křičeli, jako žáby! Tak mi to dělalo u srdce, jako sklenka kořalky. Byl při tom ten Rixinger; když ten chlap dříve na hon vyjížděl, s chocholem a s nadmutým chřípím a nás hnal před sebou se psy a jako psy. Dávno jsem ho neviděl, ale ten ušklebený obličej mi byl nápadný. Huš! kopím do žeber a už ležel rozpláclý jak žába na kupě těch ostatních. Jako doštvaní zajíci sebou škubali, chlapi.

LINK

Správně to už kouří.

METZLER

Tam vzadu hoří. Pojďme jen s kořistí k hlavnímu houfu.

LINK

Kde leží?

METZLER

Mezi Heilbronnem a námi. Chtěli by mít hejtmana, před nímž by všichni měli rešpekt. Vždyť my jsme jen lidé jim rovní, to cítí a hned je s nimi kříž.

LINK

Koho mají na mysli?

METZLER

Maxe Stumpfa nebo Götze z Berliching.

LINK

To by bylo dobré. A taky by to nějak vypadalo, kdyby to dělal Götz; ten má pořád jméno poctivého rytíře. Vzhůru! potáhneme k Heilbronnu! Dejte to vyvolat.

METZLER

Oheň nám posvítí ještě pěkný kus cesty. Viděls tu velkou kometu?

LINK

Viděl. To je ukrutně strašné znamení. Potáhneme-li celou noc, budeme ji dobře vidět. Vychází k jedné hodině.

METZLER

A svítí jen pět čtvrtí hodiny. Vypadá jako ohnutá ruka s mečem, tak krvavě žlutě rudá.

LINK

Viděls ty tři hvězdy na špičce a na straně meče?

METZLER

A široký pás v barvě mraků, s tisíci pruhy jako s kopími a mezi tím malé meče.

LINK

Šla po mně hrůza. Jak je to všechno tak bledě červené a mezi tím mnoho ohnivých jasných plamenů a k tomu ty ukrutné tváře s huňatými hlavami a bradami!

METZLER

Také jsi je viděl? A tak to všechno blýská a vřiská jako v krvavém moři a vřavu to dělá, až člověka smysly přecházejí!

LINK

Vzhůru! Vzhůru! *(Odcházejí.)*

POLE

V dálce hoří dvě vesnice a klášter.

KOHL. WILD. MAX STUMPF. DAV

MAX STUMPF

Nemůžete žádat, abych se stal vaším hejtmanem. Ani mně, ani vám by to nebylo na prospěch. Jsem falckraběcí sluha; jak mám vésti proti svému pánu? Myslili byste si pořád, že mi to nejde od srdce.

KOHL

Však jsme věděli, že si najdeš výmluvy.

GÖTZ, LERSE, JIŘÍ *(přicházejí)*

GÖTZ

Co na mně chcete?

KOHL

Abyste byl naším hejtmanem.

GÖTZ

Mám zrušit své rytířské slovo císařovi a opustit svou hradní oblast?

WILD

To není omluva.

GÖTZ

A kdybych byl úplně svoboden a vy byste chtěli jednat s šlechtici a pány jako u Weinsberka a tak řádit, že celá země kolem hoří a krvácí, a já bych vám měl pomáhat při vašem hanebném zuření — dřív byste mne musili zabít jako pominutého psa, nežli bych se stal vaší hlavou.

KOHL

Kdyby se to bylo nestalo, snad by se to nestalo nikdy.

STUMPF

To právě bylo neštěstí, že neměli vůdce, kterého by ctili a který by mohl zastaviti jejich vztek. Prosím tě, Götzi, přijmi hejtmanství. Knížata ti budou děkovati, celé Německo. Bude to ve prospěch všech. Budou šanováni lidé a země.

GÖTZ

Proč se toho neujmeš ty ?

STUMPF

Zřekl jsem se jich.

KOHL

Není ani času k odsedlání, neřku-li k dlouhým nepotřebným rozpravám. Zkrátka a dobře, Götzi, buď naším hejtmanem, nebo hleď, abys chránil svůj zámek a svou kůži. A tedy dvě hodiny na přemýšlenou. Hlídejte ho.

GÖTZ

Nač to ? Jsem stejně rozhodnut — nyní i potom. Proč jste vytáhli ? Znovu získat svá práva a své svobody ? Proč zuříte a ničíte kraj ? Chcete-li přestat se všemi zločiny a chovat se jako stateční lidé, kteří vědí, co chtějí, budu vám nápomocen při vašich požadavcích a budu vám hejtmanem na osm dní.

WILD

Co se stalo, stalo se v prvním ohni a není tebe zapotřebí, abys nám v tom na příště bránil.

KOHL

Aspoň na čtvrt roku musíš se nám zavázat.

STUMPF

Udělejte to na čtyři neděle, s tím můžete být oba spokojeni.

GÖTZ

Pro mne!

KOHL

Vaši ruku!

GÖTZ

A slibte mi, že smlouvu, kterou jste se mnou učinili, pošlete všem houfcům, aby ji přísně pod trestem dodržovaly.

WILD

Nu ano! Stane se.

GÖTZ

Tudíž se vám zavazuji na čtyři týdny!

STUMPF

Mnoho štěstí! Čiň cokoli, ale šetři našeho milostivého pana falckraběte!

KOHL *(tiše)*

Hlídejte ho. Aby s ním nikdo nemluvil, nejste-li přítomni.

GÖTZ

Lerse! Vrať se k mé paní. Stůj při ní. Brzy obdrží ode mne zprávu.

Odejdou GÖTZ, STUMPF, JIŘÍ, LERSE *a* NĚKOLIK SEDLÁKŮ

METZLER

O jaké smlouvě se to doslýcháme? Co tu má dělat smlouva?

LINK

Je to ostuda, dělat takovou smlouvu.

KOHL

Víme stejně dobře, co chceme, jako vy, a sami rozhodujeme.

WILD

Zuření a pálení a vraždění musilo přec jednou přestat, dnes nebo zítra; tak jsme k tomu získali ještě dobrého hejtmana.

METZLER

Co přestat! Ty zrádce! Proč jsme tu? Abychom se pomstili svým nepřátelům, abychom si pomohli! To vám poradil panský přisluhovač.

KOHL

Pojď, Wilde, je jako dobytek. *(Odejdou.)*

METZLER

Jen si jděte! Žádný houfec se k vám nepřidá. Lotři! Linku, poštveme ty ostatní, tam-

hle Miltenberk zapálíme, a dojde-li k hádkám o smlouvě, urazíme všem těm smlouvačům hlavy.

LINK

Máme přec hlavní houf na své straně.

HORA A ÚDOLÍ. MLÝN V HLOUBCE

ODDÍL JEZDCŮ. WEISLINGEN *přichází z mlýna s* FRANCEM *a* POSLEM

WEISLINGEN

Koně! — Přece jste to také druhým pánům hlásil?

POSEL

Aspoň sedm korouhví dorazí s vámi, v lese za Miltenberkem. Sedláci táhnou dole kolem. Všude jsou vysláni poslové, celý bunt bude brzy pohromadě. Půjde to; povídá se, že jsou mezi nimi rozepře.

WEISLINGEN

Tím lépe! — Franci!

FRANC

Milostivý pane!

WEISLINGEN

Vyřiď všechno přesně. Kladu ti to na srdce. Dej jí dopis. Ať se odebéře ode dvora na můj zámek! Ihned! Vyčkáš jejího odjezdu a hlásíš mi to potom.

FRANC

Stane se, jak poroučíte.

WEISLINGEN

Řekni jí, že musí chtíti. *(Poslu.)* Veďte nás nyní nejbližší a nejlepší cestou.

POSEL

Musíme jít oklikou. Vody po těch strašných deštích všechny vystoupily.

JAXTHAUSEN

ALŽBĚTA. LERSE

LERSE

Uklidněte se, milostivá paní.

ALŽBĚTA

Ach, Lerse, měl v očích plno slz, když se se mnou loučil. Je to kruté, kruté!

LERSE

Vrátí se.

ALŽBĚTA

To není to. Táhl-li do pole, dobýti slavného vítězství, nebolelo mne u srdce. Těšila jsem se na jeho návrat — a teď se toho bojím.

LERSE

Tak šlechetný muž.

ALŽBĚTA

Tak ho nenazývej, to způsobuje novou bídu. Ti zlosyni! Hrozili mu zavražděním a zapálením zámku. — Až se vrátí — vidím ho chmurného, chmurného. Jeho nepřátelé

ukovají lživé obžaloby a on nebude moci říci: ne!

LERSE

Bude a může.

ALŽBĚTA

Vyšel ze svého zajetí. Řekni: Ne!

LERSE

Ne! Byl donucen; kde je příčina, aby byl zatracován?

ALŽBĚTA

Zloba nehledá důvodů, jen příčiny. Přidal se k zbojníkům, zločincům, vrahům, šel jim v čele. Řekni: ne!

LERSE

Netrapte sebe, ani mne. Což neslíbili už nepáchat neřádů jako u Weinsberka? Neslyšel jsem sám, jak polokajícně říkali, že kdyby se to bylo nestalo, nestalo by se to vůbec? Neměli by mu knížata a páni být díkem zavázáni, postavil-li se dobrovolně v čelo nezkroceného lidu, aby jeho zuřivosti položil meze a chránil tolik lidí a statků?

ALŽBĚTA

Tys láskyplný obhájce. — Kdyby ho zajali, jako se zbojníkem s ním jednali a jeho šedivou hlavu — Lerse, zešílela bych.

LERSE

Sešli jejímu tělu spánek, milý otče lidí, nechceš-li její duši dáti útěchy.

ALŽBĚTA

Jiří slíbil, že přinese zprávu. Také nebude směti, jak by chtěl. Jsou hůře nežli v zajetí. Vím, hlídají je jako nepřátele. Dobrý Jiří! Nechtěl couvnout od svého pána.

LERSE

Srdce mně krvácelo, jak mne odesílal. Kdybyste vy mé pomoci nepotřebovala, nebyla by mne od něho oddělila všechna nebezpečí nejhanebnější smrti.

ALŽBĚTA

Nevím, kde je Sickingen. Kdybych jen Marii mohla poslat posla.

LERSE

Napište jen, postarám se o to. *(Odchází.)*

GÖTZ. JIŘÍ

GÖTZ

Rychle na koně, Jiří! Miltenberk hoří. Takhle dodržují smlouvu! Dojeď k nim, vyřiď jim mé mínění. Žháři! Zříkám se jich. Ať si hejtmanem udělají cikána, ne mne. Rychle, Jiří! *(Jiří odchází.)* Chtěl bych být tisíc mil daleko a ležet v nejhlubším tureckém žaláři. Kdybych se jich jen se ctí mohl zbýt! Denně jim toho do duše namluvím, nejtrpčí pravdy jim říkám, abych se jim přejedl a oni mne propustili.

NEZNÁMÝ

NEZNÁMÝ

Bůh vás pozdrav, urozený pane!

GÖTZ

Dejž to Bůh! Co přinášíte? Vaše jméno?

NEZNÁMÝ

Na tom nezáleží. Přicházím vám říci, že vaše hlava je v nebezpečí. Vůdcové jsou syti naslouchat vašim drsným slovům a rozhodli

se odklidit vás. Mírněte se nebo snažte se uniknout a Bůh s vámi. *(Odchází.)*

GÖTZ

Takto dokonat život, Götzi, a takhle končit! Ale budiž! Aspoň bude má smrt světu nejjistějším znamením, že s těmi psy nemám nic společného.

NĚKOLIK SEDLÁKŮ

PRVNÍ SEDLÁK

Pane! Pane! Jsou poraženi, jsou zajati!

GÖTZ

Kdo?

DRUHÝ SEDLÁK

Ti, co zapálili Miltenberk. Za horou vystoupili vojáci buntu a náhle je přepadli.

GÖTZ

Očekává je jejich odměna. — Ó Jiří! Jiří! — Zajali ho s lupiči — Můj Jiří! Jiří!

VŮDCOVÉ *(přicházejí)*

LINK

Vzhůru, pane hejtmane, vzhůru! Nesmíme meškat. Nepřítel je blízko a je mocný.

GÖTZ

Kdo spálil Miltenberk ?

METZLER

Chcete-li dělat drahoty, ukážeme vám, jak se nedělají.

KOHL

Postarejte se o svou i o naši kůži. Vzhůru !

GÖTZ *(Metzlerovi)*

Ty mi vyhrožuješ ? Ty ničemo ! Myslíš, žes pro mne strašnější, že na tvých šatech lpí krev helfensteinského hraběte ?

METZLER

Berlichingský !

GÖTZ

Smíš mé jméno vyslovit a ani mé dítky se nebudou za ně stydět.

METZLER

S tebou, zbabělý chlape ! Knížecí slouho !

GÖTZ *(uhodí ho po hlavě, až padá. Ostatní mezi ně)*

KOHL

Zbláznili jste se. Nepřítel se všech stran sem vráží a vy se rvete!

LINK

Vzhůru ! Vzhůru ! *(Zmatek a bitva.)*

WEISLINGEN. REJTAR

WEISLINGEN

Za nimi ! Za nimi ! Prchají. Nezdržuj vás dešť ani noc. Slyšel jsem, Götz je mezi nimi. Starejte se, abyste ho lapili. Naši říkají, že je těžce raněn. *(Rejtar odejde.)* — A až tě budu mít ! — Je to ještě milost, provedeme-li tajně ve vězení tvůj ortel. Tak zhasne v paměti lidí, a ty můžeš svobodněji dýchat, pošetilé srdce ! *(Odejde.)*

NOC V DIVOKÉM LESE
CIKÁNSKÝ TÁBOR

CIKÁNSKÁ MATKA *(u ohně)*

MATKA

Sprav střechu nad jamou, dcero, bude v noci ještě dost pršet.

CHLAPEC *(přichází)*

CHLAPEC

Křeček, mámo. Na! Dvě myšky.

MATKA

Stáhnu ti je a upeču a dostaneš z kožíšku čepici. — Krvácíš?

CHLAPEC

Křeček mne kous!

MATKA

Přines klestí, aby oheň jasně hořel, až přijde táta; bude promoklý na kůži.

JINÁ CIKÁNKA *(dítě na zádech)*

PRVNÍ CIKÁNKA

Hodněs vyžebrala?

DRUHÁ CIKÁNKA

Dost málo. Země je plná zmatku, člověk si není jist životem. Dvě vsi v plamenech.

PRVNÍ CIKÁNKA

To tam dole hoří, ta zář? Už se dlouho na ni dívám. Zvykli jsme si už tak na ohňová znamení na nebi.

CIKÁNSKÝ HEJTMAN, TŘI TOVARYŠI *(přicházejí)*

HEJTMAN

Slyšíte divokého jezdce?

PRVNÍ CIKÁN

Právě táhne nad námi.

HEJTMAN

Jak ti psi štěkají. Haf, haf!

DRUHÝ CIKÁN

Biče práskají.

TŘETÍ CIKÁN

Myslivci výskají, hola ho!

MATKA

Přineste čertovy kufry.

HEJTMAN

Lovili jsme v kalné vodě. Sedláci sami loupí, je přáno i nám.

DRUHÁ CIKÁNKA

Co tu máš, Vlčku ?

VLČEK

Zajíce a kohouta. Nějaký rožeň. Balík plátna. Tři lžíce a uzdu.

POBERTA

Já vlněnou pokrývku, pár bot, troud a síru.

MATKA

Je to všechno promoklé, musíme to vysušit, dejte sem. *(Odchází.)*

HEJTMAN

Slyš, kůň ! Jděte ! podívejte se, co je.

GÖTZ *(na koni)*

GÖTZ

Zaplať Bůh ! Tam vidím oheň, jsou to cikáni. Vykrvácím, nepřátelé za mnou. Svatý Bože, strašný konec jsi mi uchystal !

HEJTMAN

Přinášíš mír ?

GÖTZ

Prosím od vás pomoci. Omdlévám od ran. Pomozte mi s koně !

HEJTMAN

Pomoz mu ! Urozený muž, postavou i slovem.

VLČEK *(tiše)*

Je to Götz z Berliching.

HEJTMAN

Buďte vítán ! Co máme, vše je vaše.

GÖTZ

Děkuji vám.

HEJTMAN

Vejděte do mého stanu.

— ·——

HEJTMANŮV STAN

—

HEJTMAN, GÖTZ

HEJTMAN

Zavolejte matku, ať přinese léčivý kořínek a náplast.

GÖTZ *(odkládá pancíř)*

HEJTMAN

Zde je můj sváteční kabát.

GÖTZ

Zaplať Bůh.

MATKA *(ho obvazuje)*

HEJTMAN

Jsem srdečně rád, že jste tu.

GÖTZ

Znáte mne?

HEJTMAN

Kdo by vás neznal! Götzi, život a krev za vás obětujeme.

ZAJÍČEK

ZAJÍČEK

Lesem přijíždějí jezdci. Jsou od buntu.

HEJTMAN

Ti, co vás honí! Nesmějí se dostat až k vám. Vzhůru, Zajíčku! Rozkaž druhým! Známe stezky lépe nežli oni, postřílíme je, nežli nás zpozorují. *(Odchází.)*

GÖTZ *(sám)*

Císaři! Ó císaři! Lupiči chrání tvé dítky. *(Ostrá střelba.)* Divocí chlapi, ježatí a věrní!

CIKÁNKA

CIKÁNKA

Spaste duši! Nepřátelé jsou silnější.

GÖTZ

Kde je můj kůň?

CIKÁNKA

Vedle.

GÖTZ (*opásá se a nasedá bez pancíře*)

Naposled pocítí mou paži. Tak docela sláb ještě nejsem. *(Odchází.)*

CIKÁNKA

Jede k našim. *(Útěk.)*

VLČEK

Pryč, pryč! Všechno ztraceno. Náš hejtman zabit. Götz zajat. *(Ženy naříkají, útěk.)*

ADELHEIDINA LOŽNICE

—

ADELHEIDA *(s dopisem)*

ADELHEIDA

On nebo já! Ten zpupník! Mně vyhrožovat! — My už tě předejdeme. Co se to plíží sálem? *(Klepání.)* Kdo je venku?

FRANC *(tiše)*

FRANC

Otevřte, milostivá paní.

ADELHEIDA

Franc! Zaslouží si věru, abych mu otevřela. *(Vpouští ho.)*

FRANC *(padá jí kolem krku)*

Drahá milostivá paní!

ADELHEIDA

Opovážlivče! Kdyby tě byl někdo slyšel.

FRANC

Ó, všechno spí, všechno!

ADELHEIDA

Co chceš?

FRANC

Nedá mi to spát. Hrozby pánovy, váš osud, mé srdce.

ADELHEIDA

Byl velmi rozhněván, když jsi odcházel?

FRANC

Nikdy jsem ho tak neviděl. Ať jde na mé statky, říkal, musí tam jít.

ADELHEIDA

A poslechneme?

FRANC

Nevím nic, milostivá paní.

ADELHEIDA

Oklamaný bláhový hochu, nevidíš, kam to všechno vede. Ví, že zde jsem v bezpečí. Neboť už dávno ukládá o mou svobodu. Chce, abych šla na jeho statky. Tam má moc chovat se ke mně tak, jak mu to vnuká jeho nenávist.

FRANC

Nesmí!

ADELHEIDA

Zabráníš mu v tom?

FRANC

Nesmí!

ADELHEIDA

Už vidím svou celou bídu předem! Ze svého zámku mne násilím vyžene a zavře do kláštera.

FRANC

Ke všem ďáblům!

ADELHEIDA

Zachráníš mne?

FRANC

To ať se raději všechno stane!

ADELHEIDA *(s pláčem ho objímá)*

Franci, jenom kdybychom se zachránili!

FRANC

Srazím ho, šlápnu mu na krk.

ADELHEIDA

Jenom ne zuřivě! Dostaneš pro něho psaní, plné pokory, že poslechnu. A tuhle lahvičku mu vylij do nápoje.

FRANC

Podejte. Budete svobodna!

ADELHEIDA

Svobodna! Až už se nebudeš v bázni ke mně plížit po špičkách. — Až už ti nebudu úzkostně říkat: vstávej, blíží se jitro, Franci.

HEILBRONN, PŘED VĚZENÍM

—

ALŽBĚTA, LERSE

LERSE

Bůh vás zbav vaší bídy, milostivá paní. Marie je zde.

ALŽBĚTA

Zaplať Bůh! Lerse, upadli jsme do strašného neštěstí. Je vše, jak jsem to tušila! Zajat, jako zbojník a lupič uvržen do nejhlubšího sklepení —

LERSE

Všechno vím.

ALŽBĚTA

Nic, nic nevíš, bída je příliš velká! Jeho stáří, jeho rány, horečka a nadto temno v duši, že se všechno má takto skončit.

LERSE

Také, a že Weidlingen je komisáriem.

ALŽBĚTA

Weislingen?

LERSE

Vykonány byly neslýchané exekuce. Metzler za živa upálen, sta jich lámano na kole, nabodeno na kopí, sfato, rozčtvrceno. Země se podobá jatkám, kde lidské maso je za babku.

ALŽBĚTA

Weislingen komisáriem! Bože! Paprsek naděje. Marie musí k němu, jí nic nemůže odepřít. Měl vždy měkké srdce a až uvidí tu, kterou tak miloval a která jím je tak nešťastna — kde je?

LERSE

Ještě v hospodě.

ALŽBĚTA

Doveď mne k ní. Musí jíti ihned. Bojím se nejhoršího.

———

WEISLINGŮV ZÁMEK

—

WEISLINGEN

WEISLINGEN

Jsem tak nemocen, tak sláb. Všechny mé kosti jsou duté. Zlá horečka vyhlodala morek. Není klidu, není odpočinku, ani ve dne ani v noci. V polospánku otrávené sny. Dnes v noci potkal jsem Götze uprostřed lesa. Tasil a vyzval mne. Sáhl jsem po svém meči, ale ruka mi selhala. Nato vrazil meč do pochvy, pohrdavě na mne pohleděl a odešel. — Je zajat, a já se třesu před ním. Bídný člověče! Tvé slovo odsoudilo ho k smrti a ty se chvěješ před jeho obrazem ve snu jako zločinec! — A má zemřít? — Götzi! Götzi! — My, lidé, sami sebe nevidíme; zlým duchům je dána moc nad námi, aby svou pekelnou zvůli nás ničili! *(Sedne si.)* — Mdlý, jsem tak mdlý! Mé nehty modrají! — Studený, studený, vysilující pot ochromuje mi všechny údy. Vše se mi točí před očima. Kdybych jen mohl spát. Ach —

MARIE *(vstupuje)*

WEISLINGEN

Mario Panno! — Ostav mne v pokoji! Ještě tohle zjevení! Umírá, Marie umírá a ukazuje se mi. — Opusť mne, duchu nebožky, jsem i tak dost bídný.

MARIE

Weislingu, nejsem duch; jsem Marie.

WEISLINGEN

To je její hlas.

MARIE

Přicházím si od tebe vyprositi život svého bratra, je tak nevinen, ať se zdá sebe víc trestu hoden.

WEISLINGEN

Tiše, Marie! Anděle s nebe, přinášíš muka pekelná. Již nemluv!

MARIE

A můj bratr má zemřít? Weislingu, je to strašné, že ti to musím říkat: je nevinen; že musíme naříkat a zdržovat tě od nejhnusnější vraždy! Tvá duše je až do nejzazších hloubek posedlá nepřátelskými mocnostmi. To je Adelbert?

WEISLINGEN

Vidíš, stravující dech smrti na mne dýchl, má síla klesá do hrobu. Zemřel bych jako bídník a ty přicházíš uvrhnouti mne do zoufalství. Kdybych mohl mluvit, rozplynula by se nejvyšší tvá nenávist v soucit a smilování. Ach, Marie, Marie!

MARIE

Weislingu, můj bratr chřadne ve vězení. Jeho těžké rány, jeho stáří. A kdybys byl s to, abys jeho šedivou hlavu — Weislingu, zoufali bychom si.

WEISLINGEN

Dost. *(Zazvoní.)*

FRANC *(v nejvyšším rozechvění)*

FRANC

Milostivý pane.

WEISLINGEN

Podej sem ty papíry tam, Franci.

FRANC *(je přináší)*

WEISLINGEN *(otevře balíček a ukazuje Marii papír)*

Zde je podepsán rozsudek smrti tvého bratra.

MARIE

Bože na nebesích!

WEISLINGEN

A já to trhám! Žije. Ale mohu zas postavit, co jsem zničil? Neplač tak, Franci! Dobrý hochu, bereš si k srdci mé neštěstí.

FRANC *(padá před ním a objímá mu kolena)*

MARIE *(pro sebe)*

Je velmi nemocen. Pohled na něho mi drásá srdce. Jak jsem ho milovala! A nyní, kdy se mu blížím, cítím, jak mocně!

WEISLINGEN

Franci, vstaň a přestaň plakat! Mohu se zas zotavit. Živí mají naději.

FRANC

Nezotavíte se. Musíte zemřít.

WEISLINGEN

Musím?

FRANC *(bez sebe)*

Jed. Jed. Od vaší ženy! — Já! Já! *(Utíká.)*

WEISLINGEN

Marie, jdi za ním. Zoufá si. *(Marie odchází.)* Jed od mé ženy! Běda! Běda! Cítím to! Muka a smrt!

MARIE *(za scénou)*

Pomoc! Pomoc!

WEISLINGEN *(chce vstát)*

Bože, což už nemohu?

MARIE *(přichází)*

Je po něm. Jako zběsilý vrhl se z okna sálu dolů do Mohanu.

WEISLINGEN

Jemu je dobře. — Tvůj bratr je v bezpečí. Ostatní komisariové, zvlášť Seckendorf, jsou jeho přáteli. Rytířskou vazbu mu poskytnou na jeho slovo ihned. Sbohem, Marie, a jdi.

MARIE

Zůstanu u tebe, ubohý opuštěný.

WEISLINGEN

Ba opuštěný a ubohý. Bože, jsi strašný mstitel. — Má žena!

MARIE

Zbav se těchto myšlenek. Srdcem se obrať k všemilosrdnému.

WEISLINGEN

Jdi, milá duše, ponech mne mému neštěstí. — Strašné! I tvá přítomnost, Marie, poslední útěcha, je utrpením.

MARIE *(pro sebe)*

Posilni mne, bože! Má duše hyne s ním.

WEISLINGEN

Běda! Běda! Jed od mé ženy! — Můj Franc sveden hanebnici. Jak čeká, jak naslouchá, až přijde posel se zprávou: je mrtev. A ty, Marie, Marie, proč jsi přišla, abys probudila všecky spící vzpomínky na mé hříchy! Opusť mne, opusť mne, abych zemřel.

MARIE

Dovol, abych zůstala. Jsi sám. Mysli si, že jsem tvá ošetřovatelka. Zapomeň na vše.

Ať ti Bůh vše zapomene, jakož i já zapomenu tobě.

WEISLINGEN

Duše, plná lásky, modli se za mne, modli se za mne! Mé srdce je uzamčeno.

MARIE

Smiluje se nad tebou. — Jsi mdlý.

WEISLINGEN

Umírám, umírám a nemohu zemřít a v hrozném boji života se smrtí jsou pekelná muka.

MARIE

Slitovníče, slituj se nad ním! Jen jediný pohled tvé lásky na jeho srdce, aby se otevřelo útěše a jeho duch vzal s sebou na smrt naději, naději na život!

V TEMNÉM ÚZKÉM SKLEPENÍ

SOUDCOVÉ TAJNÉHO SOUDU *(všichni zakukleni)*

NEJSTARŠÍ

Soudcové tajného soudu, na provaz a na meč přisahali jste, že bezúhonní budete soudit v skrytu, trestat v skrytu, podobni Bohu! Jsou-li vaše srdce a vaše ruce čisty, zvedněte paže a volejte nad zlosyny: Běda! Běda!

VŠICHNI

Běda! Běda!

NEJSTARŠÍ

Mluvčí, zahaj soud!

MLUVČÍ

Já mluvčí promlouvám žalobu proti zlosynovi. Čí srdce čisto a čí ruce čisty, aby přisahaly na provaz a meč, nechť žaluje při provazu a meči! Žaluj! žaluj!

ŽALOBCE *(předstoupí)*

Neposkvrněno je srdce mé zločinem, neposkvrněny ruce krví nevinnou; odpusť mi

Bůh zlé myšlenky a zataras cestu k vůli ; já zvedám svou ruku a žaluji ! žaluji ! žaluji !

NEJSTARŠÍ

Na koho žaluješ ?

ŽALOBCE

Žaluji při provazu a meči na Adelheidu Weislingovou. Cizoložstvím se provinila a sluhou svým otrávila svého manžela. Sluha se odsoudil sám, muž je mrtev.

NEJSTARŠÍ

Přisaháš při Bohu pravdy, že pravdivě žaluješ ?

ŽALOBCE

Přisahám.

NEJSTARŠÍ

Kdyby to bylo nepravdou shledáno, vydáváš své hrdlo trestu za vraždu a cizoložství ?

ŽALOBCE

Vydávám.

NEJSTARŠÍ

Vaše hlasy. *(Všichni s ním potají promlouvají.)*

ŽALOBCE

Soudcové tajného soudu, jaký je váš ortel nad Adelheidou Weislingovou, nařčenou z cizoložství a vraždy ?

NEJSTARŠÍ

Zemříti má ! Zemříti hořkou dvojitou smrtí. Provazem a dýkou odpyká dvojitě dvojitý zločin. Zvedněte paže a volejte : Běda jí ! Běda ! Běda ! Do rukou mstitele !

VŠICHNI

Běda ! Běda ! Běda !

NEJSTARŠÍ

Mstiteli ! Mstiteli, vystup !

MSTITEL *(předstoupí)*

NEJSTARŠÍ

Zde se chop provazu a meče. Abys ji vyhladil s tváře nebes do osmi dnů. Kdekoli ji nalezneš, dolů s ní v prach ! — Soudcové, kteří v skrytu soudíte a v skrytu trestáte jako Bůh, chraňte svých srdcí zločinů a rukou svých krve nevinné.

DVŮR HOSPODY

MARIE. LERSE

MARIE

Koně si dost postáli. Pojedeme. Lerse.

LERSE

Odpočiňte si do rána. Noc je příliš nevlídná.

MARIE

Lerse, nemám pokoje, pokud jsem nespatřila bratra. Vyjeďme. Vyjasňuje se, bude krásný den.

LERSE

Podle rozkazu.

HEILBRONN. VE VĚZENÍ

GÖTZ. ALŽBĚTA

ALŽBĚTA

Prosím tě, milý choti, mluv se mnou. Děsím se tvého mlčení. Spaluješ se vnitřně. Pojď, podíváme se na tvé rány; lepší se značně. V tom zoufalém temnu tě už nepoznávám.

GÖTZ

Hledala jsi Götze? Dávno ho není. Postupně mi zmrzačili mou ruku, svobodu, statky, dobré jméno. Co sejde na mé hlavě? — Co víte o Jiřím? Šel Lerse hledat Jiřího?

ALŽBĚTA

Ano, milý můj! Vzmužte se, mnoho se může změnit.

GÖTZ

Koho Bůh srazí, sám se nevzpřímí. Sám nejlépe vím, co má ramena tíží. Přivykl jsem snášet neštěstí. Nyní to však není jen Weislingen, nejen sedláci, nejen císařova smrt a mé rány. — Je to vše dohromady. Přišla hodina moje. Doufal jsem, že bude taková jako můj život. Jeho vůle se staň.

ALŽBĚTA

Nechceš pojíst?

GÖTZ

Ne, milá choti. Hleď, jak venku svítí slunce.

ALŽBĚTA

Krásný jarní den.

GÖTZ

Kdybys, má milá, tak mohla přemluviti strážce, aby mne vpustil do své zahrádky na půl hodiny, abych užil sluníčka, jasných nebes a čistého vzduchu.

ALŽBĚTA

Ihned! a jistě to učiní.

ZAHRÁDKA U VĚŽE

MARIE. LERSE

MARIE

Vejdi dovnitř a pohleď, jak je.

LERSE *(odejde)*

ALŽBĚTA. STRÁŽCE

ALŽBĚTA

Bůh vám odplať lásku a věrnost k mému choti. *(Strážce odejde.)* Marie, co přinášíš?

MARIE

Bratrovu bezpečnost. Ach, ale mé srdce je rozerváno. Weislingen je mrtev, otráven svou ženou. Můj muž je v nebezpečí. Knížata mají převahu; říká se, že je obkličen a obležen.

ALŽBĚTA

Nevěřte pověstem. A ať Götz nic nepozoruje.

MARIE

Jak je s ním?

ALŽBĚTA

Obávala jsem se, že se nedožije tvého návratu. Tčžce na něm spočívá ruka Páně. A Jiří je mrtev.

MARIE

Jiří! ten zlatý hoch!

ALŽBĚTA

Když ti podlci spálili Miltenberk, poslal ho pán, aby je zadržel. Vtom je přepadli vojáci buntu, — Jiří! Kdyby se byli všichni drželi jako on, byli by měli všichni čisté svědomí. Mnoho jich bylo prokláno a Jiří s nimi; zemřel smrtí rejtarskou.

MARIE

Ví to Götz?

ALŽBĚTA

Skrýváme to před ním. Za den desetkrát se ptá a desetkrát za den posílá mne pátrat, co dělá Jiří. Bojím se zasadit jeho srdci tuhle poslední ránu.

MARIE

Bože, co jsou naděje tohoto světa!

GÖTZ. LERSE. STRÁŽCE

GÖTZ

Všemohoucí Bože! Jak je pěkně člověku pod tvým nebem! Jak volně! — Stromy pučí a celý svět doufá. Žijte blaze, milovaní, mé kořeny jsou podťaty, má síla klesá k hrobu.

ALŽBĚTA

Smím poslat Lerseho pro tvého syna do kláštera, aby ses naň ještě jednou podíval a požehnal mu?

GÖTZ

Nech ho, je světější nežli já a nepotřebuje mého požehnání. — V den naší svatby, Alžběto, netušil jsem, že takto zemru. Starý otec nám žehnal a celé potomstvo šlechetných statečných synů prýštilo z jeho modlitby. — Nevyslyšels ho, a já jsem poslední. — Lerse, tvoje tvář mne těší v hodině smrti více nežli v nejstatečnějším boji. Tenkrát vedl můj duch vašeho ducha, nyní mne podepíráš ty. Ach, kdybych ještě jednou viděl Jiřího a ohřál se na jeho očích! — Hledíte k zemi a pláčete. — Je mrtev — Jiří je mrtev. — Zemři, Götzi. — Přežil jsi sebe sama, přežils šlechetné. — Jak zemřel? — Ach, chytili ho mezi žháři a byl popraven?

ALŽBĚTA

Nikoli, byl proboden u Miltenberka. Bránil sebe a svou svobodu jako lev.

GÖTZ

Zaplať Bůh. Byl to nejlepší hoch pod sluncem a statečný. — Osvoboď nyní duši mou! — Ubohá ženo! Zanechávám tě v zkaženém světě. Lerse, neopouštěj ji. — Uzavírejte svá srdce pečlivěji, nežli svá vrata. Přicházejí dny klamu, jemuž je dána svoboda. Nehodní povládnou lstí a šlechetný upadne do jejich tenat. Marie, nechť ti Bůh opět vrátí tvého muže. Ať nepadne tak hluboko, jak vysoko vystoupil! Selbitz zemřel i dobrý císař i můj Jiří. — Podejte mi doušek vody. — Nebeský vzduch — Svoboda! svoboda! *(Zemře.)*

ALŽBĚTA

Jen nahoře, nahoře u tebe! Svět je žalář.

MARIE

Šlechetný muži! Šlechetný muži! Běda století, jež tě odstrčilo!

LERSE

Běda potomstvu, které by tě zneuznalo!

CLAVIJO

Truchlohra

(1774)

PANTHEON

Vzorná vydání spisovatelů domácích i cizích

Redigují Eduard Bass a Dr. Jan V. Sedlák

Kniha dvacátá devátá

J. W. GOETHE

DRAMATA PROSOU

Z MLÁDÍ

Tiskem Polygrafie v Brně

v úpravě Josefa Kaplického

vydal Fr. Borový v Praze

1927